74-78

Ч. Айтматов атындагы тил жана адабият институту
Кол жазмалар фондусу
Инв. № 123
Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясы
Гуманитардык жана экономикалык илимдер бөлүмү

ح. زبیری.

مکاتب ابتدائیه کتابلرینڭ علم حال قسمندن

معلم العبادات

برنچی قسم

...ش وقت نماز هم وتر جمیع متعلقاتیلیان ایتلمشدر.

ناشری:

صباح کتبخانه‌ی

قزان، اوفا.

سیکزنچی مرتبه باصلدی.

КАЗАНЬ.
Тилитографія „УМИДЪ“
1914.

بسم الله الرحمن الرحيم

عمل

بنده‌لر طرفندن اشلنگان اشلرگه عمل دیوب ایتوله‌در. عمل اوچ قسم بولادر آنلر: مشروعات، غیر مشروعات، مباحات.

مشروعات: قیلنمقی تیوشلی بولغان گوزل اشلردر.

غیر مشروعات: آنی قیلودن صاقلانو تیوشلی بولغان ناچار ویامان اشلردر.

مباحات: قیلووی، قویووی برابر بولغان اشلردرکه آشامق، ایچمك، کبره‌ك وقتنده یوقلامق هم اوطورمق، طورمق کبیدر.

مشروعات‌دن بولغان عمل‌لر دورت تورلی بولادر آنلر: فرض، واجب، سنت هم مستحب‌در.

فرض: شولدرکه آنی الله تعالی قیلورغه قوشقان بولوونده هیچ بر شك وشبهه بولماز. آنی قیلغان شیگه کوب ثواب بولوب، قویغان کشیگه عذاب بولاچقدر. فرض‌نی فرض تو دیگان کشی ایمانسز بولاچقدر.

واجب: شولدرکه آنی الله تعالی قوشقان بولمقنده عالم‌لر آراسنده اختلاف چقغان بولور، آنی قیلغان آدم ثواب! قویغان آدم گه عذاب بولاچقدر. اما واجب‌نی واجب توگل دیگان کشی ایمانسز توگلدر. شولای ده بولسه بیك زور گناهلی بولاچقدر.

سنت: شولدرکه آنی پیغمبرمز محمد علیه السلام کوب وقتده قیلغان بولور. سنت‌نی قیلغان کشیگه‌نك کوب ثواب بولوب، قویغان کشیگه قیامت‌ده شلته بولور، یا که پیغمبرمز شفاعتندن قوری قالور.

مستحب: پیغمبرمزنك نسی وقتده قیلوب قایسی وقتده قویدقی اشلریدر. آنی قویغان کشیگه گناه وعذاب بولماسه‌ده قیلغان کشیگه ثواب واجر بولاچقدر.

غیر مشروعات‌دن بولغان اشلر ایکی تورلی بولادر آنلر: حرام، مکروه‌در.

حرام: شولدرکه آنی قیلغان الله تعالی طیغان بولوونده هیچ‌ده شك وشبهه یوقدر. حرام قیلغان کشیگه‌نم عذابی بولوب، قویغان کشیگه الوغ ثواب واجر بولاچقدر، حرام اشنی حرام توگل دیگان کشی ایمانسز بولادر

مکروه: اشلانمکی ناچار وچرکانچ بولغان اشلردر، آنی قویغان کشیگه
راب بولوب قیلغان کشیگه گناه بولمق احتمالی‌ده باردر.
بونلردن باشقه عبادت‌لرنی بوزا طورغان اشلرده باردرکه آنلرنی مفسد
یوب ایته‌لر؛ مثلا نمازده قچقروب کولمك وسویلاشمك هم روزه‌ده آشامق
ایچمك کبی‌در. بله طوروب قیلغانده بونك ایچون‌ده بیك زور گناه بولاچقدر.
بس بار عمل سیگز تورلی بولدی آنلرده: فرض، واجب، سنت، مستحب، مباح،
رام، مکروه، مفسددر؛ بونلرنك بار یسینه بردن «افعال مکلفین» دیوب‌ده ایته‌لر.

عبادت

بو سوزنك ترکیبچه‌سی فللق قیلمق دیگان سوز. الله تعالی‌گه فللق قیلو
شروعاتنی قیلوب غیر مشروعاتدن صاقلانو ایله بولور، نیندای اشلر مشروع
نیندای اشلر غیر مشروع بولدیغینی بنده‌لر بلسونلر ایچون آنلرنك اوز
رالارندن پیغمبرلر کوندرلدیگی «عقائد ترکی» کتابنده یازلغان ایدی، بو
کتاب عبادت‌لرنی اوگره‌ته‌چکدر.
دین اسلام‌ده ایك الوغ عبادت‌لر بش بولوب ایك برنچیسی ایمان‌در.
یکنچی عبادت بش وقت نماز، اوچنچی عبادت هر یلنی رمضان آینده روزه
وتمق، دورتنچی عبادت بای آدملر زکات بیرمك، بشنچی عبادت بایلر عمرنده
ر مرتبه حج قیلمق‌در.

ایکنچی عبادت نماز

نماز شوندای کورکام عبادت که: نمازده بنده الله تعالی‌گه بتون اعضاسی
یله فللق قیلادر، آنك ایچون نمازده باری اعضا ایله‌گنه قیلونا طورغان دورت
ورلی اش بار: مثلا آیاق اوره باصوب طورو هم بوگلوب (بوکرایوب) طورو،
اکلاینی یرگه قویوب یاطوب طورو، آیاقلرینی بوکلاب اوطروب طورو؛
ونلردن باشقه قولفه، کوزگه، تلیگه، کوکل گه هر قایوسینه مخصوص عبادتلر باردر.
نماز ایچنده مشروعات‌نك هر قسمی باردر مثلا: فرضی اون ایکی، واجبی
و کتابده یازلغان اون، سنتی بو کتابده یازلغانی هم اون ایکی در؛ مستحبی سیگزدر.
غیر مشروعات‌دن بولغان اشلری‌ده بار، صاقلانمق ایچون آنلرنی‌ده بلمك
لازم: مکروهسی بو کتابده یازلغانی یکرمی بش، مفسدی بو کتابده یازلغانلری اون‌در.

شرط و رکن

نمازنك اون ایکی فرضی ایکیگه بولنوب آلتیسی نمازنی باشلاغانچه قیلادر آنلرغه (شرط) دیوب ایتوله‌در.

آلتیسی نمازنك ایچنده قیلوناطورغان اشلر، آنلرغه (رکن) دیوب ایته‌در.

شرطلرنك برنچیسی نجاستدن طهارت

تنده یا ایسه کیومده یا ایسه نماز اوقی طورغان اورنده نجس [illegible] شول نجسنی صو ایله یووب آرالامق (پاکلامك) شرطدر (فرضدر). نجسلی کینچه نماز اوقومق درست بولماز.

شرطلرنك ایکنچیسی طهارتسزلکدن طهارت

طهارتسزلکدن پاکلانوهم صو ایله بولور شولروشچه که: ایکی قول بهکلری ایله، ایکی آیاق طوبقلری ایله بیك یاخشیلاب یوولور؛ بیتنك بر قولاق یومشاقندن ایکنچی قولاق یومشاقینه قدر، ماکلای ساچندن صاقال آستینه قدر بولغان یرلری یوولور. هم آغزنی بورونني چایقاب باشنیده یووشاه‌تمك لازم بولور. طهارت آلوده‌ده مشروعات غیر مشروعات باردر: فرضی درت، سنتی بوکتابده یازلغانی اون ایکی، مستحبلری بیش، مکروه بولغانی سیگز، مفسد بولغانی دخی سیگزدر.

طهارتنك فرضلری

برنچی: بر مرتبه یوزنی یومق. ایکنچی: بر مرتبه ایکی قولنی بله‌کلری ایله یومق. اوچنچی: بر مرتبه باشنك دورتدن برینه مسح قیلمق. دورتنچی بر مرتبه ایکی آیاقنی طوبقلری ایله یومق.

طهارتنك سنتلری

برنچی: اعوذ بسمله ایله نیت ایتوب باشلامق، یعنی نماز اوقومق ایچون طهارت آلونی کوکلدن کیچرمك. ایکنچی: مضمضه، یعنی اوچ مرتبه آغزنی چایقامق. اوچنچی: استنشاق، یعنی اوچ مرتبه بورونني چایقامق. دورتنچی: مسواك، یعنی آغزنی یوغانده مسواك آغاچی ایله یاایسه باش وایمه‌ن بارماقلر

ایله تشلرنی اشقومق. بشنچی: قوللرنی یوغانده، بارماقلرین آرالاشدروب یومق. آلتنچی: صاقاللی کشیلر صاقاللرین آرالاشدرمق. یدنچی: هر اعضانی اوچار قات یومق، سیگزنچی: باشقه مسح قیلغانده دورتدن برینه گنه مسح قیلماینچه بتونله‌ینه مسح قیلمق. طوقزنچی: ایکی قولاقغه مسح قیلمق. اوننچی: موینغه مسح قیلمق. اون برنچی: طهارت آلغانده طوقتاب طورماینچه بر طوطاشدن آلوب بترمك. اون ایکنچی: طهارتنی ترتیبی ایله آلمق.

طهارتنك مستحبلری

برنچی: طهارت آلاچق صونی اوزی حاضرلمك. ایکنچی: طهارت آلغانده قبله‌غه قارشی بولمق. اوچنچی: صو چچراماسدای بیوك برده طهارت آلمق. دورتنچی: طهارت آلوب بترگانچه اوزینی بیك کیم درجه‌لی کشی دیوب بلوب طورمق. بشنچی: طهارت آلغانده اوقورغه تیوشلی بولغان دعالرنی اوقومق.

طهارتنك مکروهلری

برنچی: طهارتنك سنت عمللرندن بره‌رسین قالدرمق. ایکنچی: صونی کوب توگوب اسراف قیلمق. اوچنچی: بورونني اوك قول ایله سنگرمك. دورتنچی: اعضالرنی یوغانده صونی کشیدن صالدرمق. بشنچی: یوزنی یوغانده صونی بیك قاطی اورمق. آلتنچی: طهارت آلغانده دنیا سوزی سویلاشمك. یدنچی: اعضالرنی یوغان صوغه توکرمك یا ایسه سنگرمك. سیگزنچی: باشقه بر مرتبه‌دن آرتق مسح قیلمق. (بو اشلرنك بارچه‌سندن صاقلانمق لازم).

طهارتنی بوزا طورغان نرسه‌لر

برنچی: عورتدن کیلگان نجسلر (۱) ایکنچی: جراحتدن قان، صاری صو کبی نرسه‌لر کیلمك. اوچنچی: بورونندن، آغزدن، یا ایسه باشقه سلامت اعضادن قان چقمق. دورتنچی: آغز طولوسنچه قوصمق. (فاقرق قوصوده ضرر یوق). بشنچی: یاطوب یا ایسه سویالوب یوقلامق. آلتنچی: نماز ایچنده طاوش ایله کولمك. یدنچی: کوزدن قانلی، لایلالی یاش کیلمك. سیگزنچی: ایسروب یا که باشقه‌چه آکسز بولمق.

(۱) عورت نجسلری: (ضرطه، بول، تیزه‌ك، قورت) کبی نرسه‌لر.

طهارتسز کشی

طهارتسز کشینك هیچ بر نمازنی اوقووی درست توگل، طهارتسز نماز اوقودن کفرلك خوفی باردر. طهارتسز کشینك قرآننی هم قرآن آیتلری یازلغان نرسه‌لرنی طوتوویده درست توگلدر (مکروهدر). بوقچه ایله طوتوده، کوکلدن یا ایسه قولغه طوتماینچه‌غنه قاراب اوقوده ضرر یوق.

نمازنك شرطلرندن اوچنچیسی ستر عورت

یعنی نماز اوقوغانده عورت بولغان اعضالرنی پاك کیوم ایله قابلاودر، اگر عورت قابلانماغان بولسه نماز درست بولماس.

عورت بولغان اعضالر

ایرلرنك عورتلری آلن هم آرت یاقلاردن کندك آستندن تز آستینه قدر بولغان یرلریدر. شول یرلر قابلانغان بولسه باشقه یرلر قابلانماغان بولسه‌ده نماز درست بولور. خاتونلرنك بتون یرلری عورت بولوب، بیك آز یریگنه عورت توگلدر. یعنی آیاقلرینك باشلری طوبقغه قدر هم ایکی قولینك اوچلری بلازکه قدر هم یوزینك طهارت آلغانده یوولا طورغان یرلری. بوندن قالغان تنلرینی یات کشیلرگه کورساتمك بیك الوغ گناهدر. عورت بولماغان اعضالرین قابلاماولری ادبسزلکدر.

دورتنچی شرط وقت

یعنی هر نمازنی اوزینه بیرلگان وقتنده اوقو فرض بولور، وقتندن الگاری اوقولسه نمازدن کیتماس. اگر وقتندن صوکغه قالدرلسه نماز قضا قیلنوب اوقولور؛ لکن وقتندن کیچکدرگان ایچون بیك الوغ گناه بولور.

بیشنچی شرط قبله

نماز اوقوغانده قبله‌غه قارشی بولوب اوقومق فرضدر. قصدا قبله‌دن باشقه یرگه یونالوب اوقو درست توگل. امابر عذر سببلی بولسه اول وقتده درست بولور.

قبله قایده؟

قبله مکهٔ مکرمه شهرنده (کعبة الله) اسملی بر الوغ عبادت خانه‌نك اورنیدر. بتون

مسلمانلر نماز نی شونده طابا قاراب اوقورغه تیوش؛ بزنك بویرلرده قبله توشلك یاغنده، یعنی توش وقتنده (ساعت اون ایکیدن صوك) قویاش طورا طورغان طرفده در.

آلتنچی شرط نیت

یعنی اوقولاچق نمازغه کوکل ایله بیلدگیلاب طورمق؛ مثلا اویله نماز ین اوقوغانده ایکندی، یاایسه آخشام دیوب نیت قیلونسه، یاایسه بر ر آدم کیلوب نرسه نمازی اوقیسك دیوب صوراغانده جوابقه آبدراب طورلسه اول نماز نمازدن کیتماس.

نیتده بیگراك کوکل نیتی شرطدر. نمازنك شرطلری بیان قیلنوب بتدی، بارین برگه جیوب اینکانه اوشبولردر: (نجسدن طهارت، طهارتسزلکدن طهارت، ستر عورت، وقت، قبله، نیت در.

رکنلرینك برنچیسی تکبیر تحریمه

یعنی (حرامله و تکبیری) آنك ایچون نمازغه کرشکانده ایك اوّل (الله اکبر) دیوب قولاق قاغوب کرشله در. الله اکبر دیوب نمازغه کرشکاندن صوك عادتده حلال بولغان آشاو، ایچو، سویلاشو کبی اشلر همه سی حرام بولادر. شونك ایچون بو تکبیر گه (تکبیر تحریمه) دیوب اینوله در. و بوکا (تکبیر افتتاح) دیوب ده اینه لر.

ایکنچی رکن قیام

یعنی نمازاوقوغانده هر رکعتده اوچ آیت اوقور قدر آیاق اوره باصوب طورمق در.

اوچنچی رکن قراءت

(قراءت) اوقو دیکان سوز، یعنی قیامده وقت اوچ آیات قدر قرآن اوقو فرضدر، نماز اوقوچی کشی اوزی ایشتورلك درجه ده بولسون.

دورتنچی رکن رکوع

قیام قراءتدن صوکره باش قبلغه طابا بولغان حالده آرقانی هم باشنی تیکزگنه طوتوب بوگلوب (بوکرایوب) طورمق. اگر بر کمسه بوگلور بوگلمزگنه طورسه اول رکوعدن حساب قیلنماز، نمازی هم نمازدن کیتماز.

بیشنچی رکن سجود

یعنی رکوعدن ینه قیام حالینه کلدکدن صوکره اوّل تزلانوب، صوکره ایکی

قولنی یرگه توشاب شول قـوللر آراسینه یوزنی قویوب ماڭلای ایله برگ
یاتولور بوڭا سجده دیوب ایتوله‌در؛ هر رکعت صایون ایکی سجده قیلونادر.
سجده‌ده ماڭلاینی یرگه تییرماینچه بورون ایله گنه قیلمق درست بولماز (۱).

آلتنچی رکن قعود

قعود اوطورو دیگان‌سوزدر، آنڭ ایچون نماز آخرنده تزلانوب اوطوروب
تمام ایتوله‌در. بس نماز ایچون شـول اون ایکی تورلی اش یعنی شـرط
ورکن‌لر فرضدر؛ برسیگنه قالسه‌ده درست بولماز.

رکنلرنی برگه جیغانده شونلردر: تکبیر تحریمه، قیام، قرائت، رکوع،
سجود، قعود. نمازنڭ فرضلرندن برسی قالسه نمازنی قایتاروب یرینه یتکروب
اوقو فرض بولور.

نمازنڭ واجبلرین بیان

برنچی: قـرائت فاتحه، یعنی قیامـده وقـت (الحمد لله ربّ العالمین) الخ
سوره‌سی اوقومق.

ایکنچی: ضم سوره، فاتحه‌نی اوقودقدن صوڭره بر قسقه سوره قوشمق، یا
ایسه اوچ آیت قوشمق.

اوچنچی: قومه، رکوع قیلدقدن صوڭره قیامغه کیلوب (سبحان‌الله) دیه‌ر
چاقلی باصوب طورمق.

دورتنچی: جلسه یعنی ایکی سجده آراسنده (سبحان‌الله) دیـه‌ر قدر
اوطوروب طورمق.

بشنچی: قعدهٔ اولی، یعنی اوچ، یـا ایسه دورت رکعتلی نمازده ایکی
رکعت اوقوغاچ تشهد اوقور قدر اوطوروب طورمق.

آلتنچی: تشهد، یعنی قعده‌ده شول (التحیّات لله والصّلوات والطّیّبات ✲
السّلام علیك ایها النّبیّ ورحمة الله وبرکاته ✲ السّلام علینا وعلی عباد الله
الصّالحین ✲ اشهد ان لا اله الّا الله واشهد انّ محمدا عبده ورسوله) نی اوقومق.

(۱) امامین قاشنده اما امام ابو حنیفه قاشنده درستدر، فتوی اوّلگی سوزگه.

یدنچی: سلام، یعنی نمازدن چقغانده (السّلام علیکم و رحمة الله) دیوب چقمق.

سیگزنچی: جهر، یعنی ایرته، آخشام، یستونمازلرنده امام قرائتنی قچقروب قیلمق.

طوقزنچی: اخفا، یعنی ایکندی، اویل نمازلرنده امام هم یالغز اوقوچی قرائتنی یاشرن قیلمق.

اونچی: سکوت، یعنی امام قرائت قیلغانده اویوغان کشی طکلاب طورمق. نمازنك واجبلرندن بره‌سی قالسه، اگر قالدروچی اوزی تلاب قالدرسه‌ده نمازدن کیتار، لکن قالدروچی بیك زور گناهلی بولور. اگر یاکلش (اونوتلوب) قالسه اول وقتده (سجدهٔ سهو) قیلو واجب بولور.

نمازنك سنتلرین بیان.

برنچی: اذان، یعنی نمازلرنك وقتی کرگاچ هر فرض نماز ایچون اذان اوقو سنت بولور، اگر مسجددہ اذان اوقولسه محله‌ده بولغان خانه‌لرده اذان اوقو لازم توگلدر، بر اذان یته‌در.

اذان شولدر: اوّل دورت مرتبه (الله اکبر) دیوب، صوکره ایکی مرتبه (اشهد ان لا اله الا الله) دیوب، صوکره ینه ایکی مرتبه (اشهد ان محمدا رسول الله) بوندن صوکره ینه ایکی مرتبه (حی علی الصلوة) وایکی مرتبه (حی علی الفلاح) ینه ایکی مرتبه (الله اکبر) دیوب اینکاندن صوك بر مرتبه (لا اله الا الله) دیوب ایتولور. آندن صوك اذان دعاسین اوقوب دعا ایتلور.

ایکنچی: قامت، یعنی هر فرض نمازنی اوقور آلدندن آیاق اوستینه طوروب قامت اوقومق. قامت هم اذان کبی، لکن قامت بر آز آشغوبراق، اذان صوزوبراق اوقولور ینه بر آیرماسی قامت اوقولدقدن صوکره دعا قیلنماز وقامت‌ده (حی علی الفلاح) لفظینی اینکاندن صوك ینه ایکی مرتبه (قد قامت الصلوة) لفظینی ایتورگه تیوش بولادر.

اوچنچی: قوللرنی هر رکنده تیوشلی روشنچه طوتمق، مثلا تحریمه وقتنده بارماقلرنی طاراتوب باش بارماقلر قولاق یومشاقینه تیگانچه کوتارمك. قیامده وقت قوللرینی باغلاب کندك آستینه قویوب طورمق. رکوعده وقتده تز قابقاچی اوستینه اوچنی قویوب بارماقلرنی طاراتوب طورمق. سجده‌ده وقتده یرگه توشاب بارماقلرنی قصوبراق طورمق. قعده‌ده وقتده ایکی تز اوستینه اوز حالنچه گنه قویوب طورمق.

دورتنچی: ثنا اوقومق، یعنی تکبیر تحریمه قیلوب قوللرنی باغلاغاندن صوڭ (سُبحانَكَ اللّٰهُمَّ وبِحَمدِكَ وتَبارَكَ اسمُكَ وتَعالى جَدُّكَ ولا اِلٰهَ غَيرُكَ) نی اوقودر.

بشنچی: أعوذ بسمله، یعنی ثنادن صوڭ سورهٔ فاتحه اوقوغانچه اعوذ بسمله اوقومق.

آلتنچی: آمین دیمك، سورهٔ فاتحه ایله ضم سوره آراسنده ایتولور؛ یاشرون طاوش ایله.

یدنچی: کوچو تکبیرلری، رکوعغه بارغانده، سجده گه بارغانده، سجده دن طورغانده هم قعده گه اوطورغانده برر مرتبه (الله اکبر) دیوب ایتمك.

سیگزنچی: رکوع تسبیحی، رکوعده اوچ مرتبه (سُبحانَ ربِّيَ العَظيم) دیمك.

طوقزنچی: سجده تسبیحی، سجده ده هم اوچ مرتبه (سُبحانَ ربِّيَ الاعلى) دیمك.

اوننچی: تَسمیع هم تَحمید، یعنی رکوعده قومه گه کیلگان وقتده اوّل (سَمِعَ اللّٰهُ لِمَن حَمِدَه) دیوب. بوندن صوڭ بنه برمرتبه (رَبَّنا لَكَ الحَمد) دیمکدر. (۱)

اون برنچی: صلوات هم دعاء قعدهٔ آخیره ده (صوڭنی اوطورشده) تشهد تمامنده شول صلوات شریفه نی اوقومق: (اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلى مُحَمَّدٍ وعَلى آلِ مُحَمَّدٍ كَما صَلَّيتَ عَلى اِبراهيمَ وعَلى آلِ اِبراهيمَ اِنَّكَ حَميدٌ مَجيدٌ * اَللّٰهُمَّ بارِك عَلى مُحَمَّدٍ وعَلى آلِ مُحَمَّدٍ كَما بارَكتَ عَلى اِبراهيمَ وعَلى آلِ اِبراهيمَ اِنَّكَ حَميدٌ مَجيدٌ) دیوب اوقودقدن صوڭ شوشی (دعاء جامع) دیوب ایتولگان دعا هم اوقولور. (رَبَّنا آتِنا فِي الدُّنيا حَسَنَةً وفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً وقِنا عَذابَ النّارِ).

اون ایکنچی: قعده نی تیوشلی روشنچه قیلمق، شول روشچه که: صول آیاقنی یانی ایله توشاب اوڭ آیاقنڭ بارماقلرین قاداب اوکچه اوستینه اوطورلور، اما خاتونلر هر ایکی آیاقلرینی اوڭ یاقغه چیغاروب اوطورورلر.

(۱) امام بولسه باری (سمع الله لمن حمده) گنه دیور. مقتدی بولسه باری (ربنا لك الحمد) گنه دیور. اما منفرد هر ایکسینی ده ایتور.

نمازنك مستحبلرين بيان.

برنجی: نمازده اوقولاجاق نرسه‌لرنی تجوید ایله بیك درستلاب اوقومق.
اگر معناسی بوزولورلق یاكلش اوقولسه اول نماز نمازدن كیتماز
آندای كشیلرنك درست اوقورغه اوگرانولری فرض بولور.

ایكنجی: سوره‌لرنی مستحب بولغان‌ر وشچه‌قوشمق، مثلا ایرته و اویله نمازلرنه
اوزون سوره‌لر قوشوب، ایكندی و یستوده اورتاچه‌لرنی، اخشامده ایك قسقه‌لرنی
اوقومق، دخی اوّلگی ركعتكه قاراغانده ایكنجی ركعتده قسقه‌راق سوره قوشمق.

اوچنجی: نماز ایچنده یوتكرو هم مشناونی ممكن قدر طوقتاتوب طورمق،
اگر ایسناو كیلسه قیامده وقتده اوك قول آرقاسیله باشقه وقتده صول قول
آرقاسیله قابلارغه تیوش.

دورتنجی: تسبیح‌لرنی اوچدن آرتدرمق: طاق ایتوب ۵، ۷، ۹ كبی.

بشنجی: هر ركنده كوزلرنی تیوشلی روشنچه طوتمق. مثلا قیامده وقتده
سجده اورنینه، ركوعده آیاقلرغه، سجده‌ده بورون اوچی چیتلرینه، قعده‌ده
آلنغه، سلام بیرگانده ایك باشینه قارارغه تیوش بولادر.

آلتنجی: ایرلرنك قوللری جیگدن چقغان بولوب، خاتونلرنك قوللری جیك
ایچنده بولمق.

یدنجی: نماز ایچنده بیك توبانچیلكلی قیافنده بولمق.

سیگزنجی: سلام بیرگانده آرتده‌غی آدملرگه یاكاق كورنورلیك درجه‌ده
بورولمق، كوكره‌ك بورولماسون.

مصلی

نماز اوقوچی كشیگه عربچه (مصلی) دیوب ایتوله‌در. ایمدی بلكز
(مصلی) اوچ تورلی بولادر: برسی (منفرد) یعنی یالغزغنه اوقوچی آدم.
ایكنچیسی: (امام) یعنی برنیچه آدمنی اوزینه ایارتوب نماز اوقوچی كشیدر.
اوچنچیسی: (مقتدی) امامغه ایاروب اوقوچی كشیدر.

تورلی نمازلر

نمازلرنك قایسیلری فرض، قایسیلری واجب، قایسیلری سنت وقایسیلری

مستحب‌در. فرض بولغان نمازلر هر کوننی بیش وقت نماز هم هفته‌ده بر جمعه نمازی وبوندن باشقه فرض کفایه بولغان جنازه نمازیدر.

واجب نمازلر: یستو نمازی صوکنده اوقولا طورغان وتر نمازی هم یلده ایکی مرتبه عید نمازلریدر.

سنت نمازلر: فرض نمازلرنك اوّلنده هم آخرنده اوقولا طورغانلردر، بونلردن باشقه رمضان شریف آینده تراویح نمازلریدر.

مستحب بولغان نمازلر: نفل نمازلریدر.

فرض نمازلرنك برنچیسی ایرته نمازی

ایرته نمازینك وقتی طاك آتقاندن باشلاب قویاش چقغانچه‌در.

ایرته نمازینك ایکی رکعت سنتی، ایکی رکعت فرضی بولوب باریسی دورت رکعتدر، اذان اوقلدقدن صوکره ایکی رکعت سنتی اوقولور، صوکره قامت اوقولوب، ایکی رکعت فرضی اوقولور. فرضدن بوشاغاندن صوك نماز آخرنده قیلونا طورغان عملرنی قیلغاچ نماز تمام بولور. ایرته نمازینك سنتینه نیت قیلو روشی: (نیت قیلدم ایرته نمازینك ایکی رکعت سنتینی اوقومقغه خالصا لله تعالی الله اکبر) دیوب قولاق قاقغاندن صوك تیوشلی روشنچه ایکی رکعت نماز اوقورسز! فرضینه نیت قیلو روشی: (نیت قیلدم ایرته نمازینك ایکی رکعت فرضینی اوقومقغه خالصا لله تعالی الله اکبر) دیوب کرشکاچ‌ده ینه سنتی کبی ایکی رکعت نماز اوقورسز. صوکره نماز آخرنده‌غی دعانی قیلوب‌اش تمام بولور.

نماز صوکنده‌غی دعا وذکرلر (۱)

سلام بیروب سلام دعاسین اوقوب بیتنی سیپاغاندن صوك شوشی:

(سُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ للهِ وَلَا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ وَاللهُ اَكْبَرُ * لَا حَوْلَ وَلَا

(۱) معلم افندی! شاکردلر ایرته نمازین اوقورغه توشنوب بتماینچه بو دعالرنی اوقوته باشلاماوکزنی مصلحت کورمز، اوشانداق آیة الکرسی نی تمام بلماینچه (اللهم تقبل الخ) دعاسینه باشلاتمازسز! بو دعالرنی‌ده بلوب بترگاندن صوك ایرته نمازین دعالری ایله تمام ادا قیلورغه توشنگانلری بعد نماز گنه (اویله نمازی) درسینه باشلاتورسز!

وسجودنا وقعودنا وتسبيحنا وتهليلنا وتخشعنا وتضرعنا
اللهم تمم تقصيرنا وتقبل تمامنا واستجب دعاءنا واغفر
أحيائنا وارحم موتانا يا مولانا * اللهم احفظنا يا فياض من
جميع البلايا والامراض * اللهم تقبل منا هذه الصلوة الفرض
مع السنة مع جميع نقصاناتها بفضلك وكرمك ولا تضرب بها
وجوهنا يا اله العالمين ويا خير الناصرين * توفنا مسلمين
والحقنا بالصالحين * وصلى الله على خير خلقه محمد واله
وصحبه اجمعين * برحمتك يا ارحم الراحمين *

فرض نمازلرنك ايكنچيسى اويله نمازى

اويله نمازينك وقتى توش آوشقاندن باشلاب ايكندى نمازى وقتى كرگانچيدر. اويله نمازى اوّل دورت ركعت سنت. صوكره دورت ركعت فرض، فرضدن صوكره ينه ايكى ركعت سنت بولوب باريسى اون ركعت نمازدر. بو كمسه سنتلرين اوقوماينچه باري فرضنغنه اوقوسه‌ده نماز اوستندن توشار، لكن سنتنى قالدرغان ايچون تيوشلى جزاسين كوره‌چكدر.

(سؤال) سنتنى قالدرغان كشيگه جزاسى نرسه؟ .....

اوقو روشى

(نيت قيلدم اويله نمازينك دورت ركعت سنتينى اوقومقغه خالصا لله تعالى الله اكبر) ديوب كرشكاندن صوكك (ثنا، تعوذ، بسمله) صوكنده سورهٔ فاتحه مع ضم سوره ايله بر ركعت ايتوب اوقوغاچ ايكنچى ركعتكه قالقولور.

وسجودنا وقعودنا وتسبيحنا وتهليلنا وتخشعنا وتضرعنا *
اللهم تمم تقصيرنا وتقبل تمامنا واستجب دعاءنا واغفر
احياءنا وارحم موتانا يا مولانا * اللهم احفظنا يا فياض من
جميع البلايا والامراض * اللهم تقبل منا هذه الصلوة الفرض
مع السنة مع جميع نقصاناتها بفضلك وكرمك ولا تضرب بها
وجوهنا يا اله العالمين ويا خير الناصرين * توفنا مسلمين
والحقنا بالصالحين * وصلى الله على خير خلقه محمد واله
وصحبه اجمعين * برحمتك يا ارحم الراحمين *

فرض نمازلرنك ايكنچيسى اويله نمازى

اويله نمازينك وقتى توش آوشقاندن باشلاب ايكندى نمازى وقتى كرگانچيدر. اويله نمازى اوّل دورت ركعت سنت. صوكره دورت ركعت فرض، فرضدن صوكره ينه ايكى ركعت سنت بولوب باريسى اون ركعت نمازدر. بو كمسه سنتلرين اوقوماينچه باري فرضنغنه اوقوسه‌ده نماز اوستندن توشار، لكن سنتنى قالدرغان ايچون تيوشلى جزاسين كوره‌چكدر.

(سؤال) سنتنى قالدرغان كشيگه جزاسى نرسه؟ .....

اوقو روشى

(نيت قيلدم اويله نمازينك دورت ركعت سنتينى اوقومقغه خالصا لله تعالى الله اكبر) ديوب كرشكاندن صوكْ (ثنا، تعوذ، بسمله) صوكنده سورهٔ فاتحه هم ضم سوره ايله بر ركعت ايتوب اوفوغاچ ايكنچى ركعتكه قالقولور.

ایکنچی رکعتده بسمله ایله سورهٔ فاتحه هم ضم سوره صوکنده رکوع سجود قیلغاندن صوك قعده ایتلور، تشهد اوقوغاچ اوچنچی رکعتکه طور ولور.

بو اوچونچی رکعتده هم بسمله ایله فاتحه، ضم سوره بعدنده رکوع سجودایتوب دورتنچی رکعتکه طورلور، دورتنچی رکعت دخی اوچنچی رکعت کبی اوقولوب رکوع سجود بعدنده قعدهٔ آخیرگه اوطور ولور. تشهد، صلوات، دعا بعدنده سلام بیرلوب دورت رکعت سنت تمام بولور. بوندن صوك قامت ایله فرضنی اوقومق لازم بولور.

فرض اوقو روشی: (نیت قیلدم اویله نمازینك دورت رکعت فرضینی اوقومقغه خالصا لله تعالی الله اکبر) دیوب کرشکاچ معلوم بولغان روشچه ایکی رکعت اوقوغاچ اوّلگی اوطور وشقه اوطور ولور. تشهدنی اوقوغاچ اوچنچی رکعتکه طوروب، بسمله ایله سورهٔ فاتحه اوقودقدن صوکره رکوع سجود ایتوب دورتنچی رکعتکه طور ولور. دورتنچی رکعت هم باری سورهٔ فاتحه ایله گنه تمام ایتلور. صوکره قعدهٔ آخیره گه اوطوروب تشهد، صلوات، دعا اوقودقدن صوك سلام بیرلوب فرض تمام بولور. ایکی رکعت سنتی گنه قالور.

سنتینه نیت روشی: (نیت قیلدم اویله نمازینك ایکی رکعت سنتینی اوقومقغه خالصا لله تعالی الله اکبر) دیوب کرشکاچ ایرته نمازینك ایکی رکعت سنتی کبی ایکی رکعت نماز اوقوب سلام بیروب اویله نمازندن بوشانورسز!

تنبیه: دورت رکعتلی فرض نمازلرنك اوّلگی ایکی رکعتنده گنه سورهٔ فاتحه هم ضم سوره تیوشلی بولوب قالغان ایکی رکعتلرنده اوقولماسه ده یاری (سبحان الله) دیه‌چك قدر باصوب طورسه ده یاریدر. اما اوقوغان صورتده بیك زور ثواب بولاچقدر. وقت ایرکن بولغانده البته اوقو کیره‌ك بولادر.

فرض نمازلرنك اوچنچیسی ایکندی نمازی

ایکندی نمازینك وقتی اویله وقتن چقغاندن باشلاب قویاش بایوغانچه‌در. قویاش‌نك توسی صارغلت بولغانغه قدر اوقو مستحبدر، ایکندی نمازی دورت رکعت فرض بولوب نیتی شولدر: (نیت قیلدم ایکندی نمازینك دورت رکعت فرضینی اوقومقغه خالصا لله تعالی الله اکبر) دیوب کرشکاندن صوك اویله‌نك دورت رکعت فرضی کبی دورت رکعت نماز اوقوب تشهد، صلوات، دعا بعدنده سلام بیروب هم تیوشلی دعالرین قیلوب نماز تمام بولور.

دورتنچی فرض نماز اخشام نمازی

اخشام نمازینك وقتی قویاش بایوغاندن صوڭ کوکده‌گی قزللق (شفق) بتکانچه‌در. اخشام نمازی اوّل اوچ رکعت فرض، صوڭره ایکی رکعت سنت بولوب باری بش رکعتدر. اوقووی شول ره‌وشچه: (نیت قیلدم اخشام نمازینك اوچ رکعت فرضینی اوقومقغه خالصا لله تعالی الله اکبر) دیوب نیت ایله اوچ رکعت نماز اوقولور، ایکی رکعتین اوقوغاچ قعدهٔ اولی قیلوب اوچنچی رکعتی قرائتسز گنه اوقولسه یاریدر. سنتینه نیت روشی: (نیت قیلدم اخشام نمازینك ایکی رکعت سنتینی اوقومقغه خالصا لله تعالی الله اکبر) دیوب کرشوب بنه ایکی رکعت نماز اوقورسز صوڭره نماز تمام بولور.

بشنچی فرض نماز یستو نمازی

یستو نمازینك وقتی شفق بانقاندن (قویاش بایوغان یاقده‌غی قزللق بتکاندن) صوڭ طاڭ آتقانچه‌در. یستو نمازی دورت رکعت فرض، ایکی رکعت سنت بولو باریسی آلتی رکعتدر. اوقو روشی: (نیت قیلدم یستو نمازینك دورت رکعت فرضینی اوقومقغه خالصا لله تعالی الله اکبر) دیوب نیت ایتوب دورت رکعت فرض نماز اوقولور، بوندن صوڭ بنه نیت قیلدم یستو نمازینك ایکی رکعت سنتینی اوقومقغه خالصا لله تعالی الله اکبر) دیوب نیت ایتوب اخشام سنتی کبی ایکی رکعت سنت اوقولوب نماز تمام بولور.

اخطار: هر کوننی فرض بولغان بش وقت نماز هر قایوسی آیرم آیرم بیان ایتلوب بتدی. فرض نمازدن جمعه نمازی ایله جنازه نمازی غنه بیان قیلوناسی قالدی، انشاءالله وقتیله آنلرده بیان ایتلور. کونده بش وقت فرض نمازدن باشقه (وتر) اسملی بر واجب نماز بار آنی‌ده حاضر بیان ایتوب کیتمك لازمدر.

واجب نمازلردن برسی وتر نمازی

وتر نمازینك وقتی یستودن صوڭ طاڭ آتقانچه‌در، یستودن الك درست بولماز، وتر نمازی‌ده اخشام نمازی کبی اوچ رکعتدر. لکن اخشامغه قاراغانده بونك اوچنچی رکعتنده آیرما (فرق) باردر. وتر نمازین اوقو روشی: (نیت قیلدم اوچ رکعت وتر نمازینی اوقومقغه خالصا لله تعالی الله اکبر) دیوب

کروشوب ایکی رکعت اوقوغاچ قعده قیلنوب تشهدنی اوقوغاچ اوچنچی رکعتکه طورولور، اوچنچی رکعتده اوّل بسمله صوکره سورهٔ فاتحه‌نی اوقوب ضم سوره قیلدقدن صوکره تحریمه وقتنده‌غی کبی قوللرینی کوتاروب قولاق قاتغاچ بنه قوللارنی باغلاب شول (قنوت) دعاسی اوقلور: (اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَسْتَعِينُكَ وَنَسْتَغْفِرُكَ وَنُؤْمِنُ بِكَ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْكَ وَنُثْنِي عَلَيْكَ الْخَيْرَ نَشْكُرُكَ وَلَا نَكْفُرُكَ وَنَخْلَعُ وَنَتْرُكُ مَنْ يَفْجُرُكَ * اَللّٰهُمَّ اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَلَكَ نُصَلِّي وَنَسْجُدُ وَاِلَيْكَ نَسْعَى وَنَحْفِدُ نَرْجُوا رَحْمَتَكَ وَنَخْشَى عَذَابَكَ اِنَّ عَذَابَكَ بِالْكُفَّارِ مُلْحِقٌ) بو قنوت دعاسینی اوقوغاچ رکوع سجود قیلوب هم قعدهٔ آخیره‌گه اوطوروب تشهد، صلوات دعا اوقوغاچ سلام بیروب نماز تمام بولور.

نمازده مکروه بولغان اشلر

برنجی: سنت عملرندن بره‌رسین گنه بولسه قویمق. ایکنچی: قرائتنی رکوعده تمام ایتمك. اوچنچی: یالان باش اوقومق. دورتنچی: کبوم یا ایسه تن ایله اوچدن کیم اوینامق (طونقالامق) اگر اوچ بولسه عمل کثیر بولوب نماز بوزولور. بیشنچی: بل‌کلرن صرغانوب اوقومق. آلتنچی: عورت اورتورلیك اشطان ایله‌گنه اوقومق. یدنچی: موینی بوروب بر یاقفه قارامق. سیگزنچی: کیومنی به‌یله‌میچه اوقومق، یا ایسه ایك باشینه‌غنه صالوب اوقومق. طوقزنچی: سوره‌لرنك ترتیبین بوزوب قوشمق، مثلا (هفتیك‌نك آخرندن آلنغه تابا قوشوب کیلو کبی). اونچی: آراده سوره قالدروب قوشمق، مثلا اوّلگی رکعتده (قل یا ایها الکافرون) سوره‌سین قوشوب ایکچی رکعتده (تبت یدا) سوره‌سین قوشو کبی، آراده (اذاجاء نصرالله) سوره‌سی قالادر. اون برنجی: اوّلگی

رکعتده گی سوره‌دن اوچ آیات قدر اوزون بولغان سوره‌نی ایکنچی رکعتک قوشودر. اون ایکنچی: ماکلاینی برگه تیورماینچه چالما، یا ایسه بورك ایل‌نه‌سینه سجده قیلمق. اون اوچنچی: آغزغه بر بر نرسه قابوب اوقومق اوقوغه زیان کیتورماسه‌ده. اون دورتنچی: جماعت ایله اوقوغانده آلنده‌غی صفده اورون بولا طوروب آرتده‌غی صفده اوقومق. اون بشنچی: قیامده بر آیاقغه باصوب آوشوب راحتله‌نوب طورمق. اون آلتنچی: طهارت قستالوب طورمق. اون یدنچی: یانوب طورغان اوطقه قارشی نماز اوقومق. (لامپاغه قارشی بولسه‌ده زیان یوق، مچ کبی یانا طورغان کبی بولورغه کیره‌ك). اون سیگزنچی: رکوع ـ سجود تسبیح‌لرین بارماق ایله صاناماق. اون طوقزنچی: کوزگیگه قارشی اوقومق (اگر پرده ایله قابلانغان بولماسه). یکرمنچی: کوزلرنی یوموب اوقومق. یکرمی برنچی: بر سوره‌نی بر نمازده ایکی مرتبه قوشمق. یکرمی ایکنچی: نماز ایچنده عذرسز طاماق قرمق هم یوتکرمك. یکرمی اوچنچی: باشدغی کیوم توشسه آلوب کیمك. یکرمی دورتنچی: رکوع، سجود، قعده‌ده سنت بولغان ره‌وشنچه طورماو. یکرمی بیشنچی: تش آراسنده بولغان بورچاقدن کچکنه بر نرسه‌نی یوتمق. اگر بورچاقدن زور بولسه آشاودن حساب ایتلوب نماز بوزولور.

نمازنی بوزا طورغان نه‌رسه‌لر

برنچی: نمازنك فرضلرندن برسیگنه بولسه‌ده قالمق. ایکنچی: نماز ایچنده سوزله‌شمك. اوچنچی: نماز ایچنده طاوش ایله کولمك. دورتنچی: نمازغه کرشکاچ آشاو ایچو. بیشنچی: نماز ایچنده ایکی قول ایله اشله‌نورلیك بر اش قیلمق، برقول ایله گنه بولسه‌ده، یا ایسه بر رکنده بر اشنی اوچ مرتبه قیلمق. آلتنچی: قرائتنی قرآندن قاراب اوقومق. یدنچی: نماز ایچنده دنیا اشینی صوراب دعا قیلمق. سیگزنچی: ایرته نمازین تمام اینکانچه قوباش چیقمق. طوقزنچی: نماز ایچنده دنیا اشی ایچون طاوش ایله یغلامق. اونچی: قرائتنی معناسی بوزولورلق یاکلش اوقومق. شول اون تورلی اشدن برسیگنه بولسه‌ده نمازده قیلنسه نماز بوزولادر. قایتاروب اوقو فرض بولادر. اگر قصدا (بوری) قیلنسه اول تنده بیك اولوغ گناه هم بولادر.

جماعت نمازی

نمازنی جیولشوب اوقو واجب مرتبه سنده بولغان سنتدر. جیولشوب اوقولغان نماز (جماعت نمازی) دیوب ایتوله‌در. اگر ایکی کشیگنه بولسه‌ده برگه اوقوسه‌لر جماعت نمازندن حساب قیلنوب بیك الوغ ثوابلی بولورلر. نماز جماعت ایله اوقوغانده آرادن برسی باش بولوب اوزینه باشقه کشیلرنی ایه‌رتوب اوقوتادر. بوکا امام دیورلر. امام‌غه‌ایبه‌رگان کشیلرگه مقتدی دیورلر. آوللرده هم شهرلرده بتون خلق برگه جیولوب نمازنی اوقوسونلر ایچون مخصوص قیلوب صالنغان مسجدلر بولادر. واول مسجدده هر وقتده امام بولورغه‌دیوب بیلگیلاب قویلغان کشیلر بولادر. شول‌برده بولغان کشیلر همه‌سی مسجدگه یوروب بیلگیلانگان امامغه اویوب (ایبه‌روب) نماز اوقیلر. مسجدلرده امام بولغانی کبی برهر مؤذن (اذان اوقوچی کشی) ده بولادر. بش وقت نمازنك بارچه‌سنده مؤذن مناره‌غه (اذان اوقورغه بیلگیلانگان اورنغه) چغوب اذان اوقیدر. شول اذان بتون محل خلقینه یته‌در. مؤذننك اذان اوقوغانن ایشتکان کشیلر تمام اخلاص ایله طلاب طوروب اذان تامامنده شول دعانی اوقوب دعا قیلورغه تیوش:

اَللّٰهُمَّ رَبَّ هٰذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ وَالصَّلٰوةِ الْقَائِمَةِ اٰتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ وَالدَّرَجَةَ الْعَالِيَةَ الرَّفِيعَةَ ✻ وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ وَارْزُقْنَا شَفَاعَتَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ اِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ ✻

مسجدکه بارماینچه اویده‌گنه جماعت بولوب اوقومق بولغانده آرادن عالمره‌ك، قرائتکه اوستاراق، یاشکه الوغراق بولغانن امام ایتوب قویو تیوشدر.

جماعت بولوب اوقولغان نمازنك ره‌وشی

جماعت بولوب اوقوغانده امام (قچقروب اوقولا طورغان نمازده) قرائتنی

قچقروب اوقورهم کوچوتکبیرلرین اوشانداق تکبیر تحریمه‌نی قچقروب ایتور، تسمیع هم سلام‌نی قچقروب بیرور، بونلردن باشقه‌لرین یاشرون قیلو (ثنا، تعوذ، بسمله، آمین، رکوع، سجود تسبیحلری، تشهد، صلوات، دعالر هر قایوسی یاشرون بولور). امامغه ایبه‌رگان کشی اوّلگی رکعتده ثنا اوقوغاندن صوڭ تعوذ بسمله‌نی اوشانداق باشقه رکعتلرده اوقولا طورغان بسمله‌نی‌ده قویار؛ امام قرائت اوقوغانده ط ئملاب طورور، فاتحه‌نی اوقوب بترگاندن صوڭ آقرونغنه آمین دیه‌ر. کوچوتکبیرلرینی، رکوع، سجودتسبیحلرین هم تشهدصلواتلرنی بارچه‌سین اوقور. (کم؟) امام (سمع الله لمن حمده) دیگانده مقتدی (ربنا لك الحمد) دیه‌رگه تیوش امامغه اویوغان کشی برگنه بولسه امام‌نڭ اوڭ یاغنده یارتی آرشین قدر آرتده طورور؛ اگرده کوب کشی بولسه‌لر اول وقتده امام یالغزغنه آلنده بولوب جماعت آرتده صف بولوب یشقنه، تیگزگنه تزلوب طورورلر.

صبی بالالرغه، یاایسه خاتونلرغه اویوب نماز اوقو درست توگل. اوشانداق نفل نمازی اوقوچیغه فرض نماز اوقوچی‌نڭ ایبه‌رب اوقووی، یا ایسه اوبله اوقوچینڭ ایکندی اوقوچیغه ایبه‌روب اوقووی درست توگلدر.

اما خاتونلرنڭ وصبیلرنڭ ایرلرگه، نفل اوقوچینڭ فرض اوقوچیغه ایبه‌روی درستدر، صبی بالالر آرادن برسین امام قیلوب اوز آرا جماعت بولوب اوقولری درست. لکن خاتونلرغه آلای اوز آرا جماعت بولوب اوقو مکروه بولادر، اگر آنلرده جماعت بولوب اوقومق بولسه‌لر امام اورتالرنده طورور. بیك نادان، فاسق، ایکی کوزی‌ده صوقر یا ایسه صاقاو بولغان کشیلرگه ایبه روب اوقو مکروهدر.

مقتدی اوچ تورلی

امامغه ایبه‌رگان کشی اوچ‌تورلی بولادر: برسی (مدرك) نمازنڭ اوّلندن آخرینه قدر امام ایله اوقوغان کشی. ایکنچیسی: (مسبوق) نمازنڭ اوّلگی رکعتنده امامغه یتشه آلماغان کشی. اوچنچی‌سی: (لاحق) نمازنڭ اوّلنده امام ایله باشلاب آخرنده امام ایله تمام ایته آلماغان کشی. امام نمازندن بوشانغانده مدرکلرنڭ‌ده نمازی تمام بولادر، اگرده آراده مسبوق بولغان کشیلر بولسه آنلر امام سلام بیرگانچه کوتوب، امام سلام بیرگاندن صوڭ طوروب نیچه رکعتلری

قالغاندر شول قدرلیسین قضافیلورلر. اما رکوعده وقتده کیلوب ایپه‌رگان کشی شول رکعتکه یتشکانگه حساب قیلونادر. اما رکوعدن صوکره ایپه‌رسه اولسی رکعتدن حساب ایتلماز.

ایرته نمازنده مسبوق بولو

ایرته نمازنده مسجدکه کرگانده امام فرضنی اوقی باشلاغان بولسه اویلاب قارارغه کیراك: ایکی رکعت سنتنی اوقوب طورولسه امامغه یتشوب بولا یا یوق، اگر یتشوب بولوردای بولسه سنت بولمه‌سینه چفوب یا ایسه بر باغانا آرتنده تیزگنه سنتنی اوقوب آلورغه کیره‌ك؛ اگر امامنك ایکنچی رکعتی بولوب سنتنی اوقی طورغانده فرضدن قالوردای بولسه اول وقتده سنت اوقولماز هم صوکره‌ده قضا قیلونماز.

ایرته نمازینك ایکنچی رکعتنده رکوعغه قدر ایپه‌رگان کشی بر رکعتکه یتشکانگه حساب ایتلوب امام سلام بیرگاچ بر رکعتکنه قضا قیلور؛ اما رکوعدن صوکره یتشکان کشی امامدن صوك ایکی رکعت اوقوب جماعت نمازی ثوابی بولور. امام سلام بیرگاچ طورغان کشی ایك اوّل ثناهم تعوذ بسمله ایله فاتحه‌ضم سوره قیلوب نمازین تمام ایتهر. امام قرائت اوقوغانده کیلوب ایپه‌رگان کشی ثنا اوقوماز.

اویله نمازنده مسبوق بولو.

اویله نمازی اوقور ایچون مسجدکه کرگانده امام فرضنی اوقی باشلاغان بولسه سنت‌نی اوقوب طورولماز، تیز امامغه ایپه‌رورگه کیره‌ك.

فرضدن صوك دورت رکعت سنتی قضا قیلنور. امامنك ایکنچی رکعتینه یتشکان کشی امام ایله قعدهٔ اولی‌ده هم قعدهٔ آخیره‌ده اوطوروب امامدن صوکره اعوذ بسمله، فاتحه ضم سوره ایله بره‌ر رکعت قضا قیلور؛ اما ثنا دعاسین قیلوب ایپه‌رگاچده اوقورغه کیره‌ك. آنك ایچون قرائتنی اوقوب طورغانده ایپه‌رگان کشیگنه ثنانی قضاغه قالدرو تیوشدر.

اوچنچی رکعتکه یتشکان کشی امامدن صوکره ایکی رکعت ضا قیلور هر ایکسنده ضم سوره ایله، چونکه اول کشی امامنك سوره‌سز رکعتلرینه گنه یتشدی. دورتنچی رکعتکه یتشکان کشی امامدن صوك اوچ رکعت قضا قیلور.

شول رەوشچه که: امام قعدهٔ آخیره گه اوطورغانده بوکشی اوطوروب امامنك سلام بیرگانین کوتوب طورور، صوکره طوروب تعوذ بسمله ایله فاتحه ضم سوره قیلوب بر رکعت اوقوغاچ قعده گه اوطوروب تشهدنی اوقور، صوکره اوچنچی رکعتکه طوروب بسمله ایله کنه فاتحه ضم سوره قیلوب، بورکعتنی ده تمام اینکاچ دورتنچی رکعتکه طوروب قرائتسزگنه تمام قیلور؛ بوندن صوك قعدهٔ آخیره گه اوطوروب تشهد صلوات هم دعانی اوقوب نمازدن بوشانور.

اخطار: ایکندی ویستو نمازلرنده مسبوق بولو اویله نمازنده مسبوق بولو ایله بر، اویله نمازنده مسبوق بولغانده تمام ایتو قاعده سی ایکندی ویستو نمازلرنده یاریدر، آنك ایچون بو نمازلر بارچه سی دورتهر رکعتلی درلر.

اخشام نمازنده مسبوق بولو.

اخشام نمازینك برنچی رکعتینه یتشه آلماغان کشی امامدن صوك ثناء تعوذ، بسمله ایله فاتحه ضم سوره قیلوب بر رکعت قضا قیلور. اوچنچی رکعتینه یتشکان کشی امامدن صوك فاتحه ضم سوره ایله ایکی رکعت اوقور، بر رکعتین اوقوغاچ ده قعدهٔ اولی قیلوب آندن صوك ینه بر رکعت اوقوب نمازنی تمام ایتهر.

تنبیه: نمازنك آخیرغی رکعتنده رکوعدن صوکره یتشکان کشی هیچ بر رکعتکه یتشما گانکه حساب دیوب صانالور، باری جماعت نمازی ثوابی غنه بولور. آندای کشی امام سلام بیرگاچ طوروب بتونلای یالغز اوقوغان صورتده نمازینی تمام ایتهر، امام نمازنك قایسی رکعتنده وقایسی رکننده بولسه ده تیز کیلوب ایهرورگه کیرهك.

نمازده لاحق بولو

یعنی نمازنك اوّلینه یتشوب آخرنده جماعتدن آیرلو بورو شچه بولور: بر کشی نك طهارتی بوزولورده آیرلوب کیتهر، یا کیدن طهارت آلوب کیلگانچه جماعت اوقوب بترگان بولور. طهارت آلورغه کیتکاچ نمازنی بوزاطورغان بر بر اش قیلماسه نمازی همان بوزولماز، قالغان قدریسی گنه اوقولسه ده درست بولور، اگر بتونلای باشدن الوب اوقوسه بیگرهك ده یاخشی بولور. اگر امامنك طهارتی بوزولسه آرتدن بر کشینی طارتوب اوز اورنینه

قالدروب صوڭره طهارت آلوب اوزی نمازینی تمام ایتهر، طارتلوب قویلغان کشی امامنڭ قالغان یرندن اوقی باشلار.

اخطار: امام، منفرد، مدرك، مسبوق، لاحق نمازنی نی صورتده اوقودقلری هم آنلرنڭ آیرمالری بیان قیلنوب بتدی. ایمدی نماز اوقوچیلر ایچون بولغان بر نیچه فائدهلر هم بیان ایتولهدر.

برنچی فائده:

نماز اوقوغان وقتده آلندن کشیلر اوزوب گناهلی بولماسونلر ایچون فارشیده بر پرده بولورغه کیرهك. پرده دیگانمز بر آرشین بوینده، بارماق قالونلغی بر تایاق قادالوب قویلغان بولسهده یاریدر. امام نمازنڭ رکنارنده یا ڭلشه باشلاسه (قعدهٔ اولیغه اوطورمای طوروب کیته باشلاو، یا ایسه قعدهٔ آخیرهنی اولی دیوب بلوب طورا باشلاو کبی) مقتدیلر (سبحان الله) دیوب امامغه یا ڭلشقانلغینی آڭلاتورغه کیرهك؛ اگر قرائتده یا ڭلشسه آرادن برسی فتح قیلورغه کیرهك؛ مگر امام اوچ آیات قدر اوقوغان بولسه اول وقتده قایتاروب آلوب اوقو، یا ایسه فتح قیلغانلغی کوتوب طورو تیوش توگل. طوغری رکوعغه کیتو تیوش بولادر.

ایکنچی فائده:

طهارت آلوب، آیاغینی یووب چیتك کیگان کشی شول چیتك کیگان طهارتنڭ بوزولوونلن باشلاب، یکرمی دورت ساعت وقت ایچنده، یا گیدن طهارت آلوب نماز اوقوغانده آیاغینی یوماینچه چیتك یوزینه چلانغان بارماقلری برله مسح قیلسهده نماز درست بولادر. شول رهوشچه که: هر ایکی قولنڭ بارماقلرینی چلاتوب اوچ اورتا بارماقلر برله آیاقنڭ یوزندن (باشندن) یوغاری تابا طارتوب (یووش صزقلر قالدروب) منولور، برگنه مرتبه تیوش. اویده طوروچی کشیلر (مقیم) برتاولیك (۲٤ ساعت)، یول کشیلری (مسافر) اوچ تاولیك (۷۲ ساعت) مدت ایچنده مسح ایتوب نماز اوقولری درستدر.

چیتکدن باشقهده طوبقنی قابلارلق بالطری بولغان کوون نرسهلر هم کییز نرسهلر وبیك قالون طولا اویوقلر چیتك حکمندهدر. نجسدن پاك بولوب طهارت ایله کیولگان بولغانده آنلرغهده مسح قیلو درست بولادر. صو اوتارلك یرة

اویوقغه هم طوبقنی قابلارلق بالطری بولماغان نرسه‌لرگه ، یا ایسه طوبقدن توبان آیاقنك اوچ کچکنه بارماغی صیارلق یرتغی بولغان چیتکه مسح قیلو درست بولماز ؛ اما یرتغی کورسه تلگان قدردن آز بولسه، یا ایسه ایکی چیتك‌ده آز آزغنه بولوب بارسین برگه جیغانده اوچ بارماق صیارلق بولسه‌ده آکا مسح درست بولور. بر چیتك‌ده تورلی یرنده (طوبقدن توبان) تیشك بولوب برگه جیغانده ایتلگان قدر (کوبمی؟) بولسه اول وقتده مسح قیلو درست توگل. اگر آیاقنك باشی چیتك‌دن قوبوب اوکچه‌سی طوبق طوغریسینه کیلگانچه صالنسه بو وقتده مسح بوزولادر، اوشانداق آیاقغه صواوتسه‌ده مسح بوزولور. اگر طهارتلی وقتده مسح بوزولسه آیاقلرنی یووب یاکیدن چیتکلر کیولور، بتوئله‌ی طهارت آلو لازم بولماس.

اوچنچی فائده:

بر کشی مسافر (یولچی) بولسه اول کشی دورت رکعتلی فرض نمازنی باری ایکی رکعت ایتوب اوقور (وشولای اوقومق واجب بولور) اوشانداق چیتکینه بر تاولك یبرینه اوچ تاولك مسح قیلسه‌ده درست بولور. دورت رکعتلی نمازده مسافر مقیم گه (اویه گی کشیگه) ایبه رسه (اویوسه) مقیم کبی دورت رکعت ایتوب اوقور، اگر مقیم مسافر گه اویوسه مسافر سلام بیرگاچ مقیم طوروب قالغان رکعتلرنی اوقور ؛ دورت رکعتلی بولماغان نمازلرده قایسی امام بولسه‌ده یاریدر. مسافر دیوب، اورتاچه یوروش برله اوچ کونلك یولغه چقغان کشیگه ایتوله‌در.

اورتاچه یورو : جه‌یه‌و یورو هم صغر یوروشی کبیدر. یوز چاقرم چاماسی یرنی اورتاچه یورو برله اوچ کونلك یول دیوب حساب قیلورغه یاریدر ؛ گرچه اوچ کون بارماینچه برکون، یا ایسه برنیچه ساعت ایچنده گنه باروب قایتولسه‌ده همان مسافر حکمنده‌در.

سفرگه چقغان کشی اوزی طورا طورغان آولدن، یا ایسه شهردن چغوب کیتو ایله مسافر حکمینه کرور. طورا طورغان یرینه ایله‌نوب قایتوب یتکانچه یا ایسه باشقه بر یرگه باروب اون‌بیش کون طورونی نیت قیلغانچه نمازنی یکی رکعت قیلوب اوقو تیوش. ایمدی برکشی طورا طورغان یرینه قایتوب کرسه، یا ایسه ایکنچی بر یرگه باروب اون بیش کون طورونی نیت قیلسه،

یا ایسه اول بارغان بیرنده بنه اوزینك یورتی بولسه (اون بیش کون طوروبی نیت قیلماسه‌ده) مسافر لکدن چغوب مقیم حکمنده بولور. اگر برمسافر بر یرگه باروب اون بیش کون طوروبی نیت قیلماینچه برشغل سببلی اون بیش کون، یا ایسه آرتق طورسه‌ده همان مسافر حکمنده‌در.

و بونلردن باشقه مسافرغه سفرده رمضان روزه‌سی طوتو مشقتلی بولسه اویگه قاینقاچ طوتمقچی بولسه قضاغه قالدرسه‌ده درست بولور.

دورتنچی فائده:

برکشی طهارت آلودن عاجز بولسه(۱) اول کشینك طهارت اورنینه تیمم قیلوب نماز اوقووی درست بولور، شول روشچه که: پاك بولغان یرذاتینه(۲) ایکی اوچ ایله صوغوب صوگره قوللرینی برآز سلکوب اوچلری ایله یوزگه اشقورغه (مسح قیلورغه) کیره‌ك، بوندن صوك بنه شول ره‌وشچه صوغوب ایکی قولنی ترسه‌کلرینه قدر اشقورغه (سیپارغه) کیره‌ك، تیمم شولدر. شول‌ره‌وشچه تیمم قیلوب نماز اوقو درستلکنده هیچ برشك یوقدر. آنك ایچون صودن عاجز بولغانده تیمم قیلو تیوشلیلگی: (فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا) آیة کریمه‌سندن معلوم‌در. باشقه عمللر کبی بوتیممده فرض هم سنت هم مفسد بولغان عمللر باردر: فرضی دورت، سنتی یدی، مفسدی ایکی‌در.

---

(۱) طهارت آلودن عاجز بولو: صوایکی چاقرم قدر یراق بولور، یاایسه یاقن بولوبده آلورغه ممکن بولماز مثلا قویوده بولوب آلورغه چیله‌ك یوقلغی کبی، یا ایسه بولغان صو، حیوانینه ایچرورگه، یاایسه اوزینه ایچارگه ضرور بولور، یا ایسه صرغاو (خسته) بولوب صو ایله‌ن طهارت آلغانده بربر ضرر کیلو، آورووی آرتو احتمالی بولور؛ یا ایسه طهارت آلا طورسه جنازه وعید نمازینه اولگره آلمازلق بولور. اما بیش وقت نمازغه، یا ایسه جمعه نمازینه اولگره آلماو ایله تیمم قیلوب اوقو درست بولماز.

(۲) عادتی اوطده‌غنه یانمی واریمی طورغان طوفراق، قوم، طوزان، بالچق، طاش کبی نرسه‌لر یرجنسندندر وهیچ برطوزانی بولماغان شوماطاشلرغه‌هم کیومده بولغان طوزانغه تیممم قیلو درست بولور. کولگه هم تیمر، چویون، فورغاشن وباقر نرسه‌لرگه یردن چققان بولسه‌لرده تیمم قیلو درست توگل

فرضلری:

برنچی: نیت و اخلاص، یعنی شول تیمم ایله نماز اوقونی نیت ایتوب نماز اوقورغه درسلکنده هیچ بر شك طوتماو.

ایکنچی: جنس الارض، یعنی تیمم قیلوناچق نرسه یرجنسی بولمق.

اوچنچی: مسح الوجه، یعنی تیممده یوزگه مسح قیلمق.

دورتنچی: مسح الیدین، یعنی ایکی قولغه مسح قیلمق.

سنت‌لری:

برنچی: بسمله، یعنی (بسم الله الرحمن الرحیم) دیوب باشلامق. ایکنچی: ایکی اوچ ایله یر جنسینه صوقمق. اوچنچی: صوقغاندن صوك قوللرنی بر مرتبه سلکیمك. دورتنچی: بارماقلرنی آرلاشدرمق. بیشنچی: ترتیب، تیممنی رەتی (ترتیبی) ایله قیلمق یعنی اوّل یوزنی صوکره قوللرنی مسح قیلو سنتدر. آلتنچی تیامن، یعنی اوکلاشمق، اوّل اوك قولنی مسح قیلمق. یدنچی: تیمم قیلغانده آراغه باشقه اش قانشدرماینچه تمام ایتمك.

مفسدلری:

برنچی: طهارتنی بوزا طورغان اشلردن برسی طابولسه تیممده بوزولادر.

ایکنچی: صوغه قادر بولمق، یا ایسه صو طابولمق. اوشانداق صو طابلو احتمالی بولغان اورنلرده برده صو ازله‌مایینچه تیمم قیلوب نماز اوقو درست بولماز. تیمم قیلوب نماز اوقوغاندن صوك صو طابلسه اوقولغان نماز قایتاریلماز.

بیشنچی فائده:

بر کشی بولورکه، طهارت آلودن عاجز بولماس، لکن آلغان طهارتینی بر نماز اوقوب بترولك قدر طوتودن (طهارتلی بولوب طوروبدن) عاجز بولور (۱)

(۱) عاجز بولو بو روشچه بولور: مثلا هر وقت بورنی قاناب یا ایسه باشقه بربر جراحتدن نجس کیلوب طورو، یا ایسه کوزندن همان قانلی یاش کیلوب طورور، یا ایسه عورتندن نجس طامغالاب طورور.

بوندای کشیلرگه (صاحب‌عذر) دیوب ایتورلر، صاحب‌عذر بولغان کشیلر هر نماز وقتی ایچون بر طهارت آلورلر، شول نماز وقتی ایچنده عذری سببلی طهارتلری بوزولسه‌ده طهارتلی کشیگه حساب قیلنورلر؛ (اما عذردن باشقه طهارت بوزا طورغان بر بر اش ظاهر بولسه اول وقتده طهارتسز حکمنده‌درلر). نماز اوقوغانده‌عذر سببلی نجسلری آغاطورسه‌ده همان نماز درست بولور؛ تنی وکیومی شول وقت ایچنده آقغان نجسلری ایله نجسلانه طورسه‌ده پاك‌غه حساب ایتلور.

اما نمازینك وقتی جغووی ایله طهارتسزگه ایله‌نوب ایکنچی نماز ایچون ینه‌طهارت آلوب اوتکان نماز وقتنده نجسلانگان کیوملرنی پاك‌لرگه تیوش بولادر.

آلتنچی فائده:

طهارت آلغانده یوولا طورغان تن‌نك بر یرنده جراحت اولوب یوو ضرر کیتورورلك بولسه آنی یوماینچه اوستینه صولی قول ایله صپاب یووشلاتو ایله‌ده طهارت درست بولور. صو ایله یووشلاتوده ضرر کیتورورلك بولسه اوستینه یابلغان نرسه‌نی یووش قول ایله مسح قیلو یته‌در، شولای جراحت اوستینه یابلغان نرسه‌گه (جبیره) دیوب ایتوله‌در: کیره‌ك چوبره‌ك وکیره‌ك کاغد، یافراق کبی نرسه بولسون، جبیره آستنده بولغان تن یووامی یابشدرلغان بولوب قوبارمق ضررلی بولسه استینه مسح قیلو کافیدر (یته‌در). اوشانداق جبیره توشسه‌ده، یا ایسه آلوب قارالسه‌ده همان مسح بوزلماز قایچان جراحت توزالوب یوو ضرر کیتورماسلك بولغانده‌غنه جبیرگه مسح‌نك مدتی طولادر. یعنی آلدن صوکره مسح جائز بولمیدر.

یدنچی فائده:

نمازده باصوب طورورغه قوّتی [1] یتمایگان کشیلر اوطورغان حالده‌گنه اوقوسه‌لرده درست بولور. شول ره‌وشچه‌که: ایکی قولی ایله تز اوستینه طایانوب بر آز بوکرایوب ایبولوب رکوع قیلورلر، اماسجده‌نی سلامت وقتنده‌غیچه‌قیلورلو.

(۱) آورو سببلی، یا ایسه قارتلق سببلی قیامغه، یا ایسه رکوع قیلورغه یاایسه سجود قیلورغه، یاایسه اوطوروب طورورغه‌ده قوّتی یتمه‌گان کشیلر (ضعیف کشی) دیوب ونمازلری (ضعیف کشی نمازی) دیوب آتالور.

اگر گه‌وده ایله ایبولوب رکوع، سجود قیلو ممکن بولماسه اول وقت رکوع ایچون آزراق، سجود ایچون کوبره‌ك ایتوب باشنی ایبوب اشارت ایله اوقو درست بولور. اگر بر کشی اوطوروب طورودن‌ده عاجز بولسه آیاقلرینی قبله‌غه طابا صوزوب چالقان یاتوب باشی ایله اشارت قیلوب اوقور. باشین‌ده کوتاره آلماغان کشی سلامتلانگاچ اوقو نیتی ایله قضاغه قالدرور. اگر نمازلرنی قضاغه قالغانی حالده سلامتلانه آلماینچه وفات بولسه (اولسه) قالغان نمازلری ایچون فدیه بیرلور.

عذر بولماغانده فرض نمازنی اوطوروب اوقو درست توگلدر؛ اما سنت ونفل نمازلرینی عذرسزده اوطوروب اوقو درست بولور، لیکن ثوابی کیمراك بولور. بارا طورغان کیمه‌ده هیچ بر عذرسز فرض نمازنی‌ده اوطوروب اوقو درست بولادر، اما باصوب اوقو آرتقدر.

قرآننی هیچ براوقی آلماغان کشیلر قرآننی اوقورغه اوگرانگانچه ضعیف کشی حکمنده بولورلر: آنلرنك هر وقت نمازنی امامغه ایاروب اوقولری تیوش بولادر. مثلا دین اسلامده بولماغان بر کشی اسلامنی قبول قیلدی. ایمدی بوگا نماز فرض، حال بوکه بوقرآننی اوقی آلمی هم تلی‌ده کیلمی البته بو کشی ضعیف کشی بولادر. امامغه ایاروب اوقووی فرض بولادر.

الحمد لله وصلی الله * علی نبیه ومصطفاه
محمد واله وصحبه * وطالب العلم معحبه

ذیل کتاب.

نمازغه متعلق دعا وذکرلر وغیر عربی جمله‌لرنك معنالرینی بیانده‌در.

اذان

(اَللّٰهُ اَکْبَرُ) الله ایك الوغدر «دورت کره»، (اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ) گواهلق بیره‌من که تحقیق بر الله‌دن باشقه هیچ الله یوقدر («ایکی کره». (اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَسُوْلُ اللّٰهِ) گواهلق بیره‌من که تحقیق محمد (علیه السلام) الله‌نك ایلچیسیدر «ایکی کره». (حَیَّ عَلَی الصَّلٰوة) آشقکز نمازغه، (حَیَّ عَلَی الْفَلَاحِ)

آشغنز قوتلورغه، (اَللّٰهُ اَكْبَرُ) الله ایك الوغدر «بونلر دخی ایکیشهر کره» (لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ) بر الله‌دن باشقه هیچ اله یوقدر «بر کره».

ایرته‌گی نمازده (حی علی الفلاح) دن صوکره ایکی کره ایتوله طورغان (اَلصَّلٰوةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ) نك معناسی: (نماز اوقومق یوقلاودن ایزگوراك در) دیکمدر. اذان تمام.

اذان اوقولغاچ قیلونا طورغان دعا

(اَللّٰهُمَّ رَبَّ هٰذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ) ای اوشبو کامل اوندانوك خواجه‌سی بولغوچی الله (وَالصَّلٰوةِ الْقَائِمَةِ) دخی وقتی کرگان نمازنك خواجه‌سی بولغوچی الله (اٰتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ) بیرگل محمد (علیه السلام) گه یاردمچیلك‌نی (وَالْفَضِيلَةَ وَالدَّرَجَةَ الْعَالِيَةَ الرَّفِيعَةَ) آرتقلقنی هم یوقاری واوستون بولغان درجه‌نی (بیرگل!) (وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ) دخی بعث قیلغل آنی اوزك وعده قیلغان ماقتاولی اورنغه (وَارْزُقْنَا شَفَاعَتَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) دخی نصیب ایتکل بزگه آنك شفاعتینی قیامت کونده (اِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ) تحقیق سین وعده‌گه خلافلق ایتمازسك! ــ دیمکدر.

قامت دخی اذان کبی‌در باری (حی علی الفلاح) دن صوکره ایکی کره (قَدْ قَامَتِ الصَّلٰوةُ) دیوب ایتلور معناسی: (تحقیق نماز اوقولا باشلاندی) دیکمدر؛ قالغانلری بارچه‌سی بر معناده‌در یعنی یوقاریده بیان اینلگانچه

ثنا دعاسی

(سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِكَ) ای الله! سینی کیمچیلکلردن پاکلایمن

وسینك حمدك برله شغللهنه‌من (وَتَبَارَكَ اسْمُكَ) مبارك بولدی سینك اسمك (وَتَعَالَى جَدُّكَ) دخی بلند بولدی سینك اوغلقك (وَلَا اِلَهَ غَيْرُكَ) وسندن باشقه اصلا اله یوقدر.

تعوذ و بسمله

(اَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) صغنامن الله تعالی‌گه، رحمتندن سورلمش شیطاننك یاوزلغندن (بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ) الله‌نك اسمی ایله باشلایمن که دنیاده آخرتده رحمت ایتکوچی اول الله دیمکدر.

سورهٔ فاتحه

بسم الله الرحمن الرحيم

(اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ) هر بر ماقتاو بارچه عالملرنی تربیه ایتکوچی الله‌غه مخصوص‌در (الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ) دنیاده آخرتده رحمت ایتکوچی (مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ) قیامت کونینك خواجه‌سی اول الله‌تعالی (اِيَّاكَ نَعْبُدُ) ای الله سیکاغنه فللق قیلامز (وَاِيَّاكَ نَسْتَعِينُ) دخی سیندن‌گنه یاردم ایستایمز (اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ) کوندرگل سین بزلرنی طوغری یولغه (صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ) شوندای‌ن کمسه‌لرنك یولینه که سین آنلرغه انعام قیلدك (غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ) آچولانلمش کمسه‌لر یولینه باشقه‌غه (وَلَا الضَّالِّينَ) دخی آزغونلر یولینه باشقه‌غه کوندرگل! دیمکدر.

(اٰمِينَ) الهی قبول ایت! دیمکدر. بو سوز گرچه قرآندن ایمه‌سه‌ده سورهٔ فاتحه صوکنده هر وقت ایتمك تیوشلیدر.

سورة الكوثر

بسم الله الرحمن الرحيم

(اِنَّا اَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ) تحقيق بيردك بز سيكا كوثرنى (فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ) بس نماز قيلغل ربكا هم قربان بوغازلاغل (اِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْاَبْتَرُ) سيكا دشمنلق اينكوچى هر خيردن كيسلگوچيدر، ديمكدر.

سورة الاخلاص

بسم الله الرحمن الرحيم

(قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ) ايتكل الله تعالى برگنه در. (اَللّٰهُ الصَّمَدُ) الله تعالى احتياجسز كامل خواجه در (لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ) هيچ كمنى طوغدرمادى وهيچ كمدن طوغدرلمادى اول الله (وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا اَحَدٌ) وآكا تيك بولمادى هيچ كم، ديمكدر.

سورة الفلق

بسم الله الرحمن الرحيم

(قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ) ايتكل صغنامن طاغك ربينه (يعنى طاغنى ياراتقوچى الله تبارك وتعالى گه) (مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ) الله تعالى ياراتقان نرسه لرنك هر بر ياوزلقندن (وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ اِذَا وَقَبَ) وقارانغو كيچه نك ياوزلقندن، قارانغولانغان وقتنده (وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثٰتِ فِى الْعُقَدِ) دخى تويونلرگه اورگوچى سحرچى خاتونلر شرندن (وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ اِذَا حَسَدَ) دخى كونچى كشينك ياوزلقندن كونچيلگى قوزغالغان وقتنده، ديمكدر.

سورة الناس

بسم الله الرحمن الرحيم

(قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ) ایتکل (ای محمد) صفنامن آدملرنك ربینه (مَلِكِ النَّاسِ) آدملرنك پادشاهینه (یعنی الله تعالی گه) (اِلٰهِ النَّاسِ) آدملرنك تکریسینه (مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ) وسوسه بیرگوچی خناس نك شرندن (الَّذی) آنداین وسواس درکه اول (یُوَسْوِسُ فِی صُدُورِ النَّاسِ) وسوسه قیلور اول آدملرنك کوکراك لرنده (مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ) جنلردن و آدملردن بولغوچیدر (اول وسواس).

رکوع تسبیحی بولغان (سُبْحَانَ رَبِّیَ الْعَظِیمِ) نك معناسی: (الوغ بولغان ربمنی پاکلایمن) دیمکدر.

سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ) الله اوزینه حمد ایتکانلی ایشتهدر.

(رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ) ای ربمز هر بر ماقتاو سیکاغنه مخصوصدر.

سجده تسبیحی: (سُبْحَانَ رَبِّیَ الْاَعْلٰی) بلند بولغان ربمنی پاکلایمن دیمك معنالرنده‌در.

تشهد = تحیات

(اَلتَّحِیَّاتُ لِلّٰهِ) بارچه تل عبادتی الله تعالی گه مخصوصدر (وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّیِّبَاتُ دخی بارچه تن عبادتی ومال عبادتی (الله تعالی گه مخصوصدر) (اَلسَّلَامُ عَلَیْكَ اَیُّهَا النَّبِیُّ) ای پیغمبر سلام سیکا اولسون (ورحمة الله وبرکاته) دخی الله نك رحمتی وبرکاتی‌ده سیکا اولسون (اَلسَّلَامُ عَلَیْنَا) سلام بزنك اوزمزگه (وعلی

عِبادِ اللهِ الصّالحِينَ) دخی اللهنك ایزگو بنده‌لرینه اولسون (أشهدُ أنْ لا إلهَ إلّا اللهُ) گواهلق بیره‌من تحقیق اللهدن باشقه تنكری یوقدر (وأشهدُ أنّ محمدًا عبدُه ورسولُه) دخی گواهلق بیره‌من كه تحقیق محمد (علیه السلام) اللهنك قولی وایلچیسیدر.

صلوات شریفه

(اللّهُمّ صَلِّ علی محمدٍ وعلی آلِ محمدٍ) ای الله محمد (علیه السلام) گه وآنك آلینه رحمت قیلغل (كما صلّیتَ علی إبراهیمَ وعلی آلِ إبراهیمَ) نیتاك ابراهیمغه وآنك آلینه رحمت قیلمش ایدك (إنّكَ حمیدٌ مجیدٌ) تحقیق سین ماقتاولیسك والوغسك (اللّهُمّ بارِكْ علی محمدٍ وعلی آلِ محمدٍ) ای الله محمد (علیه السلام) گه وآنك آلینه برکت بیرگل (كما باركتَ علی إبراهیمَ وعلی آلِ إبراهیمَ) نیتاك برکت بیرمش ایدك ابراهیمغه وآنك آلینه (إنّكَ حمیدٌ مجیدٌ) تحقیق سین ماقتاولیسك والوغسك.

دعاء جامع

(ربّنا آتنا فی الدّنیا حسنةً) ای ربمز بیرگل بزلرگه دنیاده ایزگو نعمتنی (وفی الآخرةِ حسنةً) دخی آخرتده ایزگو نعمتنی (وقِنا عذابَ النّارِ) وصاقلاغل بزلرنی اوط عذابندن.

سلام: (السّلامُ علیكم ورحمةُ اللهِ) سلام سزگه واللهنك رحمتی‌ده سزگه اولسون.

سلام دعاسی

(اللّهُمّ أنتَ السّلامُ) ای الله سین هر بر بلالردن صاقلاغوچی‌سك (ومِنكَ

السَّلَامُ) سلامتلك دخی سیندن گنه‌در (تَبَارَكْتَ) مبارك بولدك سین (وَتَعَالَيْتَ) دخی بلند بولدك سین (يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ) ای الوغلق وحرمت ایاسی

قنوت دعاسی

(اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَسْتَعِينُكَ) ای الله تحقیق بز سیندن یاردم ایستایمز (وَنَسْتَغْفِرُكَ) وسیندن یارلقاونی ایستایمز (وَنُؤْمِنُ بِكَ) وسیکا اینانامز (وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْكَ) وهر بر اشمزنی سیکا طابشرامز (وَنُثْنِي عَلَيْكَ الْخَيْرَ) دخی سیکا ایزگو ثنالر ایته‌مز (نَشْكُرُكَ) سیکا شکر قیلامز (وَلَا نَكْفُرُكَ) وکفرلك قیلمایمز (وَنَخْلَعُ وَنَتْرُكُ مَنْ يَفْجُرُكَ) سیکا اطاعت قیلماغانلردن آیرلامز وآنلرنی طاشلایمز (اَللّٰهُمَّ اِيَّاكَ نَعْبُدُ) ای الله سیکاغنه عبادت قیلامز (وَلَكَ نُصَلِّي وَنَسْجُدُ) وسیکاغنه نماز اوقیمز وسجده قیلامز (وَاِلَيْكَ نَسْعَى وَنَحْفِدُ) دخی سیکا یاقین بولورغه طروشامز وسیکا عبادتکه آشوغامز (نَرْجُو رَحْمَتَكَ) رحمتکنی امید ایته‌مز (وَنَخْشَى عَذَابَكَ) وعذابکدن قورقامز (اِنَّ عَذَابَكَ) تحقیق سینك عذابك (بِالْكُفَّارِ مُلْحِقٌ) کافرلرگه طوتاشقوچیدر، معنالرنده‌در.

سلام بیروب سلام ادعاسین قیلوب نمازدن بوشانغاندن صوکره قیلونا طورغان دعالر وذکرلر

(سُبْحَانَ اللّٰهِ) الله تعالی کیمچیلیکلردن پاك بولغوچیدر (وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ) هربر ماقتاو اللهغه مخصوصدر (وَلَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ) بر اللهدن باشقه هیچ بر اله یوقدر (وَاللّٰهُ اَكْبَرُ) والله تعالی ایك الوغدر (لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ) هیچ بر حالدن ایکنچی

حالکه کوچو وقوّت یوقدر (اِلّا بِاللهِ الْعَلِیِّ الْعَظِیمِ) مگرکه بلند والوغ بولغان الله تعالی ایله گنه در، یعنی آنك نلاوی برله گنه بولور.

مَا شَاءَ اللهُ کَانَ) الله تعالی تلاگان نرسه لرنك هر قایوسی بولور (وَمَا لَمْ یَشَأْ لَمْ یَکُنْ) الله تعالی تلامگان نرسه هیچ بولماز، دیمکدر.

آیة الکرسی

اَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّیْطَانِ الرَّجِیمِ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیمِ

(اَللهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ) الله، آندن باشقه هیچ بر معبود یوقدر مگر اولغنه (اَلْحَیُّ الْقَیُّومُ) تریك بولغوچی عالمنك هر بر اشینی تدبیر اینکوچیدر (لَا تَاْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ) آنی چرم ویوقو طوتماز (لَهُ مَا فِی السَّمٰوَاتِ وَمَا فِی الْاَرْضِ) آنیقیدر کوکلرده ویرده بولغان نرسه لر هر قایوسی (مَنْ ذَا الَّذِی یَشْفَعُ عِنْدَهُ) کمدر آنك قارشونده شفاعت قیلوچی وهیچ کم قیلا آلماز (اِلَّا بِاِذْنِهِ) مگر قیلسه آنك اذنی ایله گنه (یَعْلَمُ مَا بَیْنَ اَیْدِیهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ) بلور الله تعالی آنلرنك آلنلرنده وآرتلرنده بولغان نرسه لرنی (وَلَا یُحِیطُونَ بِشَیْءٍ مِنْ عِلْمِهِ) آنلر الله تعالی بلگان نرسه لردن هیچ نرسه نی کامل بله آلماسلر (اِلَّا بِمَا شَاءَ) مگر الله تعالی تلاگان قدرگنه بلورلر (وَسِعَ کُرْسِیُّهُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ) صیغدردی آنك کرسیسی کوکلرنی ویرنی (وَلَا یَؤُدُهُ حِفْظُهُمَا) وآگار آغر بولماز کوکلرنی ویرنی صاقلامق (وَهُوَ الْعَلِیُّ الْعَظِیمُ) اول الله تعالی بلند والوغ در، دیمك اولور.

(لا اله الا الله محمد رسول الله) (معناسی یوقاروده غیچه) (لا إله إلا الله وحده لا شريك له) الله‌دن باشقه هیچ بر معبود یوقدر، بردر اول، یوقدر آنك شریکی (له الملك وله الحمد) ملك آنك‌در دخی هر بر ماقتامق‌ده آنك ایچوندر (وهو على كل شيء قدير) واول الله تعالی هر نرسه‌گه کوچی یتکوچیدر، دیمك معناسنده‌در.

نماز صوکنده قیلنا طورغان دعا

(اللهم تقبل منا) ای الله قبول ایتکل بزلردن (صلوتنا) نمازمزنی (وصیامنا) روزه‌مزنی (وقیامنا) قیاممزنی (وقراءتنا) قرائتمزنی (ورکوعنا) رکوعمزنی (وسجودنا) سجده‌مزنی (وقعودنا) قعده‌مزنی (وتسبیحنا) تسبحمزنی (وتهلیلنا) تهلیلمزنی (وتخشعنا) خشوعمزنی (وتضرعنا) یالوارومزنی.

(اللهم تمم تقصیرنا) ای الله تمام قیلغل کیمچیلکلرمزنی (وتقبل تمامنا) وقبول ایتکل تمام بولغانلرینی (واستجب دعاءنا) وقبول ایتکل دعامزنی (واغفر احیاءنا) ویارلقاغل تریکلرمزنی (وارحم موتانا) ورحمت قیلغل اولکلرمزگه (یامولانا) ای بزنك مولی‌مز.

(اللهم احفظنا یا فیاض) ای الله صاقلاغل بزلرنی ای بیك صاقلاغوچی (من جمیع البلایا) هر بر بلالردن (والامراض) وهر بر چیرلردن.

(اللهم تقبل منا) ای الله قبول ایتکل بزلردن (هذه الصلوة الفرض) اوشبو اوقولغان فرض نمازنی (مع السنة) سنتی ایله (مع جمیع نقصاتها) وهر بر

کیمچیلکلری ایله (قبول ایلا گل) (بِفَضْلِكَ وَكَرَمِكَ) اوزکنك فضلك وکرمك ایله (قبول ایلا گل دیمکدر) (وَلَاتَضْرِبْ بِهَا) اورماغل اول نماز ایله (وُجُوهَنَا) یوزمزگه (يَا اِلٰهَ الْعَالَمِينَ) ای بتون عالمنك تکریسی (وَيَا خَيْرَ النَّاصِرِينَ) وای یاردمچیلرنك خیراوسی (تَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ) بزنی مسلمان حالمزده وفات قیلغل (وَاَلْحِقْنَا بِالصَّالِحِينَ) وطوتاشدرغل بزنی ایزگولرگه (وَصَلَّى اللّٰهُ عَلَى خَيْرِ خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ) الله تعالی رحمت قیلسون خلقینك ایزگوراگی محمد (علیه السلام) اوزره (وَاٰلِهِ وَصَحْبِهِ اَجْمَعِينَ) وآنك آلی وصحابه‌لری اوزرینه بارچه‌سینه‌ده (بِرَحْمَتِكَ) اوزکنك رحمتك برله (يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ) ای مرحمتلی‌لرنك ایك مرحمتلی‌سی!

آمین!

امتحان عمومی ایچون مناسب

سؤاللر:

۱ — عمل دیوب نیگه ایته‌لر؟ عمللر نیچه قسم بولا؟ نیلر؟ مشروعات نیدر؟ غیر مشروعات؟ مباحات؟ مشروعاتدن بولغان عمللر نیچه تورلی؟ نیلر؟ غیر مشروعاتدن بولغان عمللر نیچه تورلی؟ نیلر؟

۲ — فرض نرسه؟ حکمی نیدر؟ واجب نرسه؟ حکمی نیدر؟ سنت ایله مستحب حقنده بلگانکنی سویل! فرض برله واجب آراسنده آیرما نیدر؟ سنت ایله مستحب آراسنده نیندای آیرما باردر؟

۳ — حرام نرسه؟ حکمی نیدر؟ مکروهنك حکمی نیدر؟ مفسد دیوب نیندای اشنی ایته‌لر؟ مفسدنك حکمی نیدر؟ بار عمللر نیچه بولادر؟ بونك بارینه بردن نیچك دیوب ایته‌لر؟

٤ — عبادت نی دیمکدر؟ الله تعالی گه قللق قیلو نیچك بولادر؟ دین اسلامده الوغ عبادتلر نیچه؟ نیلر؟ نماز حقنده بلگانگنی سویله!

٥ — شرط دیوب نمازنك نینداى فرضلرینی ایتهلر؟ شرطلر نیچه؟ برنچیسی نی؟ ایکنچیسی نی؟ طهارت حقنده بلگانگنی سویله! طهارتنك فرضلری نیلر؟

٦ — طهارتنك سنتلرینی سویله!

٧ — طهارتنك مستحبلری نیلر؟ طهارتده مکروه بولغان اشلرنی سویله!؟

٨ — طهارتنی نینداى اشلر بوزادر؟ طهارتسز کشی حقنده بلگانگنی سویله! شرطلرنك اوچنچیسی نرسه؟ دورتنچی شرط نرسه؟ وقت حقنده بلگانگنی سویله!

٩ — نمازده بیشنچی شرط نرسه؟ قبله قایده؟ قبله حقنده بلگانگنی سویله؟ آلتنچی شرط نیدر؟ نیتده نینداى نیت معتبردر؟ نمازده شرط بولغان آلتی اشلرنك بارسینی سویله‌ب کورسات!

١٠ — رکن دیوب نمازنك قایسی فرضلرینی ایتهلر؟ آنلر نیچه؟ برنچیسی نی؟ قالغان رکنلر نیلردر؟ سجود نی دیمکدر؟ قعود نی دیگان سوز؟ نمازنك فرضلرندن بره‌رسی قالسه نی اشلی؟

١١ — نمازده نیچه واجب بار؟ شول اون واجب دن اوزك بلگانلرینی سویله!

١٢ — نمازده سنت بولغان اشلرنی سویله! ثنا دعاسینی اوقوب کورسه‌ت! معناسینی سویله!

١٣ — تشهدنی اوقوب کورسه‌ت! معناسینی سویله! اللهم صل‌لرنك معناسینی سویله!

١٤ — نمازده مستحب بولغان اشلرنی سویله!

١٥ — نماز اوقوچی کشینی نیچك دیوب ایتهلر؟ مصلی نیچه تورلی بولا؟ نیلر؟ منفرد کم؟ امام کم؟ مقتدی کمدر؟ فرض بولغان نمازلر قایسیلر؟ واجب نمازلرنی سویله؟ سنت نمازلر قایسیلر؟ فرض نمازلرنك برنچیسی نی؟ ایرته نمازی حقنده بلگانگنی سویله!

١٦ — نماز صوگنده‌غی دعا هم ذکرلر نیلر؟ آیة الکرسینی اوقو! معناسینی سویله!

۱۷ — نماز دعاسینی اوقو! معناسینی سویله!

۱۸ — فرض نمازلرنك ایکنچیسی نی؟ اویله نمازی حقنده بلگانکنی سویله! اوقو رەوشینی تلدن سویلاب کورسات!

۱۹ — وتر نمازینك وقتی قایچاندر؟ وتر ایله آخشام نمازی آراسنده آیرما نیدر؟ قنوت دعاسینی اوقو! معناسینی سویله!

۲۰ — نمازده مکروه بولغان اشلرنی سویله!

۲۱ — نمازنی نینداى اشلر بوزا؟ شونلرنی سویله! اگر شول اشلردن بره‌رسی قیلنسه حکمی نیدر؟

۲۲ — جماعت نمازی دیوب نینداى نمازنی ایته‌لر؟ جماعت نمازی حقنده بلگانکزنی سویله گز! اذان دعاسینی اوقوب کورسات! معناسینی سویله!

۲۳ — مقتدی نیچه تورلی بولا؟ نیلر؟ مدرك کم؟ مسبوق کم؟ لاحق کمدر؟ مسبوقلی نمازنی نیچك تمام ایته‌لر؟ ایرته نمازنده مسبوق بولو حقنده بلگانکنی سویله!

۲۴ — اویله نمازنده مسبوق بولو طوغریسنده اوگراندیکنکنی سویله! ایکندی یا که یستو نمازلرنده مسبوق بولغانده تمام ایتو اصولی نیچك‌در؟

۲۵ — آخشام نمازلرنده مسبوق بولغانده تمام ایتو روشینی سویله! نمازده لاحق بولو حقنده سویله! امام نمازنك رکنلرنده یا گلشه باشلاسه مقتدیلر نی اشلرگه کیرەك؟ اگر قرائتده یا گلشسه نی اشلرگه کیرەك؟

۲۶ — چیتك گه مسح حقنده سویل! چیتك گه مسحنی نینداى اشلر بوزادر؟ نینداى نرسه‌لرگه مسح قیلو درست توگل؟

۲۷ — مسافر دیوب نینداى کشینی ایته‌لر؟ مسافرنی بلو بزگه نی ایچون تیوشلی بولادر؟ اورتاچه بور و دیوب نینداى بورونی ایته‌لر؟ نیچه چاقرم چماسی بولادر؟ بر کشی شول قدر سفرنی بر ایکی اوچ ساعت مدتده گنه [illegible] مسافر بولامی؟ مسافر نینداى اشلر ایله مقیم بولوب اوریله‌در؟

۲۸ — تیمم نینداى اشدر؟ صو بر له طهارت آلودن عاجز بولو نی روشچه

تیمم‌نك اصولینی سویله! تیمم‌نك فرضلری نیچه؟ نیلر؟ تیمم‌نی نینداى اشلر؟ زادر؟

۲۹ — صاحب عذر دیوب نینداى کشینی اینه‌لر؟ صاحب عذر بولغان کشیلر ایچون نی حکم‌در؟ جبیره دیوب نرسه‌گه اینه‌لر؟ جبیره حقنده بلگانکنی سویله! جبیره‌گه مسح ایله‌ینك که مسح آراسنده‌غی آیرمالرنی سویله!

۳۰ — نمازده قیامده قوّتی یتمگان کشیلر نمازنی نیچك اوقورلر؟ نی روشچه؟ اگر رکوع سجود قیلورغه‌ده قوّتی یتمگان کشیلر نیچك اوقورلر؟ اوطوروب طورودن‌ده عاجز کشیلر نی اشلرلر؟

ح. زبیری.

عقائد

ایکنچی قسم

مکاتب رشدیه‌ده تدریس ایچون یازلمش، معتقدات اسلامیه‌نی عقلی ونقلی دلیللر ایله مبین بر رساله‌در.

(ایکنچی مرتبه باصلووی)

ناشری:
صباح کتب خانه‌سی

КАЗАНЬ.
Типо-литографія Императорскаго Университета
1909.

بسم الله الرحمن الرحيم

عملیات ومعتقدات:

عمل اش معناسنده اولوب جمعی عملیات کیلور. بنده‌لرنك قیلغان عملری شرع شریف جهتندن قارالدقده یا ایزگو وثوابلی بر اش بولور، یاکه یمان وگناه‌نی موجب بر اش بولور.

شرع شریف جهتندن بر اشنك قای درجه‌ده اولدیغینی مشروعمی، غیر مشروعمی ایدوکینی، مشروع اولسه احکام اجراسینی، غیر مشروع اولسه صاقلانو طریقینی اوگرانکان وبیان‌ایتکان علم «علم فقه» دیوب تسمیه ایتوله‌در.

اعتقاد: اوشانو معناسنده اولوب شرع‌ده کوگلنی بر حکم شرعی‌غه باغلاودر. دین اسلام و شریعت مطهره‌ده اوشانلماسی هم حقلقینه قلبنك برکتلمه‌سی لازم‌اولان شیلر: (امنت بالله، وملائکته وکتبه ورسله، والیوم‌الاخر، والقدر خیره وشره من الله تعالی والبعث بعد الموت) عبارهٔ جلیله‌سنده بیان ایتولگان نرسه‌لردرکه بونلر «معتقدات» دیه تسمیه ایتوله‌در.

معتقدات‌غه اعتقاد طریقینی وحقلغینه دائر اولغان عقلی ونقلی دلیل‌لرنی کورستکان وبلدرگان علم‌نی «علم کلام وعلم عقائد» دیلر.

مقدمه

فصل اوّل

خِلْقَتِ عٰالَم وآنكْ صورةِ قيامى

بر كوك وبونلرنكْ ايكيسى آراسنده بولغان بتون موجودات «عالم» ديوب تسميه ايتوله‌در. شول عالم اوّل يوق ايكان صوكره الله تبارك وتعالى‌نكْ قدرتى والوغ حكمتى ايله وجوده كلمشدر. الله تبارك وتعالى خالق وصانع در، بوكا دليل اولان آيات واحاديث شريفه لا يُعَدّ ولا يُحصى در، جمله‌دن برى سورة ق ۳۸ نجى آية (وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمٰوٰاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِى سِتَّةِ اَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ) معناسى: (تحقيق بز خلق قيلدق كوكلرنى ويرنى وآنلرنكْ آراسنده بولغان نرسه‌لرنى آلتى كونده وطوتمادى بزنى بو ياراتوده هيچ بر مشقت وآريمق) ديمكدر.

وبو عالم فانى يعنى بته‌چك اولوب، آنچق الله تبارك وتعالى حضرتلريكنه باقى يعنى مكّكى‌در. عالمنكْ فانى بولووى سورهٔ قصص‌نكْ ۸۸ نجى آيتى: (كُلُّ شَىْءٍ هَالِكٌ اِلَّا وَجْهَهُ) وسورة رحمن‌نكْ ۲۵ نجى آيتى (كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ) نص جليل‌لريله بيان واثبات ايتلمشدر.

فصل ثانى

ابناى ادم ياكه بنده‌لر

بنى آدمده حواس ظاهره، قوهٔ عقليه، قوهٔ شهويه، قوهٔ غضبيه كبى صفتلر بارذركه. حواس ظاهره بش اولوب سمع، بصر، شم، ذوق، لمس‌دن عبارتدر. سمع

ایشتمك درکه قولاق واسطه‌سیله اولور، بصر کورمك درکه کوز واسطه‌سیله اولور، شم ایسناب سیزودرکه برونلنك ایچنه‌گی عصبلر یاردمیله اولور، ذوق طاتیمق در تل‌ده‌گی عصبلر واسطه‌سیله اولور، لمس تیمك وبرلمك ایله سیزودرکه تکمیل بدنده بولغان تیری واسطه‌سیله بولور.

قوهٔ عقلیه: عقل وفکر قوه‌سیدرکه بونگله علوم وسعادته یتشوب حقیقت حاله واصل اولنور. ذات بارینك صفات وقدرتی واحداث عالم کبی مسئله‌لر بارچه‌سی شول قوه ایله حل قیلنوب بنده‌نك دنیاوی واخراوی سعادتینه باعث در.

قوهٔ شهویه: نفس آرزوسی قوّتی درکه بو ایسه آدمنك یا سعادتین یا شقاوتین موجب‌در؛ زیرا بونك سببلی انسان دائما اوزینك راحتده بولوون تلیدر، نفسنك راحتی ایچون گناهغه توشوینی ده کورمیدر، بعضا الوغ گناهلرنی ده قیلادر، کیته کیته طریق حقدن ده آیرولادر، بو وقتده الوغ جزا وعقابقه مستحق بولادر، بو ایسه مطلقا قوهٔ شهویه سببلی طابلمشدر. اگر نفسنی باصوب آنك تلادیکنچه یورماینچه باری تعالی‌دن قورقوده وطریق حقده اولورسه، بو وقت اجر عظیم ایله مأجور اولوب دنیا وآخرت سعادتینه یتشور.

قوهٔ غضبیه: آچو قوّتی درکه بو قوّت یرنده طوتلماز ایسه بنده ایچون بتونلای ضررلی بر قوه‌در، خصوصا قوهٔ شهویه‌ایله برلکده سوء استعمال اینلسه‌لر، شول وقتده آدم هیچ بر وقت مسعود اولمایه‌چقدر. چونکه بو کمسه هیچ بر گناهدن وکشی رنجتودن ظلم وجبردن قورقمایه‌چقدر، بونك ایچوندرکه کوب کمسه‌لرنك مظلوم ومجبور وبختسز اولمقی لازم کیلور. ایشته بتون یر یوزندن راحت وسعادت کوتارلوب انسانلرنك هیچ مسعود اولماولری لازم کیلور ایدی.

لکن اش آلای توگلدر جناب حقنك رحمت وحکمتی الوغ‌در بنی آدمنی یر یوزینه خلیفه ایتدکدن صوکره آنلرنی بویله طنچسزلق وبختسزلکده قالدرمایه‌چغی بیلگولیدر؛ شولوق بنده‌لر آراسندن خلقی وطبیعتی ایرکن عقللی

وتقوی بولغانلرینی پیغمبر قیلوب جبرائیل فرشته آرقلی وحی ایله آنلرغه طریق حقنی اوگراتدی وشول طریقنی باشقه آدملرگه اوگرانو ایله آنلرغه امر قیلدی، اول پیغمبرلرنك اوگراندیکی واوگراتدیکی طریق حق (دین وشریعت) دیوب آتالور، دین وشریعتنی قبول ایتو (ایمان واسلام) دیوب ایتلور، ایمان واسلام ایله مشرف بولغان کشیلرنی (مؤمن ومسلمان) دیوب ایته‌لر.

عموما انبیاء ورسلنك تعلیم ایتدیکی طریق حق‌دن بر قدرسی: عالم حادث وفانی‌در، عالمنك خالقی آنچق بر وبار الله تعالی‌در، الله تعالی قدیم وباقی اولوب بر وباردر، بر یوزنده اولان جمیع انسانلر عبادت ایله مأمور اولوب معصیت وگناهدن طیولمشدرلر. عابدلر ایچون جنت، عاصیلر ایچون جهنم حاضردر، هر کمنك قیلدیغی عملندن حساب آلوناچق وقیامت کونی بولاچقدر. شمدیکی شریعت محمدیه‌ده ظلم‌دن صانالغان اشلر اول وقت دخی حرام وظلم اولمشدر.

فصل ثالث

دین اسلام وآنك صورة قیامی

یوقاریده بیان ایتلدیکی وجهله بنده‌لرنك آراسندن الله تعالی برینی پیغمبر ایتوب طریق حقدن آیرلغان بنده‌لرگه احکام شرعیه‌نی یتشدردیکی کبی ایك صوکره عرب طائفه‌سندن محمد صلی الله علیه وسلم‌نی پیغمبر ورسول ایتوب کندوسینه قرآن الکریم اسملی کتابنی ارسال ایتدی واوشبو دین اسلام وشریعت محمدیه ایله دنیانی تزیین وتنویر قیلدی.

عیسی علیه السلام‌دن صوکره آلتی یوز سنه قدر اوتکان ایدی، آدملر طریق حقدن آیرلوب آزغنلق وبوزقلق هم پتلرغه طابنو کبی فنا عادت‌لرگه باش بیرگانلر ایدی. ایشته بو وقت بر پیغمبرنك کلمسی بیك لازم ایدی،

خصوصا بزنك پيغمبرمز محمد صلى الله عليه وسلم‌نك كيله‌چكى اوّلدنوك تورات‌ده وانجيلده يازيلغان بولديغندن مذكور كتابلرنى مطالعه ايتوچيلر طرفندن شول وقتده محمد صلى الله عليه وسلم كوتوله‌در ايدى. عربستان‌ده طائفهٔ عربنك هيچ بر كتاب‌دن خبردار اولماينچه مجوسيت حالنده ياشامقلرينه بناءً مذكور پيغمبرنك آنلر آراسندن كيلمكى مقتضاى حكمت وعقل ايدى.

فى الحقيقة: مكه عربلرى آراسندن قريش قبيله‌سى هاشم اوروغندن سيدنا محمد صلى الله عليه وسلم وجودگه كيلوب سن شريفلرى قرق‌غه يتدكده كندوسينه جبرائيل عليه السلام واسطه‌سيله قرآن الكريم ارسال ايتلوب دين اسلام تعليم اولنمشدر. ايشته دنيانك نورى مكه‌دن بالقا باشلامشدر.

محمد صلى الله عليه وسلم كندوسى اُمّى يعنى اوقو ويازو بلمديكى حالده تعليم ايتديكى دين اسلام وشريعت شول قدر طوغرى وحكمتكه موافق‌دركه بونك سايه‌سنده دنيانك هر كوشه‌سنده ميدان آلمشدر، بوندن اون اوچ عصر الكده تعليم ايتلگان بر دين بو كونده دخى هيچ بر آغرلق بيرماسداى جيگگل وآچق‌در. بونكله مشرف اولان انسان آغرلق كوراچك دگل بلكه بوندن باشقه وجودى غير ممكن بر سعادتكه يتشاچكدر. بناءً عليه بو دين انسان طرفندن ايجاد ايتلگان بر نرسه بولماينچه آنچق جناب حقدن مرسول بر طريق مستقيم ايديكى شمس كبى آشكاره‌در.

دين اسلامنك بناسى: ايمان، بيش وقت نماز، روزه، زكات، حج‌دركه بونلرنى بلو وقبلو مطلق علمگه موقوف‌در، علمسز بونلر اجرا ايتلمزلر، ديمكه دين اسلامنك برنچى نيگزى علم‌در، علم ايله مبنىٔ اسلام وجوده كيلور. بر اش اولسونكه آندن بر فائده حاصل اولديسه دين اسلام‌ده آنى قيلورغه مساعده اولماسون؟ ياكه بر اش بولسونكه آندن بر ضرر حاصل بولوردای ايسه دين

اسلام‌ده آندن طیولغان بولماسون؟ بو جهتله دین مبین اسلام‌نك طیغان اشلرینك حقیقتینه توشنولسه البته آنده بر ضرر باردر، مثلا اکل لحم خنزیر وشرب خمر وغسل قیلمازسزلق شریعة مطهرهٔ اسلامیه‌ده حرام وممنوع اشلردندر وحالاکه بونلرنك ضرری طب ایله‌ده مثبت‌در.

طهارت ونماز دین اسلامنك ارکانندن‌در، اما فی الحقیقه بونلرنك فائده‌سینه صحة وسلامتلك ایچون اولدیغی یاردمینه توشنگان بر آدم اولورسه ولو مسلمان‌ده اولماسون هر کونئی بیش طهارت آلوب بیش نماز ادا ایته‌چکدر.

ایشته دین اسلام شونك کبی الوغ حکمتلر اوزرینه قورولمشدر. روزه بحثینه کیلورسه‌ك بنده نفسینی باصوب فرشته‌لر طبیعتی ایله طبیعتلانوب طاکندن آخشامغه قدر آچ طورووی ایله فقیر ومحتاجلق وآچلقنك حالینی هر سنه بالتجربه کوروب صوکره خدانك بیردیکینه تشکر ایتوب محتاجلرغه یاردملی بولوینه سبب بولغان الوغ حکمتلی بر عملدر.

زکات یعنی هر سنه مالنك قرقدن برسینی چغارو وفقیرلرگه طاراتو چن انسانلق‌درکه بونی آکلاغان اقوام خصوصی جمعیتلر قوروب فقیر ومحتاجلرغه اعانه‌ده بولمقده درلر. اما دین اسلام‌ده بو جمعیة زکات واسطه‌سیله بوندن اون اوچ عصر الك قورلمشدر.

حج ایسه دخی روزه کبی تجربه‌در یعنی بنده اسسی بر مملکتکه باروب قوّتلی قویاش آستنده، یالان باش، یالان آیاق اوستینه دخی کفن کبی بر بوز اورادیغی حالده طاش قم آراسنده یوروب حج عملارین قیلوب قیامت کونینك بر نمونه‌سین اوز کوزی ایله کورووبدر.

بو دین مبین اسلام‌نك قانون واحکامی بنده‌لر ایچون اصلا آغر توکل مطلق اوزلرینك فائده‌لری ایچوندر، حقیقتینه توشنوب شول طریق

مستقیم‌ده بولغان آدملر سعادت‌نك ایك یوقاری درجه‌سینه نائل بولمشلردر.

جمله‌دن بری: اوز بالالرینی قتل اینکان وحشی وتمام بدویتده یاشاغان مجوسی عربلرنی نادانلق قارانغولقندن مدنیت نورینه چقارغان آز بر زمان ایچنده بتون دنیاغه مشهور وبتون اقوامه اوستون قیلغان شول دین اسلام‌در، اگر بو دینده مدنیتکه قارشولق بولسه ایدی آنلر شوندای آز زمانده بو قدر مدنیت‌که یتوشه آلماسلر ایدی.

یاکه بتون دنیاده عرب‌لر درجه‌سنده بولغان وحشتدن عرب‌لر کبی مدنیتکه انتقال قیلغان بتونلای باشقه بر هیئت‌که آلماشنغان، مسلمانلردن باشقه بر قوم وامت اولورمی؟

شریعة مطهرهٔ اسلامیه‌گه کرو ایچون کوچلاو یوقلغینه ادلهٔ نقلیه‌نك بر نیچه‌سی سورهٔ بقره ۲۵۶ نجی آیة: (لَآ إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَد تَّبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ) معناسی: (دین اسلام‌ده کوچلامك یوقدر، تحقیق ظاهر بولدی طوغری یول وآیرلدی حقلغنی یوغالتمقلقدن).

سورهٔ بقره ۲۸۶ نجی آیة: (لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ) معناسی: (الله تعالی هیچ کمنی کوچلاماس، مگر طاقتی قدر ایله بیورور، بنده‌نك اوزی ایچوندر قیلغان یاخشیلقلری واوزی ایچوندر قیلغان یاوز عمللری).

سورهٔ بقره ۱۸۵ نجی آیه‌ده: (يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ) معناسی: (الله تعالی امرنده ونهیینده بنده‌لرگه جیگل‌لکنی تلار، آغرلق وچیتنلکنی تلامز) دیمکدر.

سورهٔ نساء ۲۷ نجی آیه: (يُرِيدُ اللّٰهُ اَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ وَخُلِقَ الْاِنْسَانُ ضَعِيفًا) یعنی (الله تعالی لطف ومرحمتی سببلی سزگه احکام شرعیه‌نی آسان ایلامکنی استایدر، آنك ایچون انسان ضعیف یاراتلدیغندن طبیعتینه آغر کیلکان اشلرگه چدامیه‌چقدر).

فصل رابع

حقیقة ایمان واسلام بیاننده

ایمان لغتده تصدیق، اسلام لغتده انقیاد واطاعت معناسنده اولمقله بونلرنك آراسنده لغت جهتیله فرق بار ایسه‌ده لسان شرعده هر ایکیسی بر معناده یعنی ظاهرا وباطنا جمیع احکام دینیه‌نی تصدیق وقبول ایتمکدن عبارت اولدیغی کتاب وسنتله ثابت‌در. بو جهتله هر مؤمن مسلم وهر مسلم مؤمن اولادر جناب حقنك: (فَاَخْرَجْنَا مَنْ كَانَ فِيهَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ) دیمه‌سیله مؤمن ایله مسلمنك اتحادی لازم اولادر، معناسی: (حضرت لوطنك قریه‌سندن اهل ایماندن اولغانلرنی چقاردق، آنده یعنی لوطنك قریه‌سنده اهل اسلام‌دن بر خانه‌دن باشقه‌نی طایمادق) دیمکدر.

ایمان ایله اسلامنك لسان شرعده اتحادلرینی افاده ایتکان حدیثلر:

امام مسلمین‌نك ابو هریره رضی الله عنه‌دن روایت ایتدیکی: (اَلْاِيمَانُ بِضْعٌ وسبعونَ شعبة اَعْلَاهَا لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ) حدیث شریفنده (اَلْآ

اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ) كلمهٔ منجيه‌سى شعب ايماننڭ اعلاسى عد ايدلديكى، (بُنِيَ الْاِسْلَامُ عَلٰى خَمْسٍ شَهَادَةِ اَنْ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ) حديث شريفنده اركان اسلامدن عد قينلنمسى ايمان ايله اسلامنڭ اتحادلرينى مستلزمدر.

اما بو طوغرى‌ده سورهٔ حجرات‌نڭ ١٤ نچى آية كريمه‌سى بولغان (قَالَتِ الْاَعْرَابُ اٰمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلٰكِنْ قُولُوٓا اَسْلَمْنَا) قول شريفيله ايمان ايله اسلام‌نڭ متحد اولماوچيلغى دعوا ايدلمز، زيرا بونده اولان اسلام لفظى‌نڭ معناى لغويه‌سى مراد اولوب اعرابيلرنڭ مجرد انقياد ظاهرى اوزره اولدقلرينى بيان‌در. آية كريمه‌نڭ معناسى: (اعرابى ايتدى ايمان كيلتوردك ديوب، حبيبم سين آنلرغه ايتكل سز ايمان كيلتورماديڭز بلكه اسلامغه كيلديڭز يعنى قورقووڭزدن ظاهرا اولسه‌ده بزگه اطاعت ايته‌سز) ديمكدر.

حقيقت ايماننڭ تحقيقنده اقوال علماء اوچدركه:

قول اوّل: (اَلْاِيمَانُ التَّصْدِيقُ بِمَا عُلِمَ مُجِيءُ النَّبِي صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِهِ مِنَ الدِّينِ ضَرُورَةً) معناسى: ايمان شولدركه پيغمبر صلى الله عليه وسلم‌نڭ كيتورديكى وامور دينيه‌دن اولديغى معلوم اولان نرسه‌لرى تكذيبدن برى اولغان حالده تصديق يعنى حقلاودر.

بو قوله بناءً حقيقة ايمان تصديق قلبيدن عبارت اولوب اقرار وعمل ايماندن جزء توگلدر.

قول ثانى: (تَصْدِيقُ النَّبِي صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيمَا جَآءَ بِهِ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ وَالْاِقْرَارُ بِهِ) معناسى: (ايمان شولدركه رسول

اکرم صلی الله علیه وسلم‌نك الله تعالی جانبندن کیتوردیکی وخبر بیردیکی شیلری قلبیله تصدیق ایدوب ولسانیله اقراردن عبارت‌در).

بو تعریفه بناءً حقیقت ایمان تصدیق قلبیدن واقرارنك دخی حقیقت ایماندن جزء ایدوکی آکلاشلادر. اما عمل بو تعریفه قاراغانده‌ده حقیقت ایماندن توکلدر.

قول ثالث: (اَلْاِیمَانُ مَعْرِفَةٌ بِالْقَلْبِ وَقَوْلٌ بِاللِّسَانِ وَعَمَلٌ بِالْاَرْکَانِ) یعنی (ایمان قلب برله تصدیق، تیل ایله اقرار، ارکان ایله عملدر).

بو تعریفه بناءً اقرار وعمل دخی حقیقة ایماندن جزء اولاچغندن ایمان تزاید وتناقصنی قابل اولمقی لازم‌در. اما ایمانك تزاید وتناقصنی قابل اولمادیقی عقلاً ونقلاً مثبت اولدقندن بو اوچنجی تعریف‌ده ذکر اینلگان ایماندن مقصود حقیقة ایمان اولمیوب، بلکه ایمانك اعمال صالحه‌یه مقارن اولوب دخول ناردن منجی اولمقی‌در، نتاك سورهٔ مؤمنون برنجی آیه‌ده (قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ الَّذِینَ هُمْ فِی صَلٰوتِهِمْ خَاشِعُونَ) دیه ایمان‌نك اعمال صالحه‌یه مقارن اولدیغی بیان بیورلمشدر.

ایمدی شول اوچ قولنی ینه‌ده حل ایتوب قایسی صحیح اولدیغینه توشونالم:

قول اوّلکه بناءً اقرار وعمل ایماندن خارجدر، بناءً علی هذا تصدیقی لازم اولان امور دینیه‌نی قلبیله تصدیق ایدن کمسه مع القدرة اقرارنی ترك قیلسه‌ده عند الله مؤمن‌در، لکن عند الناس مؤمن توکلدر وهمان اهل جنتدر. ایمدی بونلك عند الناس‌ده مؤمن اولمقی ایچون همان اقرار شرطدر؛ دیمك اقرار احکام شرعیه‌نك اجراسی ایچون لازمدر. اقرار ایله ایمانی بلونماکان ذات عند الناس مؤمن اولمدیغندن برمسلمانله ازدواج ووفاتی حالنده آنك اوزرینه جنازه نمازی قیلنمق کبی معاملهٔ اسلامیه‌دن محروم‌در.

قول ثانیگه بناءً حقیقة ایمان (قلب برله تصدیق ولسان ایله اقرار) دن عبارت اولدیغندن بر کمسه اقرارغه قادر ایکان اختیاری ایله اقرارنی ترك ایلاسه بو کمسه عند الله وعند الناس مؤمن اولماوی لازم کیله‌در ولو قلبیله مُصَدِّق ایسه‌ده، چونکه جزء اولغان اقرارنڭ انتفاسی، کل اولغان حقیقة ایماننڭ انتفاسینی مستلزمدر.

اما قلبیله تصدیقنی ترك ایتوب لسانیله اقرار ایلاسه بو وقت عند الناس مؤمن اولوب کورلسه‌ده عند الله مؤمن توگلدر، منافق اولدیغی ایچون اهل الناردر (اِنَّ الْمُنٰافِقِينَ فِي الدَّرْكِ الْاَسْفَلِ) نظم جلیلینڭ مضمونی اوزره اشد عذابله معذب اولاچقدر.

امام اعظم ابوحنیفه حضرتلری ایماننی (اِقْرٰارٌ بِاللِّسٰانِ وَتَصْدِيقٌ بِالْجِنٰانِ) دیه تعریف ایتوب عملنڭ حقیقة ایماندن جزء اولمادیغینی سویلامشدر. بونڭ تعریفینه بناءً اقرارنڭ ایماندن جزء اولمقی لازم کلسه‌ده شمس الائمه حضرتلری دیمشدرکه ایماننڭ رکنی ایکی (اقرار باللسان وتصدیق بالجنان) یعنی تل برله اقرار وقلب برله تصدیق‌در، لکن قلب برله تصدیق رکن اصلی اولوب هیچ بر وجهله ترك ایتلمز وبونڭ خلافینه آلماشنو کفرلك‌در نیندای وجه ایله بولسه‌ده.

اما لسان ایله اقرار آنچق حال اختیارده رکن‌در، حال اضطرارده ایسه یعنی عذر حقیقی وشرعی وقوعنده ترك ایتلووی جائزدر، بناءً علی هذا اکراه واجبار سببیله اقراری خلافینه آلماشنسه‌ده قلبی مطمئن بالایمان اولورسه کفرلکدن صانالمیدر.

اصولده امام ثانی اولغان شیخ ابو منصور ماتریدی حضرتلرینڭ اختیار

ایتدیکی ونصوص قرآنیه‌نك مفادی دخی شولدر یعنی عمل واقرارنك حقیقة ایماندن جزء اصلی اولمایدر.

جناب رب العالمین‌نك (وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ) دیوب ایمان واطمینان قلبکه اسناد بیورمقی، وافندیمز حضرتلرینك (اَللّٰهُمَّ ثَبِّتْ قَلْبِي عَلٰى دِينِكَ) دیوب قلب شریفلرینك امر دین واحکام مبین اوزره ثابت اولمقنی استرحام ایتووی حقیقة ایمانك تصدیق قلبیدن عبارت بولوون افاده ایتەدر.

دخی اصحاب کرام حضراتینی تعلیم وجهسیله جبرائیل علیه السلام رسول اکرم حضرتلرندن حقیقة ایمان نی دیوب سؤال ایلادیکنده (اَنْ تُؤْمِنَ بِاللّٰهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَبِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ مِنَ اللّٰهِ تَعَالٰى) دیوب جواب بیروب عمل واقراردن سکوت ایلادکنده جبرائیل علیه السلام شول دیدکلرکنی اشلاسەم بن حق مؤمن اولورمنمی؟ دیه ینه بر سؤال قیلغاچ رسول اکرم نعم دیه جواب بیرمشدر.

وبونده دخی رسول اکرم عمل واقراردن سکوت ایله تصدیق قلب معناسنده بولغان ایمان لغظی اوزره حصر قیلمقی حقیقة ایمانك آنجق تصدیق قلبیدن عبارت اولمسینه برهان قاطعدر.

ایمدی حقیقة ایمان تصدیق بالقلب‌دن عبارت اولوب اقرار باللسان ایسه حال اختیارده رکن وحال اضطرارده امر تبعی‌در. اما عمل ایسه اصلا ایماندن جزء توگل وایمان دخی تزاید وتناقصنی قابل توگلدر.

عمل‌نك ایماندن جزء اولووی فرض ایتلگانده ابنای آدم ایسه بحسب

البشرية عمله قصور ايتماوى غير ممكن اولديغندن بالعموم اهل ايماننك دائره ايماندن خروجى لازم كيله‌در، بو وقت حقيقت ايمان كمده قالاچقدر. بناءً على هذا بو اش عقلاده باطلدر.

فصل خامس

شروط صحة ايمان

ايمان اوزره دوام وثبات برنچى شرطلردندر، بر انسان ايماننده جازم اولميوبده بر زمان صوكره كفره نيت قيلسه فى الحال مؤمن توكلدر، زيرا سورهٔ مائده ٦ نچى آيه‌ده (وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ) كلمشدر معناسى: (ايماندن طانغان كمسه‌نك قيلغان عمللرى تحقيق يوقغه چقدى) ديمكدر.

دخى مسلمان كمسه ايمان مسئله‌لرنده جزم ايله حكم ايتمك‌در، بر مسئله‌ده شك وشبهه ايدرسه ايمانى صحيح توكلدر فى الحال ازاله‌سى لازم‌در. دين اسلام حق ايسه ايمان ايتدم والا ايتمادم ديمك ايماننى مانع‌در.

دخى بنده الله‌دن قورقوب ايله رجا آراسنده بولمق ايماننك صحتينك شرطلرندر، زيرا الله‌نك رحمتندن اميد كيسمك يا كه عذابندن امين اولوب گناه وعصيانه مداومت قيلمق ايماننى مانعدر، نتاكه قرآن الكريم‌ده (لَا يَيْأَسُ مِنْ رَوْحِ اللهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ) يعنى الله‌نك رحمتندن اميد كيسمز مگر كافر قومى، دخى (فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ) يعنى الله‌نك مكر وعذابندن امين اولماس، مگر خاسرين

قومیگنه معنالرنده نص جلیللر کیلمشدر، ایمان ایله متصف اولان کمسه بن حقا مؤمن من دیمك تیوشلیدر. انشاءالله بن مؤمن من دیمك درست توگلدر.

دین مبین اسلامده دخی مُؤْمَنٌ به یعنی آنك اوزرینه ایمان ایدلمسی وایماننك شرطلری وذاتلری اولان شیلر آلتی درکه آنلر:

(اَنْ تُؤْمِنَ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَالْقَدَرِ خَيْرِهٖ وَشَرِّهٖ مِنَ اللّٰهِ تَعَالٰى) در معناسی: (ایمان کیتورمکلیکك الله تعالی‌گه وآنك فرشته‌لرینه هم کتابلرینه وآنك رسوللرینه وآخرت کونینه هم تقدیرنك ایزگوسی ویمانی الله تعالی‌دن بولوچیلقینه) دیمکدر.

بس بو آلتی تورلی شیگه ایمان واعتقاد وآنلرنی تصدیق طریقی آلتی مقامگه بولنوب بیان ایتوله‌چکدر.

﴿ مقام اوّل ﴾

اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ

معناسی: (الله تعالی‌گه ایمان کیتوردم) دیمکدر.

فصل اوّل

معرفت باری بیاننده

هر مکلف‌که لازم اولان اشلرنك ایك برنچی‌سی بقدر الطاقة البشریه جناب رب العالمین‌نك صفات کمالیه ایله متصف ونواقصدن منزه واجب الوجود براذات اولدغینه توشنو وتصدیق قیلودر، زیرا جمیع اوامرنك وجوبی ونواهینك حرمتی آنچق معرفت مذکوره‌نك فرعیدر.

ایمدی معلوم اولسونکه الله تعالی باردر وبردر نظیری وشریکی یوقدر.

الله تعالی‌نك وجودینه دلیل قاطع وبرهان ساطع عالمدر، چونکه عالم ممکنات‌دن‌در، بس هر ممکنات‌نك وجودی آنچق بر خالق ومؤثرگه موقوفدر ایشته عالم‌نك مؤثر وخالقی الله تعالی‌در بوگا دائر ادلهٔ نقلیه:

سورهٔ ابراهیم ١٠ نجی آیة (أَفِي اللَّهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمٰوٰاتِ وَالْأَرْضِ) معنای شریفی: (الله تعالی‌نك بارلغینه‌می شك ایته‌سز؟ کوکلرنی یرلرنی یاراتقوچی اول الله تعالی) در. سورهٔ لقمان ٢٥ نجی آیة (وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمٰوٰاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ) معناسی: (اگر سین صوراسه‌نك یر وکوکنی یاراتقوچی کمدر دیوب آنلر البته ایتورلر الله) دیمکدر.

بس یر کوکنك وما فیهانك وجودی، هر قایوسینك طرز عجیب واسلوب غریب اوزره ایجاد واختراع ایتلووی، فصول اربعه‌نك، کیچه وکوندزنك حصولی جمله‌سی ارباب عقول واصحاب ادراك ایچون جناب حق‌نك وجودینه وجمیع صفات کمالیه ایله متصف اولوب هر تورلی نقایصدن منزه اولووینه دلیل وبرهاندر وشونلرنی افاده ایتکان (إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمٰوٰاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ) ال عمران ١٩٠ نجی آیة‌نك معناسی بو طریقه‌در:

(درستلکده بو یر وکوکنك یاراتلشنده کیچه وکوندزلرنك مختلف اولد قلری حالده کیلوب کیتمکلرنده عقل ایه‌لری ایچون الوغ علامت ودلائل باردر) دیمکدر.

بس عقول اربابینه بوندن‌ده الوغ بر دلیل یوقدر آکلاغان کمسه‌یه یونلر یتارلك علامتلردن‌در، بناءً علی هذا شول آیة شریفه نزول ایلادکده فخر

موجودات علیه افضل الصلوات واکمل التحیات افندیمز حضرتلری (وَيْلٌ لِمَنْ لَاكَهَا بَيْنَ لَحْيَيْهِ وَلَمْ يَتَفَكَّرْ فِيهَا) بیوروب نظر صحیحنی ترك ایتوچی کمسه‌لر حقنده انذار واخافه بیورمشدر. معنای حدیث شریف بو یله‌در: (عذاب الیم وهلاك دائم شول کمسه‌گه‌که شول آیة جلیله‌نی ایکی چیگه‌سی آراسنده چاینار یعنی تلاوت ایته‌ر، لکن برهان قاطع ودلیل ساطع اولدیغینی تفکر ایلامس) دیمکدر.

ایمدی بو دیدکلرمزدن آکلاشلدیکه الله تعالی باردر، بارلقنده شك وشبهه یوقدر. کله‌لم برلکینه: اوچ توحید ایله الله تعالی توحید اینوله‌در: بری وجوب الوجوده، بری معبودیه‌ده وبری خالقیه‌ده‌در.

وجوب الوجوده: یعنی بارلقی ذاتندن اولوده الله تعالی بردر شریکی یوقدر دلیل قل هو الله احد سوره‌سی.

معبودیه‌ده: یعنی قللق قیلنمش بولوده دخی بردر دلیل: (وَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَٰنُ الرَّحِيمُ) آیة کریمه‌سی.

خالقیه‌ده یعنی موجوداتنی یاراتمقده شریکی یوقدر. دلیل: سورهٔ صفات ۹۶ نجی آیة (وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ)، (هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللَّهِ) وسورهٔ نحل ۱۷ نجی آیة (أَفَمَنْ يَخْلُقُ كَمَنْ لَا يَخْلُقُ) دخی (لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ) آیه‌لری آچق دلیل‌در.

دخی انبیاء سوره‌سنده ۲۲ نجی آیة (لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ

لَفَسَدَتَا) معناسی: (اگرده بو کوك ایله یرده الله تعالی‌دن باشقه اله بولسه ایدی آنلر، دیمك کوك ایله یر، قائم بولمسلر یعنی بوزلورلر ایدی) دیمکدر.

بو آیة جلیله‌نك مدلولی دلیل عقلی‌غه‌ده اشاره ایته‌در. شول وجهله‌درکه: بردن زیاده الله‌نك امکانی فرض اولنسه بری استدیکی شینك آخری خلافینی استه‌مکله بینلرنده تمانع ممکن اولور، شول صورتله‌که: هر ایکاوینك مرادی حاصل بولور، یا یوق؟ مرادلری حاصل بولسه اجتماع ضدین لازم بولا، بو ایسه محال‌در، مرادلری حاصل بولماسه عاجز بولولری لازم، بو وقت تأثیر تام ایله مؤثر اولمدقلری دعوای الوهیتی دخی مانعدر.

اگر بریسینك گنه مرادی حاصل بولسه آخرینك عجزی لازم، الله‌غه عجز دخی محال، بس بو محاللرنی مستلزم بولغان تعدد اله‌ده محال بولوب جناب حق‌دن باشقه هیچ بر خالق ومؤثر یوقدر، جمیع کائنات خلق وایجاد جهتندن آنچق جناب حقه مستندلرلر.

فصل ثانی

اثبات اسماء الواجب تعالی

الله تعالی‌گه کورکام اسملر بولوغه دلیل سورهٔ اعراف ١٨٠ نچی آیة (وَلِلّٰهِ الْأَسْمَآءُ الْحُسْنٰى فَادْعُوهُ بِهَا) معناسی: (الله تعالی ایچون بولغوچیدر کورکام بولغان اسملر، بس الله تعالی‌نی شونلر ایله آناگز) دیمکدر.

الله تعالی‌نك اسملری دخی یا واجب الوجود اولور، یا ممتنع الوجود اولور، یاکه ممکن الوجود اولور.

واجب الوجود اسملرنك الله تعالی‌ده بولمقی، ممتنع الوجود اسملرنك الله تعالی‌ده بولماوی واجب‌در، ممکن الوجود اولغان اسملرنك بولووی‌ده بولماویده جائزدر. ایمدی شول اوچ بحثنی بیان وایضاح قیله‌لم:

فصل ثالث

واجب الوجود اولان اسماء باری بیاننده

یاکه بحث اوّل

جناب رب العالمین‌نك واجب الوجود اولان اسملری ایکی قسمدرکه: جری مفهومنده سلب معتبر اولدیغندن (اسماء سلبیه) دیورلر، آنلر: قدم، بقاء، وحدانیت، مخالفة للحوادث، قیام بنفسه‌در.

ایکنچی‌سی: مفهومنده جناب حقه ثبوت‌لری معتبر اولدیغندن (اسماء ثبوتیه) دیولورکه آنلر: حیات، علم، قدرت، اراده، سمع، بصر، کلام، تکوین‌در، ایمدی شول ایکی تورلی اسماء ایکی قسم‌که آیرلوب بیان قیلونه‌در.

﴿ قسم اوّل ﴾

اسماء سلبیه بیاننده

(قدم) یعنی بارلغینك اوّلی یوق بولمق دیمك‌در، بونك ایله الله تعالی (قدیم) دیوب تسمیه قیلنه‌در، بارلغینك اوّلی یوق ایدوکینه دلیل حدید سوره‌سی ۳ نچی آیة (هُوَ الْاَوَّلُ وَالْاٰخِرُ) درکه معناسی: (اوّل وآخر شول الله تعالی) در دیمك اولور.

(بقاء) بارلغینك آخری یوق بولمق دیمکدر، بونك سببلی الله تعالی‌نی (باقی) دیوب تسمیه قیله‌لر، باقی بولووینه دلیل سورهٔ قصص (كُلُّ شَیْءٍ هَالِكٌ اِلَّا وَجْهَهُ) ۸۸ نچی آیة کریمه‌درکه: (هر شی بته‌چك آنچق الله تعالی‌گنه فالاچق) معناسنده‌در.

(وحدانیت) الله تعالی ذاتنده وجمیع افعالنده برگنه بولمق‌درکه

بونك سببلی الله تعالی‌نی (واحد) دیوب ایته‌لر، دلیل‌لری یوقاروده کیچدی.

(مخالفت للحوادث) الله تعالی‌نك کائناتدن هیچ بر شیئه مشابه اولماویدرکه بونك سببلی الله تعالی‌نی (مخالف للحوادث) دیوب ایته‌لر. دلیل (لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ) آیة جلیله‌سیدر.

(قیام بنفسه) یعنی الله تعالی ذاتنده وافعالنده کمسه‌یه ومحل‌یه دخی محتاج بولمامق‌در، بناءً علی هذا الله تعالی زماندن وآلتی جهتدن منزهدر. جناب حقنك بو صفتله اتصافی ایچون (قائم بنفسه) دیوب تسمیه ایته‌مز.

﴿ قسم ثانی ﴾

اسماء ثبوتیه بیانندهدر

(حیات) یعنی الله تعالی‌نك ترك بولوویدرکه بونك ایچون الله تعالی (حی) دیوب تسمیه قیلونه‌در، حیات ذات باری ایله قائمه بر صفت‌درکه جناب حقنك علم، قدرت، اراده، سمع، بصر، کلام، وتکوین صفتلریله اتصافنی تصحیح ایته‌ر؛ چونکه بو صفتلر ایله اتصافنك صحتی، جناب حقنك حیات صفتیله اتصافینه متوقفدر. ایمدی صفات مذکوره ایله اتصافی‌نك وجوبی صفت حیات ایله متصف اولمغی مستلزمدر (هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ) آیة جلیله‌سی دلیل نقلیدر.

(علم) یعنی الله تعالی‌نك بلمکی‌در، بونك ایچون‌درکه جناب حقنی (عالم) دیوب تسمیه ایته‌مز. علم ذات باریله قائمه بر صفة قدیمه‌درکه، کیراك کلی، کیراکسه جزئی، واجب، ممتنع نرسه اولسون جمله‌سی انکشاف تامله منکشف اولوب جناب حقنك علمندن هیچ بر وجهله خارج اولمازلر. دلیل نقلی (وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ) آیة کریمه‌سیدر.

(قدرت) یعنی الله تعالی‌نك کوچی یتمك‌در بو سببله (قادر) دیوب تسمیه قیلونه‌در بو دخی بر صفات قدیمه‌درکه، بو صفتله الله تعالی جمیع ممکنات‌نی ایجاد واعدامغه قادردر دلیل نقلی (وَهُوَ عَلٰی کُلِّ شَیْءٍ قَدِیرٌ) آیة کریمه‌سیدر. ایشته بو جهتدن معلومات الله مقدورات الله‌دن آز دیورلر.

(ارادة) یعنی الله تعالی‌نك تلامکی‌در، بو جهتله الله تعالی (مرید) یعنی تلاگوچیدر، بو دخی ذات باریله قائمه بر صفت قدیمه‌درکه، دلیل نقلی (فَعَّالٌ لِمَا یُرِیدُ) آیة کریمه‌سیدر، معناسی: (الله‌تعالی هر تلاگان نرسه‌سینی قیلغوچی) دیمکدر.

(سمع) یعنی الله تعالی‌نك ایشتمکی‌درکه، بو دخی بر صفة قدیمه‌درکه بو جهتله جناب حقنی (سمیع) یعنی ایشتکوچی دیوب تسمیه ایتمز (اِنَّهُ هُوَ السَّمِیعُ الْعَلِیمُ) نص جلیلی ایله بو صفت بیان واثبات ایتلمشدر.

(بصر) دخی ذات باریله قائمه اولان بر صفة قدیمه‌درکه، بو وجهله الله عظیم الشأن (بصیر) یعنی کورگوچی دیوب تعبیر اینوله‌در؛ کورووی کوز یاردمی، یاقتیلق شرطی کبی بنده کورووینه مشابه توگلدر، بلکه هر موجود کندیسیله منکشف اولور، بو صفتی دخی قرآن الکریم‌ده کوب اورنده بیان ایتلمشدر، جمله‌دن بری (اِنَّهُ بِکُلِّ شَیْءٍ بَصِیرٌ) آیة کریمه‌سیدر.

(کلام) یعنی الله تعالی‌نك سوزلامك صفتی حقدر، سویلاوی ایسه الفاظ وحروف واصوات جنسندن اولمیوب بر معنای نفسی قدیم‌درکه قرآن

الكريم اللهنڭ سوزی اولوب كلام قديمدر. حروف والفاظدن مركب ونظم وعباره اوزرنده اولمقی ايسه كلام نفسیٔ قديمگه دال بولغان الفاظ حادثهدندر، معناسی ايسه كلام الله وواجب الوجود وقديمدر. وشول معنايه دلالت ايدن الفاظنڭ دخی بويله نظم جليل ومعجز صورتده تركباتی دخی جناب حقنڭ ايجاديله اولوب مخلوقنڭ نظم وتأليفی ايله توكلدر. بو صفتله الله تعالی (متكلم) ديوب تسميه قيلونهدر.

(تكوين) يعنی الله تعالینڭ هر نرسهنی بولدروی وخلق قيلويدر. بو دخی صفة قديمهدندر، الله تعالیده بو صفت اولديغندن الله تعالی هر نرسهنی بولدررغه بتررگه، ترگزرگه واولتررگه، آلورغه وبيررگه قادردر، بو جهتله الله تعالینڭ كوب تورلی اسملری باردركه آنلردن بر نيچهسی: مُكَوِّنٌ، خَالِقٌ، رَازِقٌ، مُحْيٍ، مُمِيتٌ، مُغْنِی، مُخْتَارٌ، رَحْمٰنٌ، رَحِيمٌ، قَهَّارٌ، غَفُورٌ، مُجِيبٌ، تَوَّابٌ، هَادِی اسملريدر.

فصل رابع

جناب الله حقنده ممتنع الوجود اولان اسملر بياننده

ياكه بحث ثانی

عقلا اجتماع ضدين محال اولديغندن عموما صفات واجبهنڭ ضدلری جناب اللهده بولو محال وممتنع ايدوكينه اجتماع ضدينڭ امتناعی دليل وبرهان قاطعدر.

بس قدم، بقاء وحدانيت، قيام بنفسه، مخالفت للحوادثنڭ ضدلری اولغان حدوث، فنا، تعد، محلگه وغيرنڭ ياردمينه احتياج، وحوادثكه مماثلت جناب الله حقنده ممتنع ومحال اشلردن وصفتلردندر.

الکریم الله‌نك سوزی اولوب کلام قدیم‌در. حروف والفاظدن مرکب ونظم وعباره اوزرنده اولمقی ایسه کلام نفسیٔ قدیمگه دال بولغان الفاظ حادثه‌دندر، معناسی ایسه کلام الله وواجب الوجود وقدیم‌در. وشول معنایه دلالت ایدن الفاظنك دخی بویله نظم جلیل ومعجز صورتده ترکباتی دخی جناب حقنك ایجادیله اولوب مخلوقنك نظم وتألیفی ایله توگلدر. بو صفته الله تعالی (متکلم) دیوب تسمیه قیلونه‌در.

(تکوین) یعنی الله تعالی‌نك هر نرسه‌نی بولدروی وخلق قیلویدر. بو دخی صفة قدیمه‌دندر، الله تعالی‌ده بو صفت اولدیغندن الله تعالی هر نرسه‌نی بولدررغه بتررگه، ترگزرگه واولترگه، آلورغه وبیررگه قادردر، بو جهتله الله تعالی‌نك کوب تورلی اسملری باردرکه آنلردن بر نیچه‌سی: مُکَوِّنٌ، خَالِقٌ، رَازِقٌ، مُحْيٍ، مُمِيتٌ، مُغْنِي، مُخْتَارٌ، رَحْمٰنٌ، رَحِيمٌ، قَهَّارٌ، غَفُورٌ، مُجِيبٌ، تَوَّابٌ، هَادِی اسملریدر.

فصل رابع

جناب الله حقنده ممتنع الوجود اولان اسملر بیانندہ یاکه بحث ثانی

عقلا اجتماع ضدین محال اولدیغندن عموما صفات واجبه‌نك ضدلری جناب الله‌ده بولو محال وممتنع ایدوکینه اجتماع ضدین‌نك امتناعی دلیل وبرهان قاطع‌در.

بس قدم، بقاء وحدانیت، قیام بنفسه، مخالفت للحوادث‌نك ضدلری اولغان حدوث، فنا، تعدد، محل‌گه وغیرنك یاردمینه احتیاج، وحوادث‌که مماثلت جناب الله حقنده ممتنع ومحال اشلردن وصفتلردندر.

اوشنداق حیات، علم، قدرت، ارادة، سمع، بصر، کلام، تکوین صفتلرینك ضدلری بولغان: موت، جهل، عجز، کره، صاغرلق، صوقرلق، سوزسزلك، قدرتسزلك صفتلری الله تعالی حقنده محال وغیر ممکن اشلردندر، بناءً علی هذا بو صفتلر جناب الله حقنده ممتنع الوجود دیوب تعبیر ایتوله‌در.

فصل خامس

جناب الله حقنده ممکن الوجود وجائز اولان اسملر بیاننده یاکه بحث ثالث

وجود وعدمی مقتضای ذاتی اولماینچه هر ایکیسی مساوی بولغان هر ممکننی اشلمك یاکه ترك ایتمك جناب الله حقنده جائزدر، مثلا (اعطا) بیرمك (احیا) ترك قیلمق (اماته) اولترمك کبی اشلرنك ضدلری بولغان بیرمهمك، ترك قیلمامق واولترمهمك کبی صفتلر ایله‌ده الله تعالی‌نك اتصافی جائزدر وبو کبی اشلرنی (صفات فعلیه) دیوب ده ایته‌لر.

﴿ مقام ثانی ﴾

اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهٖ

معناسی: (الله تعالی‌گه وآنلرنك فرشته‌لرینه ایمان کیتوردم) دیمکدر.

هر مکلفکه ملاقکهٔ کرام حقنده اعتقادی لازم بولغان امور دینیه دورت تورلیدرکه:

برنچی‌سی: ملکلر باردر، نوردن خلق قیلنغان جسم لطیف‌درلر، الله تعالی‌نك اذنی ایله هر تورلی صورت‌که آلماشنورلر، جناب حق اذن ایدرسه غایت الوغ وقوّت ایله قیلونه‌چق اشلرنی قیلورغه قادرلردر؛ مثلا جبرائیل فرشته بر قنادیله شهرلرنی آسنون اوستکه کیتورورگه، طاغلرنی قوپتاروب آتارغه،

وطاوشیله بر شهرنك اهالیسینی بر آنده محو ایتهرگه قادردر، مطلق الله‌نك اذنینه وامرینه موقوفدر.

ایکنجی‌سی: (بَلْ عِبَادٌ مُكْرَمُونَ لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ) مقتضاسی اوزره ملائکهٔ کرام الله تعالی‌نك حرمتلو قللریدر، آنلرنك سوزلری الله تعالی‌نك سوزینی سبقت ایتمز، الله تعالی نرسه قوشسه‌ده وقتندن کیچرمیوب شونی قیلورلر، هر قیلدقلری الله‌نك رخصتی وامری ایله‌در. دخی (لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ) معنای شریفی: (آنلر الله تعالی‌گه گناهلی اولمازلر وقوشلغان اشلرینی قیلورلر قوشلغان اشلرنده قارشیلق قیلمازلر، دائما الله تعالی‌گه اطاعت وانقیاد اوزره بولورلر) ایشته آنلر شونك کبی آیه‌لر وقول شریفلر ایله تصدیق وتزکیه اولنمشلردر.

اوچنجی‌سی: آنلرده انسان کبی آشاو، ایچو، ایرلك وخاتونلق وقوهٔ شهویه یوقدر. (وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ) مضمونی اوزره آنلرنك حسابین باری الله تعالی اوزیگنه بلور، جبرائیل، میکائیل، اسرافیل، عزرائیل علیهم السلام حضراتی کبی عند الله مقربلری وپیغمبرلری باردرکه بونلردن هر بریسی انزال وحی، رزق ویغمور طاراتو، نفخ صور، وقبض روح کبی برر وظیفه ایله موظف‌درلر. بعضیلری دخی (يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ) فحوای جلیلی اوزره کیچه وکوندز جناب حقنی تسبیح وتنزیه ایله مشغول اولوب اصلا آرمازلر. وبر قدری دخی یرده وکوکده جنت وجهنمده کندیلرینه مخصوص وظیفه‌لر ایله مشغول‌لردر. (كِرَامًا كَاتِبِينَ يَعْلَمُونَ

مٰا تَفْعَلُونَ) مفهومی اوزره بر قدرسی بنه‌لرنك عمللرینی یازو کبی وظیفه‌لر ایله مکلفلردر.

دورتنجی: رسل بشر رسل ملائکه‌دن افضل اولمقینه، رسل ملائکه ایسه عامهٔ بشردن افضل اولمقینه وعامهٔ بشر عامهٔ ملائکه‌دن افضل اولمقینه ایمان واعتقاددر.

رسل بشرنك رسل ملائکه‌دن افضل بولووینه دلیل: ملائکهٔ کرام‌غه الله تعالی حضرت آدمگه سجده ایله امر بیورمقیدر. مقتضای حکمت ادنی‌غه امر اعلی‌غه سجود ایله‌در. دخی آل عمران سوره‌سینك ۳۲ نجی آیتی: (اِنَّ اللّٰهَ اصْطَفٰی اٰدَمَ وَنُوحًا وَاٰلَ اِبْرٰاهِیمَ وَاٰلَ عِمْرٰانَ عَلَی الْعٰالَمِینَ) مفهومی اوزره عالم‌دن عد اولونغان ملائکه‌گه وعالم‌گه آدم ونوح علیهما السلام‌نك وهم ال ابراهیم وال عمران‌نك صایلانماسی واوستون قیلنماسی دلیل قاطع‌در.

رسل ملائکه‌نك عامهٔ بشردن افضل بولووینه دلیل اجماع‌در. عامهٔ بشرنك عامهٔ ملائکه‌دن افضل بولووینه دلیل: انسان کمالاتنی، فضائل علمیه وعملیه‌نی کوب تورلی مانع ومشقتلر ایله تحصیل ایته‌ر، فرشته‌لرده ایسه اصلا مانعلر یوق، ایمدی شول قدر موانع وشواغل ایله کسب اینلگان وحاصل اولغان عبادت، عمل خیر البته بلا موانع قیلنغان عبادت‌دن افضل‌در وبو سببله عامه بشرنك عامه ملائکه‌دن آرتق وفاضل اولووی لازم کیلور. نتاك رسول الله (اَفْضَلُ الْاَعْمٰالِ اَحْمَزُهٰا) دیوب بیورمشدر.

﴿ مقام ثالث ﴾

اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ

ایمان کیتوردم الله تعالی‌گه آنك فرشته‌لرینه وآنك کتابلرینه دیمکدر.

﴿ فصل اوّل ﴾

(کتب سماویه‌نك انزالی بیاننده)

زمان مختلف اولدیغی کبی احوال عالم دخی مختلف اولمقده‌در. بناءً علی هذا زمان واوقاتینه کوره مقتضای حاله موافق اوامر ونواهی واخبارات ایله الله تعالی قللرنی دین حقفه ارشاد وشریعت‌نك بیوردیغی احکامنی ضبط وبیان ایچون حضرت آدمدن مفخر موجودات افندیمز حضرتلرینه قدر. شرف رسالت ایله مشرف اولنلگان پیغمبران عظام حضرتلرندن بعضیلرینه جبرائیل علیه السلام واسطه‌سیله تورلی تلده مُدَوَّن وغیر مدون بر طاقم کتابلر وحی وانزال ایلامشدر.

آنلردن مُدَوَّن اولغانلری کتب، غیر مُدَوَّن اولغانلری صحف دیوب تسمیه ایتوله‌در.

کتب اولغانلری دورتدرکه آنلر: تورات، زبور، انجیل، قرآن عظیم البرهان‌در.

تورات عبرانی لغتنده اولمقله حضرت موسی علیه السلامغه، زبور سریانی لغتی اوزره حضرت داود علیه السلامغه، انجیل دخی سریانی لغتی اوزره عیسی علیه السلامغه، قرآن عظیم الشأن عرب لغتی اوزره حضرت محمد صلی الله علیه وسلم‌گه کوندرلمشدر. بونلر جمله‌سی کلام الله‌در.

صحف بولغانی دخی دورت پیغمبرگه کوندرلمشدر، آنلردن آدم علیه السلام‌غه اون صحیفه، شیث علیه السلام‌غه ایللی صحیفه، ادریس علیه السلام‌غه

اوطوز صحیفه، ابراهیم علیه السلام‌غه اون صحیفه ایندرلمشدر. جمله‌سی حق وثابت درلر.

﴿ فصل ثانی ﴾

کتب سماویه‌نك احکامی بیاننده در

هر کتابنك حکمی ایکنجی بر رسول کیلوب آنارغه دخی اوّلکی کتابنك حکمینی نسخ قیلغان واول کتابنك مقتضاسیله عملنك زمانی اوتدکینی بیان اینکان دیگر بر کتابنك کوندرلووینه قدر باقیدر.

ایشته قرآن الکریم جمله کتاب‌دن صوکره خاتم الانبیاء علیه افضل الصلوات افندمز حضرتلرینه کوندرلوب کتب سماویهٔ سائره‌نك مقتضاسیله عملنك زمانی اوتدیکینی بیان بیوردیغندن هیچ برسیله عمل جائز توگلدر. قرآن کریم کیراك اولدیغی قدر ایندرله، ایندرله زمان سعادت حضرت پیغمبری‌ده ختم واکمال بیورلمشدر. حکمی قیامته قدر باقی بولوب، نسخ وتغیردن مصون ومحفوظدر ومعجزهٔ رسول‌نك ایك الوغلرندندر: (وَإِنْ كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهِ) هم سورهٔ اسری ۸۸ نجی آیه: (قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَٰذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا) نظم جلیللری مفادی اوزره قلله فی قدر فصحاء وبلغاء تمام همت‌لریله طرشوب قسمه بر سوره‌نك مثلینی اتیاندن عاجز قالارق قایسی‌لری سعادت ازلیه‌لرینی اظهار اینه‌رك شرف اسلامله مشرف اولمشلر وقایسیلری عناد واستکبار

بلیه‌سیله مبتلا اولارق سعادت ابدیه‌دن محروم قالمشلردر. اوّلگی آیه‌نك معناسی: قلمزغه (یعنی محمد صلی الله علیه وسلم‌گه) ایندرلمش نرسه‌گه یعنی قرآنغه شك طوتسه‌گز بس شول قرآننك اوخشاشندن بر سوره‌نی کیتورگز! (البته عاجز سز) دیمك اولور. ایکنچی آیه‌نك معناسی: (ایتکل ای رسول شول قرآننك مثلینی کیتورمك بولوب جنلر وانسانلر جیولشوب، برسی آخرینه یاردمچی بولوب طرشسه‌لرده بونك مثلینی کیتوره آلماسلر) دیمکدر.

بو جهتله اهل انصاف ایچون قرآن الکریم‌نك کلام باری ومعجزهٔ رسول اولدیغینی انکار غیر ممکن‌در.

﴿ فصل ثالث ﴾

قرآن کریمنك جهت اعجازی

قرآن کریمنك وجوه اعجازی قابل تعداد توگل دیه‌چك قدر کوب‌در شولای‌ده بولسه بز بونده انواعی اعتباریله دورتکه بولوب بیان اینه‌مز:

برسی: قرآن الکریم عرب لغتنده‌در. عرب‌لر فصاحت وبلاغت ایله کسب اشتهار ایلدکلری معلوم‌در، زمانلرنده آنلر بو طوغریده برنچی استاذ اولمشلردر، فایچان قرآن کریم نازل اولدقده عرب فصحاء وبلغاسندن ایك اولوغلری‌نك حیرتده، عجز وحجالتده قالولری واظهار عجزه مجبور اولولری‌در.

ایکنچی‌سی: مطالعه ومعنی ونظم جهتندن بین العرب متعارف اسلوب ونظمه مخالف اولمقی وحقلقنی کورستووی، منظوم اولدیغی حالده فنون، حکم، مصالح ودقایق‌نی امور دینیه ودنیاویه‌نی جامع، تناقض واختلاف‌دن عاری اولمقی‌در وشول قدر قسقه عباره ایله بو درجه‌ده آچق فصیح وبلیغ صورتده جمیع علوم‌نی واحکام متنوعه‌نی بیان ایلامکیدر.

اوچنچیسی: تصور وتخطر اینلمگان امور مستقبله‌دن قبل الوقوع خبر ویروب فی الحقیقة خبر بیردکی کبی وقوعلری‌در.

دورتنجی‌سی: خلقت عالم‌دن زمان سعادت رسالتلرینه قدر وقایع سالفه واحوال ماضیه‌نی بیان ایتوب جمله‌سینك حق وثابت اولمقی‌در، دخی بوندن اون اوچ عصر مقدم شرف نزول ایلاگان اوامر ونواهی‌نك واحکام سائره‌سینك بو وقت دخی زمانغه مطابق اولوب، اصلا آغراق کورسنمادیکی در وهر قایوسینك حکمت ومدنیت که مطابق اولمقیدر. ایشته قرآن عظیم کلام الله ومعجزهٔ رسولدرکه حکمی قیامته قدر باقیدر.

﴿ مقام رابع ﴾

اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ

یعنی (ایمان کیتوردم الله تعالی‌گه، آنك فرشته‌لرینه وآنك کتابلرینه وآنك پیغمبرلرینه) دیمکدر.

﴿ فصل اوّل ﴾

پیغمبرلرنك کلمسی وآنلر حقنده اولان صفتلر بیاننده

مقدمه‌ده بیان ایتلدیکی صورتله پیغمبران عظام‌نك کلمسی تبلیغ دین واحکام ایله مأمور اولمقلری محض فضل وکرم الهیدن اولوب ابنای بشرنك سعادتین تأمین ایچون‌در، آنلر دخی بزنك کبی جنس بشردن بولوب حقلرنده واجب، ممتنع، ممکن وجائز صفتلرنی بلمك نیوشلیدر.

پیغمبرلرنك ایمانی تحقیقی وتفصیلی‌در، علوم دینیه‌لرنی مفصلا بلورلر وبعض احکام‌ده اجتهادلری هم جائز اولوب خطا احتمالی آنلره نقص نوگلدر. زیرا آنلر اجتهادلرنده اصلا خطا اوزره قالمازلر، یا وحی ایله، یاکه الهام الهی

ایله علی الفور ارشاد اولنورلر. اما باشقه مجتهدین ایسه الهام الهی ویاکه طریق آخرله ارشاد اولنمدقلرنده خطا اوزره قالولری جائز بولوب خطالری معفو واجتهاد ثوابیله مأجور اولورلر.

بالعموم پیغمبران عظام حقنده بش صفت واجب درکه آنلر: (صِدْقْ، اَمانَةْ، تَبْلیغْ، فَطانَةْ، عِصْمَتْ) درکه.

صدق: یعنی طوغری اولمق پیغمبرلر حقنده کذب محالدر، امانة واجبدر آنلر حقنده خیانت محالدر، تبلیغ یعنی مأمور اولدقلرینی آرتدرمی کیموتمی بنده‌لرکه یتشدرولری واجبدر، فطانة یعنی عقللی وزیراك اولولری واجبدر، عصمت یعنی گناهدن پاك‌لردر. بس پیغمبرلر شول صفتلر ایله متصف اولوب ضدلری آنلر حقنده ممتنع اولدیغندن (صفات ممتنعه دیوب) تسمیه قیلونه‌لر.

﴿ فصل ثانی ﴾

پیغمبرلر حقنده ممتنع صفتلر بیاننده‌در

واجب اولغان صفتلرنك ضدلری صفات ممتنعه‌دندر، اجتماع ضدین لازم کلاچکندن پیغمبرلرنك آنلر ایله اتصافی محال وممتنع‌در.

بس بو وجهله صفات ممتنعه دخی بش بولادر آنلر: (کِذْبْ، خِیانَتْ، کِتْمْ، بَلادَتْ، عِصْیانْ) درلر.

کذب: یعنی یالغانچیلق صدقنك ضدی اولوب پیغمبرلر حقنده محال‌در، آنك ایچون پیغمبرلر معجزه ایله الله تعالی طرفندن تصدیق بیورلمشلردر، کاذبنی تصدیق دخی کذب اولمقله، پیغمبرلر حقنده تجویز کذب حاشا جناب الله حقنده کذبنی مستلزم اولادر، بو ایسه قطعی البطلاندر.

امانه‌نك ضدی بولغان خیانت: یعنی خافلك دخی ممتنعدر، زیرا آنلرنك خصائص نبوتلرندن بولماغان طوغریلرنده‌ده شرعا ایارو واجب‌در، ایمدی حرام قیلنمسی، واجب قویلمسی کبی شرعا ممنوع اولغان بر امرده خیانتلری مفروض اولسه شرعا ممنوع شیلرده مأمور اولوومز لازم کیلور، بو دخی قطعی البطلاندر.

کتم: یعنی ایرشدرمسیله مأمور اولدقلری شیلرنی یاشرمکلری تبلیغ‌نك ضدیدر، بو دخی آنلر حقنده ممتنع واصلا تجویز اولنماز صفت‌درکه، اگر جوازی مفروض اولسه اول وقت اوزمز ایچون‌ده علم وباشقه حقوقنی کتم‌نك مشروع اولمقی لازم کیلور، زیرا پیغمبرلرنك هر اشینه شرعا اتباع واجبدر، حالاکه بزه کتم‌نك مشروع بولووی توگل حتی کاتم علم‌نك ملعون اولووی سورهٔ بقره ۱۶۵ نجی آیه: (اِنَّ الَّذِینَ یَکْتُمُونَ مَآ اَنْزَلْنَا مِنَ الْبَیِّنَاتِ وَالْهُدٰی مِنْ بَعْدِ مَا بَیَّنّٰهُ لِلنَّاسِ فِی الْکِتٰبِ اُولٰٓئِکَ یَلْعَنُهُمُ اللّٰهُ وَیَلْعَنُهُمُ اللّٰعِنُونَ) کریمه‌سیله بیان واثبات ایتلمشدر.

بلادت: یعنی اویسز فکرسز وآگفرا بولوچیلق فطانه‌نك ضدی اولوب بونك ایله پیغمبرلرنك متصف اولووی غیر ممکن ایدکی شمس کبی آشکاره‌در.

عصیان: یعنی گناهکار واطاعتسزلك عصمت‌نك ضدی بولوب، بو دخی پیغمبرلر حقنده ممتنع وغیر ممکن صفتلردندر.

﴿ فصل ثالث ﴾

پیغمبران عظام حقنده صفات ممکنه وجائزه‌لرنی بیان

پیغمبرلر جنس بشردن اولدقلرندن آنلرده‌ده یمك، ایچمك، یاتمق،

یوقلامق، کولمك، ویغلامق کبی حالات بشریه واعراض انسانیه‌نك بولمق جائزدر، بلکه بونلرنك اکثریسی احکام دینیه‌نك بالفعل تعلیم وایضاحینه باعث اولدیغندن کوب تورلی فائده ومصلحت‌لرنی مفیددرلر. مثلا حضرت رسولدن اثنای صلوه‌ده سهونك صدوریله سجدهٔ سهونك مشروعیتی وکیفیتی، بر وقت نمازنك فوتیله قضانك مشروعیتی، وحال سفر ومرض وقوعیله روزه نماز کبی امور دینیه‌ده رخصت شرعیه ومعذرت دینیه‌نك بارلغی بالفعل کورستلمشدر. بناءً علی هذا بو کبی حاللرنك وقوعسی بنده‌لر حقنده عین لطف وحکمت ربانیه‌در.

دعوای رسالت ونبوتلرینی اثبات ایچون ید سعادتلرنده ظهور ایتکان معجزات باهره‌لری محض الله‌نك ایجادیله اولوب کندیلرینك قدرتلریله اولمدیغی ظاهردر، زیرا بو قدرلی خوارق عادة اولان امور معظمه ید سعادتلرنده ظهور ایتمکده ایکان خسته اولمق، آچقمق وصوصامق کبی اوزلرینه آغرلق بیرگان اعراض بشریه‌دن قوتولورغه قادر اولمادقلرینی ملاحظه ایلادکده کندیلرینك بشریتلرینه ویده سعادتلرنده شرف ظهور ایتکان خوارق عادةنك آنچق جناب حقنك اثر قدرة الهیه‌سی اولدیغینه اوشانمامق غیر ممکن‌در.

وبوندن این خوارق عادتلرین کوروب ده جنس بشردن اولدقلرین خاطردن چقاروب الوهیتلرینه قائل اولارق بنده‌لر (ننالك یهودلر عزیر علیه السلام حقنده سویلادیلر) دارین‌ده مظهر خسران اولماسونلر ایچون سورهٔ توبه ۳۱ نجی آیه و ۳۲ نجی آیه‌لر وسورهٔ مائده ۷۷ نجی آیه‌لر شرف نزول بیورلمشلردر.

سورهٔ نساء ۱۵۹ نجی آیه: (وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ) مضمونی اوزره پیغمبرلرنك عددی آنچق الله تعالی

حضرتلرینه‌گنه معلوم‌در. بناءً علیه آنلرغه ایمان ایتوده عدد معینگه قصر ایتماینچه حضرت آدمدن محمد علیه السلام‌گه قدر آرالرنده‌ کی قدر پیغمبر مبعوث ایسه جمله‌سینه ایمان ایتمك دیمه‌لیدر (لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ) آیة جلیله‌سینك مقتضاسی اوزره شرف نبوته اتصافلری جهتندن جمله‌سی بر اولوب ایمان واعتقاددہ دخی هیچ برسینی دیگرندن تفریق جائز توگلدر.

(إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ طِينٍ) نظم جلیلی اوزره خلقت وکذا بعثت جهتندن ایك اوّلگیلری آدم علیه السلام اولوب (وَلَٰكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ) نظم جلیلی اوشنداق (لَا نَبِيَّ بَعْدِي) حدیث شریفی اقتضاسی اوزره منتهالری وایك صوكغیلری محمد صلی الله علیه وسلم‌در. دخی (كُنْتُ نَبِيًّا وَآدَمُ بَيْنَ الرُّوحِ وَالْجَسَدِ) حدیث شریفی مفادی اوزره شرف نبوته اتصافی جهتندن جمله‌سندن اقدمی دخی محمد صلی الله علیه وسلم‌در. (تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ) نص جلیلی مفادی اوزره فضائل ودرجات جهتندن عندالله بعضیلری بعضیلرندن افضل‌در.

اما (وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ) آیة کریمه‌سی مفهوم منیفی اوزره اشرف مخلوقات افندیمز حضرتلری جمله‌سندن افضل‌در.

قرآن الکریم‌ده مفصلا اسم شریفلری ذکر اولنغان انبیای عظام ورسل فخام حضراتینی مفصلا بلمك لازم‌درکه آنلر: آدم، ادریس، نوح، هود، صالح، ابراهیم، لوط، اسماعیل، اسحاق، یعقوب، یوسف، ایوب، شعیب، موسی، هارون ذوالکفل، داود، سلیمان، الیاس، الیسع، یونس، زکریا، یحیی، عیسی، محمد صلی الله علیهم اجمعین حضراتیدر. بالاتفاق شرف رسالته مشرف‌لردر، اما

(ذوالقرنين وعزير هم لقمان) حضرتلرينك ولى ياكه نبى اولمقلرنده اختلاف واقع اولمشدر.

﴿ مقام خامس ﴾

آمَنْتُ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ

يعنى: (ايمان كيتوردم واياناندم الله تعالى گه، آنك فرشته‌لرينه وآنك كتابلرينه وآنك رسول‌لرينه وآخرت كونينه) ديمكدر. هر موجودات بر بته‌چك‌در (كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ اِلَّا وَجْهَهٗ) نظم جليلى ايله بيان ايتلمشدر دخى (كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ) نظم جليلى ايله تأكيد ايتلمشدر. (كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ) مقتضاسى اوزره هر جان ايلسى اولمنى طاتوچاقدر. آدم بالاسى ايسه اولدكدن صوكره كندسينك حالندن امتحان ايتوله‌چكدر يعنى قبرده ياكه بولنديغى محلده ميت‌نك يانينه ايكى فرشته كيلوب ربك كم؟ دينك نه؟ بيغمبرك كم؟ كبى سؤاللرى كيچروب بنده كوركام جواب بيررسه تنعيم ايتلور، جواب‌دن عاجز قالسه تعذيب ايتلور، جمله‌سى حق وادلهٔ شرعيه ايله ثابت‌لردر. بو اشلر قبرگه مخصوص توگل بلكه بعد الوفات استر قبرده بولسون استرسه ديگزده ويا سائر حيوانات قرننده بولسون اهل معصيت ايسه مظهر عفو بارى اولمازسه معصيتى نسبتنده تعذيب واهل طاعت ايسه تنعيم ايتلمكى آيه ايله مثبتدر سورهٔ مؤمن ٤٦ نجى آيه: (اَلنَّارُ يُعْرَضُوْنَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَّعَشِيًّا) بيورلمشدر دخى حديث رسول (اَلْقَبْرُ رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ اَوْ حُفْرَةٌ مِنْ حُفَرِ النِّيْرَانِ) يعنى قبر

جنت باغچه‌لرندن بر باغچه‌در یاکه اوط بازلرندن بر بازدر دیه بیورلمشدر.

عذاب ایله رنجوبی نعمت ایله لذتلنوبی سیزو وآگلاو هر نه قدر حیاتکه یعنی ترلوگه متوقف ایسه‌ده، اما حیاتنك تحققی مزاج وبنیه‌گه متوقف توگلدر، زیرا روحنك بدندن خروجیله بتونلایوك علاقه‌سی کیسلمز، بلکه اجزای اصلیهٔ بدنه نوعما تعلقی باقی قالمقله سؤال وجوابنی لذت نعمت والم عذابنی سیزار وآگلار.

وحال حیاتده بولغانلرنك اثرینه واقف اولمقلری لازم توگلدر. زیرا عدم وقوف عدم وقوعنی ایجاب ایتمز، مثلا بر کمسه یوقلار ایکان کوزلری یوملغان حالده اولور وهیچ بر اعضاسندن شادلانو یاکه حسرتلانو کبی علامتلر سیزلماس حالاکه شول یوقلاوچی کمسه نیچه مطلوبقه موافق رؤیالر کوروب جنت ذوقلری کبی ذوقلر ایله لذتلانوب یاکه قلله نیندای قورقنچلی ویمان رؤیالر کوروب الوغ عذابلرغه قریب عذابلر ایله مشقتلانور؛ حالبوکه بو یوقلاوچینك یاننده اولوب جمیع اعضاسینی رأی العین مشاهده اینکان کمسه‌لر یوقلاوچینك بو حاللرینه واقف اولمازلر.

﴿ مقام سادس ﴾

اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَالْقَدَرِ خَيْرِهٖ وَشَرِّهٖ مِنَ اللّٰهِ تَعَالٰى

معناسی: (ایمان کیتوردم الله تعالی‌گه، آنك فرشته‌لرینه، آنك کتابلرینه، وآنك پیغمبرلرینه وآخرت کونینه تقدیرنك ایزگوسی ویمانی الله تعالی‌دن اولمقینه) دیمکدر.

خیر، شر، وهر نه اولورسه جمله‌سی (وَمَا تَشَآءُوْنَ اِلَّآ اَنْ يَّشَآءَ

اللّٰه) و (قُلْ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ) نص جليللرى مفادى اوزره بر وبار الله تعالى‌نك اراده‌سى خلق وايجاديله‌در، خلق وايجاد خصوصنده بنده‌نك اصلا مدخلى يوقدر دخى (وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ) نص جليلى ايله ثابت اولمشدر.

اما عبادنك‌ده افعال اختياريه‌سى باردر شول وجهله‌كه: جناب حقنك اراده ومشيتى آنجق عبدنك اراده واختيار جزئيسى اوزره مترتبه اولوب عبد خيرى اراده هم اختيار ايلاسه يعنى قدرتينى شول يافغه صرف قيلسه باشقه‌چه بر مانع اولمازسه جناب الله شول خيرى، اگر شرنى اختيار ايدرسه اوشاندق شرنى ياراتور، بناءً عليه عبدنك اختيار قيلديغى اشى خير اولدقده تفضلا مثاب اولور، شر اولدقده مقتضاى عدلى اولارق معاقب اولور.

ايمدى عبدنك بويله اختيارينه يعنى قدرتنى فعل ياخه ترك طرفينه صرف ايلامكينه (كسب واختيار، ارادهٔ جزئيه) ديوب اينولدكى كبى بر مانع اولمادقده شونى ايجاد قيلمقينه (خلق) ديوب اينولور. ايمدى فعل مذكور خلق وايجاد جهتندن مقدور باري، كسب جهتندن مقدور عبددر (جَزَآءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ) نص جليلى مقتضاسى اوزره هر كشى اوزينك استاب آلووى ايله مؤاخذه اولنه‌چغى جهتله جناب الله حقنده هيچ بر وجهله جبر وظلم تصور اولنماز.

اما الله تعالى اوزى اراده وايجاد قيلماز ايسه بنده‌نى قدر كسب واختيار قيلسه‌ده استه‌ديكى وجوده كلمز (مَا شَآءَ اللّٰهُ كَانَ وَمَا لَمْ يَشَأْ لَمْ يَكُنْ) مفادى اوزره جناب حقنك اراده‌سى تعلق ايدن هيچ بر شى دخى وجوده كيلمى قالميه‌چقدر.

بس هر بر اش جناب حقنك تقديرى ولوح المحفوظده قدرت قلميله

یازمامسیله‌در. (وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُسْتَطَرٌ) نظم جلیلی دخی (وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ اِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ) نظم جلیلری لوح المحفوظ بارلقینه (اِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ) آیه کریمه‌سی تقدیر بارلقینه ظاهر دلیللردر. وبو تقدیر مسئله‌سنده آرتق بحث وتعمق جائز توگلدر وممنوعدر.

تتمه

بو تتمه ایکی قسمده‌درکه قسم اوّل احوال آخرت بیاننده قسم ثانی ده بر قدر فوائددر.

﴿ قسم اوّل ﴾

اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَالْقَدَرِ خَيْرِهٖ وَشَرِّهٖ مِنَ اللّٰهِ تَعَالٰى وَالْبَعْثِ بَعْدَ الْمَوْتِ

عبارهٔ جلیله‌سنده (والبعث بعد الموت) نك معناسی: (اولگاندن صوك قو بارلوغه دخی ایمان کیتوردم) دیمکدر، بس شونی بیان وایضاح اینه‌لم:

(احوال آخرت)

(كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ) نص جلیلی مضمونی اوزره هر جان ایاسی اولمغی طانیمقله یعنی جاننك بدندن خروجیله جان ایاسینك حیاتی یوغالوب وجودینی ترکیب ایدن اجزای اصلیه‌سی چروب بتدکدن صوکره (ثُمَّ اِنَّكُمْ تُبْعَثُونَ) مضمونی اوزره جمع ایدله‌رك (قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي

(أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ) نص قاطعی مفادی اوزره تکرار انشا اولنغان جسدلرینه (وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَى رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ) نظم کریمی مفهومی اوزره روحنك نفخ واعاده سیله تعلق تام پیدا ایلاب جمله سی احیا ومیدان حشرده حشر وجمع اولاجقلری حقدر.

(كِرَامًا كَاتِبِينَ يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ) منطوق منیفی اوزره هر کمسه‌گه موکل اولغان ملکلر طرفندن ضبط وتحریر اولنغان اعمال عبادنك دفتری (وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كِتَابًا يَلْقَاهُ مَنْشُورًا) آیه جلیله‌سی مفهومی اوزره حساب یرینه قویولوب (فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا) نظم جلیلی مقتضاسی اوزره ایزگولرنك عمل دفتری اوك طرفندن عنایت واحسان اینلوب مبشر بالجنة اولورلر. (وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ وَرَاءَ ظَهْرِهِ) مفهوم جلیلی ایجابنجه اشقیا یعنی یاوز کمسه‌لرنك سیئات دفتری آرقه طرفندن بیرلوب علی رؤس الاشهاد محاسبه ومؤاخذه اولنوب بوندن صوکره (وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ) مضمون جلیلی اوزره هر کمنك صحایف اعمالی موازنه اینلوب وعالم حیاتده طوتدیغی اموال ومملوکاتینك وقیلدیغی اعمال وافعال اختیاریه‌سینك کیفیتی طرف الهیدن بررسر سؤال ومحاسبه اولنوب (فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ) موجبنجه اهل جنت حوض کوثرده قویندرلوب سعادة ابدیه‌گه واصل اولاجغی واهل نارنك جهنم‌گه توشاجقلری نصوص قاطعه ایله ثابت اولدیغندن اعتقادی فرائض دینیه‌دندر.

(اُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ) و (اُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ) مثللو آیة جلیله‌لر

واحادیث نبویّه ایله دار نعیم بولغان جنتنك ودار عذاب بولغان جهنم‌نك الآن موجود بولدقلری بیان واثبات ایتلمشدر. وبونلر باقی بولوب اوزلری واهللری هیچ فانی اولمازلر؛ زیرا جناب الله کیراك اهل جنت وکیراك اهل نار حقنده (خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا) کبی نصوص ایله مکّمی قالولرینه حکم بیورمشدر، جمله‌سی نصوص قاطعه ایله ثابت بولدقلری ایچون اعتقادی فرائض دینیه‌دندر.

تتمه‌دن قسم ثانی فوائد بیاننده

(فائده اولی)

هیچ بر مکلف‌دن صاغ حالنده آندن تکلیف ساقط اولماز، یعنی بر کمسه عاقل بالغ اولدیسه اوامرنی قیلمقی نواهیدن صاقلانمقی ایله مکلف اولور. شرع جهتندن بویله تکلیف‌دن مقصود بنده‌نك الله تعالی‌گه یاقنلق کسب قیلمقی، کندوسی وغیرلر ایچون فائده‌لی اشلرنی وجودکه کیتوروب ضررلی اشلرنی اعدامغه چالشمقی‌در. بناءً علیه (اَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ) کبی اوامر الهیه (وَلَا تَقْرَبُوا الزِّنَا) (وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ) (وَلَا تَأْكُلُوا الرِّبٰوا) کبی نواهی الهیه بیان ایتلوب، بونلر ایسه عام اولمقله قابل خطاب اولان هر کمنهٔ بونلر ایله مکلف اولدیقی قطعا ثابت‌در.

(فائده ثانیه)

کبائر وصغائر ایچون جناب حقنك حکمی:

الله تعالی کفر وشرکنی عفو ایتمز، بونلردن باشقه‌سینی یعنی صغائر

وکبائرنی استاسه عفو ومغفرت ایتمه‌ر، بو ایسه عقلا ونقلا ثابت‌در. عقلا بویله: کفر وشرك مگکی اعتقاد ایدلمسی لازم بولغان شیلرنی انکار وآنلرنی محو قصدیله اولنغان بر اش اولدیغندن بونلرنك جزاسی‌ده مگکی اولمق لازم کیلور بو ایسه مقتضای حکمتدر.

نقلا ثبوتی (اِنَّ اللّٰهَ لَا یَغْفِرُ اَنْ یُشْرَكَ بِهٖ وَیَغْفِرُ مَا دُوْنَ ذٰلِكَ لِمَنْ یَشَآءُ) بیورلمشدرکه کبیرك ذاتنده وکبیرك صفاتنده وکبیرکسه فعلنده کندسینه شرکت طلب ایدنلری (لَا ذَنْبَ بَعْدَ الْکُفْرِ) حدیث شریفی مفهومی اوزره منتهای معاصی اولان شرك وکفری مطلقا عفو ومغفرت ایلامز. اما کفردن غیری صغائر وکبائرنی وجمیع معاصینی تفضلا استارسه بلا توبه عفو ومغفرت بیورور. اما توبه ایله کفرنی‌ده عفو ایلامکی درکاردر، زیرا توبه لغتده مطلقا گناهدن رجوع معناسنده اولوب شرع شریف‌ده ایسه گناهغه گناه اولدیغی ایچون ندامت ایتمك ومعاصی‌گه اقتداری بار ایکان دها قیلماوینی قصد ایله فی الحال هر تورلی گناهدن قاچمق معناسنده‌در. بو وجهله کفر وشرکدن توبه ایسه دین حقنی قبول ایلامك اولمقله جناب حقنك فضل وکرمینك الوغلغی سایه‌سنده مظهر عفو اولدیسه اولور.

(یٰاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا تُوْبُوْٓا اِلَی اللّٰهِ تَوْبَةً نَصُوْحًا) امر جلیلی مقتضاسی اوزره هر بر مؤمنگه هر زمان توبه واستغفار لازمدر، زیرا (لَا صَغِیْرَةَ بِالْاِصْرَارِ وَلَا کَبِیْرَةَ بِالْاِسْتِغْفَارِ) حدیث شریفی‌نك مفادی اوزره صغائرنك ارتکابینه مداومت صغائرنك کبائرگه ایرشوینی موجب اولدیغی کبی توبه واستغفار ایسه هر تورلی معاصینك عفوینی اقتضا ایدر دخی (وَهُوَ

(اَلَّذی یَقبَلُ التَّوبَةَ) مفادی اوزره الله تعالی لطفا وکرما بنه‌لرنك توبه‌سینی قبول ایته‌چکینی خبر بیرمشدر، الله تعالی بر شی‌نك وقوعندن خبر بیردی ایسه اول شینك وقوعنده شك وشبهه یوقدر.

اما الله تعالی‌نك صغیره اوزرینه‌ده عقاب ایلامکی جائزدر، عقلا ونقلا ثابت‌در؛ عقلا جوازی جناب حق (لَا یُسأَلُ عَمّا یَفعَلُ) مضمونی اوزره بر حکیم مطلق درکه خیر وشر وهر بر فعل ایچون بر جزا ایلامکی مقتضای حکمتدر.

نقلا جوازی: (لَا یُغادِرُ صَغیرَةً وَلَا کَبیرَةً اِلَّا اَحصاها) بیورلمشدرکه روز جزاده عبادنك معاصیسندن نه صغیره ونه‌ده کبیره هیچ بر معصیتی غادر اولماز (یوغالماز) جمله‌سی صانالور وحساب ایتلور صاناو وحساب ایسه مجازات ایچون اولمقله صغیره ایچونده جزانك بارلغی ثابت اولور.

(فائده ٦ ثالثه)

(کبائر مؤمن‌نی ایماندن چقارماز وکفره ادخال ایتمز)

یعنی کفر وشرك که باشقه تورلی صغائر وکبائردن هیچ بر معصیت مؤمننی (بعضیلرنك ایماندن چغاروز دیدکلری کبی) ایماندن چغارماز و(بعضیلرنك کفره ادخال ایته‌ر دیدکلری کبی) کفره ادخال ایتمز دیمکدر. زیرا کبیره‌گه مرتکب‌نك‌ده مؤمن اولدیغی عقلا ونقلا ثابت‌در. عقلا ثبوتی: بیان ایتلدکی صورتله حقیقت ایمان آنچق تصدیق قلبیدن عبارت بولوب عملنك ایماندن جزء اولمدیغی جهتله اعمال صالحه ایماننك آرتوبنی موجب اولمدیغی کبی صغائر وکبائردن عبارت بولغان اعمال قبیحه دخی ایماننك کیمونی موجب توگلدر. ایمدی نره‌ده قالدیکه معصیت مؤمننی بالکلیة ایماندن اخراج ایلاسون. درست صغائر کفریه‌دن بر اشنی اختیاریله قیلمق ومحرماتدن بر نرسه‌نی حلال گه صاناو وامور دینیه‌دن بر اشنی انکار واستخفاف کبی اشلر شریعت‌نی تکذیب اولمقله کفردن عد ایتلمکه‌درلر، اما بو اشلر ایسه کبائرنك‌ده اکبریدرلر.

نقلا ثبوتی کتاب سنت واجماع امت ایله ثابتدر. کتاب: (وَاِنْ طَآئِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَاَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا) آیة جلیله‌سیدرکه اهل ایماندن ایکی طائفه بری آخریله مقاتله ایدرلرسه سزلر آنلرنڭ آرالرینی اصلاح ایتکز دیمك معناسنده‌در. قتل نفس کبائردن اولدیغی حالده مرتکبی حقنده الله تعالی مؤمن تعبیر ایلامشدر.

سنت: رسول اکرم افندیمز حضرتلری (مَا مِنْ عَبْدٍ قَالَ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ ثُمَّ مَاتَ عَلٰى ذٰلِكَ اِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ) یعنی لا اله الا الله دیه‌رك توحید باری وتصدیق شریعت ایله معتقد اولارق وفات ایلاگان کمسه البته جنت‌که کراچکدر. بیوردیغنده، اصحاب کرامدن ابوذر رضی الله عنه حضرتلری (وَاِنْ زَنٰى وَاِنْ سَرَقَ) یعنی هر نه قدر زنا وسرقت کبی کبائرگه مرتکب اولسه‌ده جنت‌که داخل اولورمی؟ دیدکنده رسول اکرم حضرتلری (وَاِنْ زَنٰى وَاِنْ سَرَقَ) بیورمشدر. یعنی نی قدر زنا وسرقت کبی کبائرگه مرتکب اولسه‌ده عاقبت جنت‌که داخل اولور دیمکدر.

ایشته بو حدیث شریف‌ده کبائردن اولان اشلرگه‌ده مرتکب اولدیغی حالده وفات ایدرسه‌ده اهل ایماننڭ جنت‌که کرووی خبر بیرلمشدر. دخول جنت ایسه آنچق اهل ایمانغه مخصوص اولمقله کبائرنڭ مؤمننی ایماندن چقارمادیغینه برهان عادلدر.

اجماع: اهل قبله‌دن توبه‌سز وفات ایتکان کمسه‌لر اوزرینه کبیره‌نی مرتکب اولدقلری معلوم اولسه‌ده جنازه نمازی قیلمق تیوشلی ایدکی زمان سعادتدن بو کونگه قدر امت معظمهٔ محمدیه‌نڭ اجماع واتفاقلری ایله وقیلمقلری ایله ثابتدر، نماز ایسه آنچق اهل ایمانغه مخصوص اولدیغندن مرتکب کبائرنڭ‌ده اهل ایماندن اولمقی لازم کیلور.

سورهٔ سجده ۲۲ نجی آیه: (اَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا)

یعنی: (بر بولورمی مؤمن اولغان کمسه برله فاسق بولوب ایماندن چقغان کمسه) دیمکده فسق‌دن مراد منتهای فسق اولغان کفردر، بس ایمان ایله متصف بولغان کمسه‌لر، کفر ایله متصف اولغان کمسه‌لر کبی توگلدر دیمك اولور.

هکذا (لَا اِیْمَانَ لِمَنْ لَا اَمَانَةَ لَهُ) کبی حدیث شریفلر تشدید وتهدید که محمولدر، شولایوق (وَمَنْ لَمْ یَحْکُمْ بِمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْكَافِرُوْنَ) کبی آیه جلیله دخی (مَنْ تَرَكَ الصَّلٰوةَ مُتَعَمِّدًا فَقَدْ كَفَرَ) کبی کفرنی آگلاتقان احادیث شریفه‌لر نصوص ظاهره‌گه مخالف اولدقلرندن تأویل اینلورلر یعنی ظاهرلرندن مصروف‌لردر. مثلا آیه جلیله‌ده‌گی (حکم) تصدیق معناسنده اولوب ایندرلمش آیتلرنی تصدیق قیلماغان کمسه‌لر کافرلردر دیمك اولدیغی کبی حدیث شریفنك معناسی دخی نمازنك فرضیتنی انکار یاکه استخفاف واستهزاء ایله قصدا نمازنی ترك ایتوچیلر کافردرلر دیمك اولور.

(فائده رابعه)

اجل بیانندهدر

اجل بردر ومقتول دخی اجلی ایله وفات ایتهر؛ زیرا الله تعالی حضرتلری (مَا تَسْبِقُ مِنْ اُمَّةٍ اَجَلَهَا وَمَا یَسْتَاْخِرُوْنَ) دخی (فَاِذَا جَآءَ اَجَلُهُمْ لَا یَسْتَاْخِرُوْنَ سَاعَةً وَّلَا یَسْتَقْدِمُوْنَ) نصوص جلیله‌لریله آگلاتوب ازلده تقدیر وتعیین بیورلغان وقت یتدیسه اجل کوز یومیوب آچه‌چق قدر تقدم وتأخر ایلامدیکنی بیان ایتمشدر.

دخی (قُلْ يَتَوَفّٰاكُمْ مَلَكُ الْمَوْتِ الَّذِى وُكِّلَ بِكُمْ) نص جليلی ایله تصریح بیورمشدر. معناسی: (حبیبم سویلاکه روحلریکزنی آلورغه مؤکل اولغان ملك الموت (یعنی عزرائیل علیه السلام) جانیکزنی آلوب هیچ بریکزنی قالدرماز دیمکدر.

قاتل نفس ایچون دنیاده قصاص یاکه دیتنك وجوبی وآخرتده دخی عذاب وعقابکه مستحق اولمقی بر کمسه‌نك عمرین قسقارتدیقندن توگل بلکه اختیار وارادەسینی شرعا منهی اولغان فعل جانیینه صرف ایتوب جناب حقنك قتل فعلنی خلق وایجاد بیورمسینی کاسب اولدیغی ایچوندر. مقتول ایسه همان شول وقتنده باشقه بر سبب ایله اولسه‌ده وفات اولور ایدی.

اما (اَلصَّدَقَةُ تَرُدُّ الْبَلَاءَ وَتَزِيدُ الْعُمْرَ) و (صِلَةُ الرَّحِمِ تَزِيدُ فِي الْعُمْرِ) کبی بعض طاعت ایله عمرنك آرتووینی افاده ایتکان حدیث شریفلر نصوص قاطعه‌یه معارض کلمزلر (انساننك ایزگولك برله یاد اولنووی عمر ثانیسیدر) دیولدکی کبی زیاده‌لکله مقصود بحسب الخیر والبرکت دیمکدر.

یاکه بو طریقه ممکن: جناب الله ازلده بر خیرنی اشلاگان کمسه‌نك عمری یتمش سنه اولمسینی واشلاماگان کمسه‌نك قرق سنه اولمسینی اراده قیلوب، حالبوکه الله تعالی‌گه معلوم اولغان بر کمسه شول خیرنی اشلیه‌چکدر، زیرا آنك عمرینی ازلده یتمش سنه تقدیر وتعیین بیورمشدر. دخی الله‌غه معلوم برکمسه شول خیرنی اشلامیه‌چکدر. ازلده آنك عمری آگا کوره قرق سنه تقدیر ایتلمشدر بس معلوم اولدیغی صورتله عمرنك آرتوب کیموینه بنده‌نك اصلا مدخلی یوقدر.

صوك

جمعه نمازی بیانندہ

جمعه نمازینك فرضی ایکی رکعت بولوب جمعه کونی اولی وقتنده شول کون‌نك اولی‌سی اورنینه اوقولادر؛ اگر جمعه‌نك شرطلری تمام طابلوب اوقولسه اول کونی اولی نمازی اوقولماز. جمعه نمازی آلتی شرطی طابولماغان کشیگه فرض توگلدر. اول شرطلر جمعه‌نك وجوبینك شرطلری دیوب ایتوله‌در.

آنلر:

برنچی: بالغ کشی بولمق، دورتنچی: مقیم بولمق،

ایکنچی: عاقل یعنی عقللی بولمق، بشنچی: حُر یعنی آزاد کشی بولمق،

اوچنچی: ایر کشی بولمق، آلتنچی: صاغ وسلامت کشی بولمق.

بس: صبی بالالرغه، دیوانه کشیلرگه، خاتونلرغه، مسافرلرگه، آزاد بولماغان کشیلرگه هم صوقر، آقصاق، قولسز کبی ضعیف‌لرگه هم جمعه‌غه بارا آلماسلق آورولارغه جمعه فرض توگلدر. آنلر اولی نمازی اوقورلر. اگر آنلرده جمعه‌غه بارسه‌لر درست بولوب اولی نمازی اوستلرندن توشه‌ر. اما قللرغه خواجه‌لری اذن بیرسه، صوقرلرنی مسجدکه جیتا کلاب باروچی بولسه آنلرنك‌ده جمعه اوقولری تیوش بولادر.

جمعه نمازی اوقولورایچون ینه آلتی شرطی بار، بونلر جمعه‌نك اداسینك شرطلری دیوب ایتوله‌در.

آنلر:

برنچی: شهر، یعنی جمعه اوقولا طورغان آول شهر دییلورلك بولمق.

ایکنچی: امام، جمعه اوقتورغه لایق بر کشی بولمق.

اوچنچی: جماعت، امام‌دن باشقه ایك آزی اوچ مقتدی بولمق.

دورتنچی: اولی وقتی، اولی‌دن الك، یا صوك درست توگلدر.

بشنچی: اِذن، یعنی هر مؤمن‌نك مسجدکه کروگه اختیاری بولسون.

آلتنجی: خطبه، امام فرضدن الك جماعتكه وعظ سویلامك. بو شرطلر تمام طابولماسه جمعه نمازی اوقولماز. کوب یرلرده بو شرطلرنك تمام طابلووی شکلدر. شونك ایچون جمعه فرضندن صوك (احتیاط الظهر) یعنی اولی نمازینی صاقلاو ایچون دورت رکعت نماز اوقولادر.

مسجد که کیلوب کرگاچ ایکی رکعت تحیة المسجد نمازی اوقولادر. بوندن صوك جمعه نمازینك سنتی دیوب دورت رکعت سنت نماز اوقوغاچ امام منبرگه چغوب خطبه اوقور، جماعت طکلاب طورورلر، امام خطبه اوقوغان وقتده مسجد که کیلوب کرگان کشی سنت اوقوغه کرشماز بلکه طکلاب طورور. امام خطبه اوقوغانده ذکر وتسبیحده بولو هم درست توگلدر.

خطبه تامنده ایکی رکعت فرض نماز اوقولور، بونك صوکنده ینه دورت رکعت سنت اوقولور. بوندن صوك دورت رکعت احتیاط الظهر نمازی اوقولور

ایك صوکره اوشبو وقت سنتی نیتیله ایکی رکعت نماز اوقولورده جمعه تمام بولور.

جمعه‌نك فرضینه امام سلام بیرگانچی یتشکان کشی مسبوق بولوب امامغه ایارور، قالغانینی قضا قیلور. یتوشه آلماغان کشی اولی نمازی اوقور.

قالغان نمازلرنی قضاقیلو بیانندہ

وقتنده اوقولمی قالغان نمازلر ایکنچی وقتده اوقولسه‌ده فرض اوستدن توشه‌ر، بویله اوقو قضا دیوب اینوله‌در. فرض بولغان نمازلرغنه قضا قیلونه‌در، سنت نمازلر هم جمعه، عید نمازلری قضا قیلنمازلر. مگر ایرته نمازی شول کوننی اولی‌گه قدر قضا قیلنسه سنتی‌ده اوقولور. یستو نمازی ایله برابر وتر نمازی‌ده قضا قیلنور. نماز مکروه وحرام بولغان وقتلردن باشقه هر وقت‌ده قضا نماز اوقو درست بولادر. مثلا قویاشنك چغوب طورغان وقتنده، تمام

توش وقتنده، ایکندی اخشام آراسنده هیچ بر نماز درست توگل، مگر شول کوننك ایکندی نمازی بولسه قویاشنك اینوب طورغان وقتنده‌ده درست بولادر. برکونلیك نمازی قضاغه قالغان کشی ترتیبی ایله یعنی اوّل ایرته نمازین ایك صوکره یسیع ووتر نمازین اوقو تیوشدر. قضا نمازده‌ده اذان وقامت سنت بولادر، برنیچه نماز قضا قیلنغانده بارینه بر اذان یته‌در. قضا نمازلرنی جماعت بولوب اوقوده درست؛ اول وقتده جهریه نمازده امام قراءتنی قچقروب اوقور. اما یالغزغنه قضا قیلغانده جهریه نمازنی‌ده یاشرون اوقو واجب بولادر.

برکشینك قضاغه قالغان نمازی عمرنده بشدن آرتق بولماسه اول کشی وقتی کرگان نمازنی قضادن الك اوقو درست توگل، بوندای آدم صاحب الترتیب دیوله‌در. اگر قالغان نمازی بشدن آرتق بولسه بوکشی اختیارلیدر؛ تلاسه قایسینی الگاری اوقور، لکن وقتلی نمازنك وقتی چیغارلق بولسه قضانی صوکغه قالدرور.

رمضان روزه‌سی

هر یلنی رمضان آینده اوطوز کون طاکدن آلوب قویاش بایوب بتکانچه شریعت اسلامیه‌ده طیولو تیوشلی بولغان اشلردن صاقلانوب بتون اعضا برله الله تعالی گه عبادت قیلو روزه، صوم اسملرنده‌در.

روزه‌نك فرضی اوچدر: برسی نیت یعنی طاکدن آلوب قویاش اینگانچه روزه بولاچاقنی نیت قیلمق، اولی‌گه بر ایکی ساعت قالغانچه نیت قیلسه درستدر. اماسحردن صوك طاکغه قدرلی نیت قیلمق مستحب ومندوب‌در.

ایکنچی: مذکور مدتده آشاو ایچونی قویوب طورمق.

اوچنچی: شول مدتده جماعنی قویمق.

روزه‌نی بوزوب قضانی لازم ایته طورغان اشلر

برکشی طاڭ آطماغاندر دیوب سحر آشاسه حالبوکه طاڭ آطقان بولسه، یا ایسه قویاش اینگاندر دیوب افطار قیلغاچ قویاشنڭ اینما گانلکی معلوم بولسه، یا ایسه آغز طولوسی قوصسه، یا که بوغازینه یغمور، قار کرسه روزه بوزولوب قضا لازم بولادر، کفارت لازم توگل. روزه‌سی بوزولغان کشیلرده قویاش باطقانچه آشامی ایچمی روزه کشیلر کبی طورو تیوشدر.

روزه‌نی بوزمی طورغان اشلر

برکشی روزه ایدوکینی اونوتوب آشاسه، ایچسه، یا ایسه بوغازینه طوزان، طوفراق، توتون کرسه یا که توشلانوب جنب بولسه روزه‌سی بوزولماز، جنب اولغانده روزه حالنده‌ده غسل لازم‌در.

روزه‌نڭ سنتلری، مکروهلری، مباحلری

روزه کشی ممکن قدر ذکر وتسبیحده بولو، قرآن اوقو کبی ثوابلی اشلر برله وقتینی اوزدرمق، فائده‌سز سوزلر سویلاودن، کشی برله قچقرشودن صاقلانمق، قویاش اینگاچ‌ده اخشام نمازی اوقولغانچه خرما کبی طاتلی نرسه برله افطار قیلمق، افطار قیلدقدن صوڭ (اَللّٰهُمَّ لَكَ صُمْتُ وَبِكَ اٰمَنْتُ وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَعَلٰى رِزْقِكَ اَفْطَرْتُ فَاغْفِرْلِي يَا غَفَّارُ مَا قَدَّمْتُ وَمَا اَخَّرْتُ) دعاسینی اوقوب دعا قیلمق روزه‌نڭ سنتلرندندر.

صوغه چوموب قویونو، صاغز چاینلو، برنرسه‌نڭ تمین طاتو، افطارسز ایکی کون روزه طوتو کبی اشلر همه‌سی مکروهدر.

اما صاتوب آلوناچاق طعامنی طاتوب قارامق هم بالا آناسی بالاسینه طعام

چاپناب بیرمك، قان آلدرمق، کوزگه سورمه طارتمق، سولوك صالدرمق کبی اشلر مباحدر.

روزه‌نی قضاغه قالدرولری درست بولغان کشیلر

مسافر کشی سفرده وقتده، بالا ایمزه طورغان خاتون بالاسینه ضرر کیلودن قورقسه، یوکلی خاتون‌نك بالاسینه یا ایسه اوزینه ضرر کیلورلك بولسه، آوزو کشی چیرینك آرتووندن قورقسه، روزه‌نی قضاغه قالدرولری درستدر.

اما روزه‌غه قوّتی یتماسلك ضعیف وقارت کشی ایچون بر کون روزه اورنینه بر فقیرنی طویدرمق‌ده درست بولادر.

سحر آشاب سفرگه چقغان کشی مسافر بولدم ایندی دیوب روزه‌سین بوزو درست بولماغان شیکللی، روزه‌سز حالنچه کوندوز سفردن قایتقاچ آشاب اوطوروی‌ده درست توگللدر.

روزه کفارتی

اوز تلاوی برله رمضان روزه‌سینی بوزغان کشیگه قضا هم کفارت فرض بولادر. کفارت بر قُلْ آزاد قیلمق، اگر ممکن بولماسه بر طوتاشدن یعنی آراده کونلر قالدرماینچه آلتمش کون روزه طونمق تیوشدر. قارتلق یا ایسه ضعیف‌لك سببلی بوکاده قوّتی یتماگان کشی آلتمش فقیرنی طویدرمق، بر کون قضا قیلمق فرضدر.

نفل روزه‌سینی تلاب بوزغان کشیگه کفارت یوق، لکن قضا واجب‌در.

زکات

زکات دین اسلامنك شرطلرندن برسیدر. هر یلده بر مرتبه مالنك قرقدن برسی، زکات بیروله طورغان یرلردن برینه بیروله‌در. زکات بیرلورگه یاری طورغان یرلر (مصارف الزکوة) دیوب اینوله‌در.

آنلردن برسی: (فقیر)، یعنی قولنده نصاب قدر مالی بولماغان کشی؛

ایکنچی‌سی: (مسکین)، یعنی قولنده هیچ بر نرسه‌سی بولماغان کشی؛

اوچنچی‌سی: (عامل)، یعنی زکات جبیار ایچون بیلگیلانگان کشیدر؛

دورتنچی‌سی: (مدیون)، بورچینه هم بورچندن آرتوب نصاب‌قه ینارلك آقچه‌سی بولماغان کشی؛

بشنچی‌سی: (مکاتب)، یعنی قولینه یازو بیرلمش قل؛

آلتنچی‌سی: (ابن السبیل)، یعنی یول کشیسی، قولنده مالی بولماسه، گرچه یورتنده مالی کوب بولسه‌ده؛

یدنچی‌سی: (منقطع الحج یا ایسه منقطع الغزاة)، یعنی حجگه، یا ایسه دین ایچون صوغشقه بارووه مالی بتوب یولندن طوقتالغان کشی‌در.

زکات بیرو درست بولماغان اورنلر

آنا آناغه، بابا وابیلرگه، اوز بالالرینه، بالالرینك بالالرینه، خاتون اوز ایرینه، یا ایسه ایر خاتونینه، نصاب قدر مالی بولغان کشیگه، یا ایسه نصاب قدر مالی بولغان بای کشینك صبی بالاسینه زکات بیرو درست بولماز.

اما طوغان‌لرغه (قرنداشلرگه) هم عالم کشیلرگه، طول خاتونلرغه، شاکردلرگه یعنی علم اسنا گوچیلرگه بیرو بیگرا کده افضلدر.

زکات چغارولا طورغان مالنر

اوچ تورلی مالدن زکات چغارولادر. برسی: (ثمن)، یعنی آلتون یا کموش مالنر، کیراك آقچه ایتوب یاصالغان بولسون، کیراك زینت ایچون بولسون. آلتون کمش اورنینه یوری طورغان باقر هم کاغد آقچه‌لرده ثمن‌دن صانالادر.

زکات چغارولا طورغان مالنرنك ایکنچی‌سی: (مال تجارة)، یعنی صاتو ایچون آلنغان مالنر آنلر صاتولمی طورسه‌ده، یا ایسه فائده کیتورماسه‌ده.

اوچنچی: (مال سوائم)، یعنی یلنك کوبراگنده قرده اوتلاب اوسکوچی حیوانلر (آت، صغر، دوه، صارق، قوی، کچه) کبی‌در.

شول: ثمن، مال تجارت، مال سوائم‌دن باشقه بولغان نرسه‌دن زکات چغارلماز. مثلا جیگار ایچون آصرالغان آتلردن، سوتین صاوار ایچون آصرالغان صغرلردن، طورور ایچون صالنغان یورتلردن، اوشانداق اجاره ایچون صالنغان یورت، کیبت کبی بنالردن، هم طورمش ایچون کیراکلی بولغان نرسه‌لردن، خانه جهازلرندن زکات چیغارو فرض توگلدر.

بورچقه بیرلکان مالینك قولغه‌کرووی (آلنووی) خوفسز بولسه همان زکاتی بیرولەدر. قولغه کرگاندن صوك بیره‌چك بولوب وقتندن کیچکترلسه‌ده درست بولور؛ اما قولغه کرگاچ اوزغان کونلر ایچونده بیرو فرض بولور.

اگر بورچقه بیرلکان مالنك قولغه کرووی شکلی بولسه، یا ایسه بورچقه آلغان کشی طانوب یورسه، صوکره مال قولغه کرسه‌ده اوزغان کونلر ایچون زکات بیرلماس، طابولغان مال حکمنده بولور.

زکاتنك فرض بولووی یدی شرط برله‌در

برنچی: مال خواجه‌سی مسلمان بولمق، دین اسلامده بولماغان کشیلرنك مالندن زکات آلنماز.

ایکنچی: مال خواجه‌سی بالغ بولمق، صبیلرنك مالندن زکات آلنمیدر.

اوچنچی: مال خواجه‌سی عقللی بولمق، دیوانه‌نك مالی بولسه‌ده زکاتی فرض توگل.

دورتنچی: آزاد کشی بولمق، قللرنك مالندن زکات چغارو فرض توگل.

بشنچی: نصاب‌غه مالك بولمق.

آلتنچی: نصاب قدر مالی حاجة اصلیه‌سندن هم بورچندن آرتق بولمق.

یدنچی: نصابقه مالك بولغاچ بر یل کیچمك. اوّلگی نصابینه مالك بولووینه بر یل طولغاچ یلنك ایچنده قوشلغان ماللردن (فائده‌لردن) زکات بیرولور. آنلرغه ینه یل طولو کوتوب طورولماز. زکات یل طولودن الك بیرلسه‌ده درست بولادر.

زکاتنك زکاتدن حساب ایتلووی اوچ شرط برله‌در

برنچیسی نیت، ایکنچیسی تملیك، اوچنچیسی مصرفینه بیرمکدر.

اگر نیت قیلنماینچه بیرلسه زکاتدن حساب قیلنماز. نیت ایتلماینچه بیرلگان مال فقیر قولنده سلامت وقتنده زکاتدن نیت قیلنسه درست بولور. اگر فقیر قولنده هلاك بولغاندن صوك نیت ایتلسه اول وقت درست بولماس.

زکاتنی مالدن آیرغان وقتده، یا ایسه فقیرگه بیرگان وقتده نیت ایتلسه درستدر. زکات ایدوکینی فقیرگه ایتو، یا ایسه بلدرو شرط توگلدر. کوگلده زکات فینی بولسه فقیرگه بورچ دیوب بیرولسه‌ده زکاتدن حساب ایتلور.

تملیك، یعنی زکاتنی فقیرنك اوزملکینه بیرودر. آشاتقان آشنی زکاتدن حساب قیلو کبی‌ده تملیك یوقدر.

مصارف الزکات کملر ایدوکی اوزغان درسلرده بلدرلدی. مصرفینه بیرلماسه زکاتدن حساب ایتلماز.

حاجة اصلیه ونصاب

آدمنك طورمشی ایچون لازم بولغان نرسه‌لرنی (حاجة اصلیه) دیوب ایته‌لر.

برکشی‌نك حاجة اصلیه هم بورچندن آرتق زکات چغارلق مالینی (نصاب) دیوب ایته‌لر. اگر آرتقان مالی زکات چغارلق بولماسه نصابدن صانالماز.

کموش نصابی: ایکی یوز درهم‌در (بر یوز قرق مثقال بولادر).

آلتون نصابی: یکرمی مثقال‌در. آلتون کموش اورنینه یوری طورغان

کاغد هم باغر آقچه‌لر آلتون یا ایسه کموش نصابی برله اعتبار قیلونه‌در.

مال تجارت: اوشانداق آلتون یا کموش حسابی برله اعتبار قیلونه‌در.

مال سوائم‌نك نصابی: قوی، صارق هم کچه قرق باش بولمق، دوه بش باش، صغر اوطوز باش بولمق، آت برسی بایطال (بیه) بولسه ایکی باشدر.

اوزلکندنگنه نصاب بولماغان تورلی مالنی جیغان تقدیرده قیمتی کموش نصابی قدر بولسه آندن‌ده زکات چغارلور.

زکات‌نك مقداری

زکاتقه مالنك قرقدن برسی بیروله‌در. بس (۲۰۰) درهم‌دن بش درهم، (۲۰) مثقال آلتوندن یارتی مثقال بیروله‌در. بر درهم یکرمی تین بولسه (۲۰۰) درهم (٤٠) صوم بولادر، بوندن بر صوم زکات چغادر. سودا مالی شوکا قیاس اینلوب (٤٠) صوملق مالدن بر صوم، (۸۰) صوملق مالدن (۲) صوم، (۲۰۰) صوملق مالدن (۵) صوم، (مك) صوملق مالدن (۲۵) صوم‌در. مال سوائم‌ده (٤٠) قویدن برباش قوی، اوطوز صغردن بریاشلك بر بوزاو بیرلور. دوه‌ده (۲۵) که قدر هر (۵) باش ایچون بر قوی بیرلوب، (۲۵) طولغاچ بر دوه بالاسی بیرولور.

آنلرده هر برسی ایچون بهاسی‌نك قرقدن برسی بیروله‌در.

تنبیه: قوی، دوه، صارق آصراوچیلر بو خصوصده الوغراق کتابلرغه مراجعت قیلسونلر! یاخود عالم‌لردن صوراسونلر، بو کتابده بو مسئله بیك قسقه غنه یازیلدی.

حج

حج، دین اسلامنك ایكالوغ عبادتلرینك برسیدر. (برکشی حج قیلوب، الله تعالی اول کمسه‌نك حجینی قبول ایتسه بوکشی انکاسندن طوغان کونده گی

کبی قایتور یعنی گناهلری بته‌ر) معناسنده بولغان حدیث شریف‌لر باردر.

حج‌نڭ فرض بولووی شول بش شرط برله‌در

برنچی: بلوغ، یعنی صبی‌غه حج فرض توگل.

ایکنچی: عقل، یعنی دیوانه کشیگه حج فرض توگلدر.

اوچنچی: حریت، یعنی قل بولغان آدمگه حج فرض توگل.

قوللرنده حج فرض بولورلق قدر ماللری بولسه‌ده.

دورتنچی: وقت، یعنی حجنی تیوشلی وقتنده قیلو فرض بولادر.

بشنچی: استطاعت، یعنی (مکهٔ مکرمه‌گه) باروب حج قیلوب قایتوغه مال جهتندن قادر بولمق. بوڭا (قدرة مالیه) دیولور.

حج یولی اوغریلردن هم یوغملی چیرلردن هم باشقه‌چه آفتلردن طنچ بولمق. بوڭا (امن الطریق) دیولور. صاغ وسلامت حالده مکهٔ مکرمه‌گه باروب قایتقانچی یول خرجلرینه هم اوزلری حج سفرنده وقت اویده‌گی جماعتلرینه نفقه‌گه یتارلك ماللری بولغان کشیلر مال جهتندن حج‌گه قادر دیوب صانالادر.

اوشانداق خاتونلرغه‌ده حج فرض بولادر، لکن بونلرغه ایری، یا ایسه نکاحی حرام بولغان قرنداشی ایبداش بولو شرطدر.

مال جهتندن حج‌گه قادر بولوب آورو، یا ایسه صوقرلق کبی سببلر ایله حج سفرندن عاجز بولغان کشیلرنڭ حج ایله وصیت ایتولری تیوش بولادر.

حج‌نڭ فرضلری

برنچی: احرام، یعنی مکهٔ مکرمه‌گه کرگانچی (میقات) دیوب ایتوله طورغان اورنده احرام کیوملرینی کیوب حجده ممنوع بولغان اشلرنی حرام قیلودر.

ایکنچی: وقوف، یعنی عرفه کونینڭ اولی سندن نحر کونینڭ طاڭینه قدر
لغان مدتده عرفات طاغنده حاضر بولمق.

اوچنچی: طواف، یعنی نحر کونلرینڭ برسنده بیت اللهنی طواف قیلمق.

شول اوچ عمل ایله حج مویندن توشه‌در، لکن حجنی تمام کامل‌لاو ایچون
اجب وسنت هم مستحبلرینه‌ده رعایه تیوشدر.

حج‌نڭ واجبلری

برنچی: وقوف، جمع یعنی عید کوننده طاڭ ایله قویاش چغو آراسنده
مزدلفه‌ده حاضر بولمق.

ایکنچی: صفا ایله مروه آراسنده سعی قیلمق.

اوچنچی: تیوشلی اورنلرنده کیراك قدرنچه طاشلر آطمق.

دورتنچی: طواف وداع، یعنی قایتور آلدندن بیت اللهنی طواف قیلوب کیتمك.

بشنچی: احرام‌دن چقغانده ساچنی آلدرمق، یا ایسه قصقارتمق. (١)

غسل

فرض بولغان رُوشنچه بتون تننی یوو (قوینو) غسل بولادر. اوچ تورلی
اشدن صوڭ غسل فرض بولادر.

برنچی: (جنب) بولغاندن صوڭ.

ایکنچی: خاتون قزنڭ عادتلری بولغان حیض قانی کیلوب طوقتاغاندن صوڭ.

اوچنچی: خاتونلرده بالا طابقاندن صوڭ کیله طورغان (نفاس) بعدنده‌در.

غسل‌نڭ رُوشی

غسل‌ده اوچ فرض بار، اگر شول فرضلرده کیمچیلك قیلنسه غسل غسل‌دن صانالماز.

برنچی: مضمضه، یعنی آغزنی چایقامق.

(١) بونده حج‌نڭ باری فرض واجب‌لریغنه بیان قیلندی. حج‌غه باراچق ذاتلر مناسك الحج کبی رساله‌لردن افعال واحکام حجنی اوکرانورلر.

ایکنچی: اِسْتِنْشاق، یعنی بورونني چایقامق.

اوچنچی: بتون تننی یومق. تننی یوغانده بر طامچی صو یتارلك قدرلی گنه بولسه‌ده قوری یر قالسه غسل درست بولماز. شونك ایچونده صو تیووی شکلیراك بولغان یرلرگه: صاقال، صاچ، مبیق توبلری کبی هم قولاق ایچی، کوز توبی، قولتق آستی کبی چوقورلرغه صو ایرشدرو تیوش بولادر. خلاصه تن‌نك طش طرفنده یوولماغان یر اصلا قالماسون.

سنت بولغان روشنچه غسل قیلو طریقی

اوّل نماز طهارتی کبی طهارت آلنور، آیاقلرغنه یوولماز. بوندن صوك قبله‌غه آرقا ایله بولغان حالده باشقه صو صالنور، صوکره اوك ایك باشینه وصول ایك باشینه صو صالنغاچ صو تیماگان یرلر قالماسون ایچون بتون تن بر مرتبه اشقولور (سیپالور)، بوندن صرك ینه ایکی مرتبه بتون تننگه صو قویلغاچ ایکی آیاق یوولوب غسل تمام اولور.

بس غسلده بتون تننی اوچ مرتبه یوو، هم بر مرتبه صو صالغاچ تننی اشقو، صونی کوب توکماو، عورتك قبله‌غه قارشی بولماری، سنت عملدندر. بو طریقه غسل قیلغان کشی طهارتلی‌ده بولوب نماز اوقووی درست بولور.

باب ثانی فرض کفایه‌لر بیاننده

فرض کفایه شولدرکه آنی قیلو طوغری بر کشیگه گنه ناصلانماینچه بتون جماعتکه یوکلانگان بولور. شونك ایچونده فرض کفایه عمل قیلنمی قالسه گناهسی‌ده بتون جماعتکه یوکلانه‌در.

اگر آرادن برسی قیلسه ثوابلی بولوب، قیلمی قالغانلرینه اصلا گناه بولماز. اگر برلکده آنلرده قیلسه‌لر الوغ ثوابلی بولورلر.

فرض کفایه‌لرنك بو کتابده یازیلغانلری

برنچی: سلام بیرگان کشیگه (وعلیکم السلام) دیوب جواب بیرمك. بر نیچه آدم بولغانده آرادن برسی سلام قایتارسه یته‌در. هر قایوسینك قچقرشوب سلام آلولری تیوشلی توگلدر.

ایکنچی: بر کمسه توچکورگاچ (اَلْحَمْدُ لِلّٰه) دیوب ایتسه (یَرْحَمُكَ اللّٰه) دیوب جواب بیرمکدر. بوده سلام قایتارو کبیدر.

اوچنچی: پیغمبر صلی الله علیه وسلم‌نك اسم شریفلری ذکر اینلگانده (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) دیوب صلوات ایتمك. کوب کشیلرنك آراسنده برسی قچقروب ایتسه شول یتار باشقه‌لرینك ریالانووی لازم توگلدر.

دورتنچی: مریض یعنی آورو آدمنك حالین صوری بارمق.

بشنچی: میت‌نی یعنی اولگان آدمنی یووب کفنلاب قبرگه دفن قیلمق.

آلتنچی: میت که دعا قیلو، الله غه ثنا ایتو، نیتیله جنازه نمازی اوقومقدر.

میت‌نی جیو

بر کشی اولم حالینه کیلسه آرقاسی ایله یاتقروب، آیاقلرینی قبله طرفینه صوزوب قویلور. یا ایسه یوزین قبله‌غه قویوب، اوك طرفینه ایلاندرلوب یاتقرلور.

خسته کشی‌نك اوزینی تهلیل ایت دیوب کوچلاماینچه‌گنه، یاننده سیراك سیراك (لا اله الا الله) دیوب تهلیل ایتولور.

جانی چقغانی بلنگاچ کوزلرینی یومدروب، آغزی آچولماسون ایچون ایاکندن باغلانور. هم کوکراکی اوستینه‌ده تیمور ذانی کبی نرسه قویلور.

بوندن صوگره میت یووب کفن صارلور. کفن‌نك سنت بولغانی ایرلر ایچون اوچ قات بولوب، خاتونلرغه بش قاتدر.

برنچی: قمیص، موبندن آیاقغه قدرلی اورتلور.

ایکنچی: ازار، باشدن آیاق اوچینه قدرلی اورتلور.

اوچنچی: لفافه، باش طرفنده هم آیاق طرفنده باغلارلق قدرلی قالدرلوب اورتلور. فقیرلك اولغانده قمیص بولماسه‌ده یاریدر.

خاتونلر ایچون ینه ایکی قات آرتدرولادر: برسی خمار باش بورکانچیگی، ایکنچیسی خرقه کوکراکندن باغلی طورغان بر کیسا کدر، اگر محتاجلق بولسه خاتونلرغه‌ده قمیص هم خرقه‌سز درست بولور.

جنازه نمازی

یووب کفنلانگان میت، باشی مغرب طرفینه بولغانی حالده یرگه قویلور، صوگره امام میت‌نك کوکراگی طوغریسنده، جماعت امام آرتنده صف صف بولوب تزلگاچ جنازه نمازی اوقولور. نماز اوقوچی برگنه کشی بولسه‌ده میت‌نك کوکراگی طوغریسنده بولمق لازم‌در.

جنازه نمازینك شرطلری هم باشقه نمازلرده بولغان شرطلردر، لکن جنازه نمازینه بیلگیلانگان بروقت یوقدر. دخی جنازه نمازی ایچون میت‌نك یوولغان بولمقی شرطدر.

جنازه نمازینك رکعتی هم قرائت، رکوع، سجود، قعودلریده یوق، دورت تکبیر ایکی سلام ایله تمام قیلونه‌در.

اوقو روشی

(نیت قیلدم جنازه نمازی اوقوغه الله تعالی‌گه ثنا وبو میت‌که دعا وثواب ایچون خالصا لله تعالی) دیگاچ تکبیر ایله نمازغه کرشولور، قوللر باغلانغان حالده ثنا دعاسی اوقولور. بوندن صوك قوللرنی کوتارماینچه گنه ینه بر تکبیر اینولور؛ بونیسی ایکنچی تکبیر بولادر (امام بولغان کشی بو

تکبیرلرنیده قچقروب ایتور. ایکنچی تکبیردن صوڭ صلوات شریفه اوقولور، صوڭره ایکنچی تکبیر کبی اوچنچی تکبیر ایتولور.

اوچنچی تکبیردن صوڭ جنازه دعاسینی اوقوغاچ، دورتنچی تکبیرنی‌ده اوّلگیلری کبی ایتوب، هر ایکی طرفقه (السلام علیکم ورحمة الله) دیوب سلام بیرلور. اوڭ طرفقه سلام بیرگانده اوڭ قول، صول طرفقه سلام بیرگانده صول قول بیارلوب نمازی تمام بولادر.

جنازه دعالری

اگر میت ایر کشی بولسه اوچنچی تکبیردن صوڭ اوشبو دعا اوقولور:

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِحَيِّنَا وَمَيِّتِنَا وَشَاهِدِنَا وَغَائِبِنَا وَصَغِيرِنَا وَكَبِيرِنَا وَذَكَرِنَا وَاُنْثَانَا. اَللّٰهُمَّ مَنْ اَحْيَيْتَهُ مِنَّا فَاَحْيِهِ عَلَى الْاِسْلَامِ وَمَنْ تَوَفَّيْتَهُ مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَلَى الْاِيمَانِ. اَللّٰهُمَّ اِنْ كَانَ مُحْسِنًا فَزِدْ فِي اِحْسَانِهِ وَاِنْ كَانَ مُسِيئًا فَتَجَاوَزْ عَنْهُ ❀

اگر میت خاتون کشی بولسه:

(اَللّٰهُمَّ اِنْ كَانَ مُحْسِنًا فَزِدْ فِي اِحْسَانِهِ وَاِنْ كَانَ مُسِيئًا فَتَجَاوَزْ عَنْهُ) یرینه (اَللّٰهُمَّ اِنْ كَانَتْ مُحْسِنَةً فَزِدْ فِي اِحْسَانِهَا وَاِنْ كَانَتْ مُسِيئَةً فَتَجَاوَزْ عَنْهَا) دیوب اوقولور.

اگر میت ایر بالا بولسه:

(اَللّٰهُمَّ اجْعَلْهُ لَنَا فَرَطًا وَاجْعَلْهُ لَنَا اَجْرًا وَذُخْرًا وَاجْعَلْهُ لَنَا شَافِعًا وَمُشَفَّعًا) دیوب اوقولادر.

اگر میت قز بالا بولسه:

(اَللّٰهُمَّ اجْعَلْهَا لَنَا فَرَطًا وَاجْعَلْهَا لَنَا اَجْرًا وَذُخْرًا وَاجْعَلْهَا لَنَا شَافِعَةً وَمُشَفَّعَةً) دیوب اوقولادر.

شول روشچه جنازه نمازی اوقو مسلمان بولغان هر بر میت ایچون فرضدر. کیراك ایر، کیراك خاتون وکیراك صبی بالا بولسون. اگر جنازه نمازی اوقولمی کومولسه اول وقت قبرینه اوقولور.

بر بالا آنادن، ترك حالنچه طوغاچ‌ده اولسه آ گاده جنازه نمازی اوقولا هم اسم بیرولەدر. اما آنادن طوغاندوق اولك بولسه اسم بیرولوب، یوولوب کفنلاب دفن ایتلور.

میتنی قبرگه دفن قیلو

قبر قبلەغه آرقلی یعنی بر باشینی قویاش چغوشینه وبر باشینی قویاش باتوشینه قیلوب، میت‌نك بوینه کوره قازیلور. قبله طرفندن لحد آچیلور. شول لحدکه میت اوك طرفی ایله یوزی قبلەغه، آیاقلری قویاش چغوشینه، باشی قویاش باتوشینه بولغانی حالده یاتقرولور. بوندن صوك لحد چی کیرپچ ایله، یاایسه آغاچ وقامش کبی نرسه ایله بولسه‌ده قاپلانوب طوپراق برله کوملور. صوکره میت‌نك روحینه قرآن اوقوب طارالورلر.

باب ثالث واجبات بیاننده

معلم العبادات‌ده بوننده قدرلی بیان قیلنغان واجبلر: نماز واجبلری، وتر نمازی، قنوت دعاسی، قصر رباعیه یعنی مسافر کشینك دورت رکعتلی نمازنی ایکی رکعت کنه قیلوب اوقووی، حج‌نك واجبلری ایدی.

بو کتابده بیان قیلونه‌چك واجبلر: سجدهٔ سهو، سجدهٔ تلاوت، عید

نمازلری، فطره صدقه‌سی، تکبیر تشریق، قربان چالو، عشر بیرو، واجب بولغان وصیت، وصیتنی اوستلرینه آلغان کشیلر ادا قیلو، بونلردن باشقه بر قدر واجب عمللردر.

سجدهٔ سهو

نمازنك فرض اشلرندن بررسنه کیمچیلك قیلنسه، کیراك بلوب وکیراك یا کلشلك ایله بولسون، نماز درست بولماز، قایتاروب اوقو فرض بولور. اگر واجبلرندن بررسی قالسه، یا کلشلك ایله بولسه، آنك ایچون سجدهٔ سهو واجب بولور. امما واجب عمللردن بررسی بلوب قالدرلسه اول وقت سجدهٔ سهو واجب بولماز، نماز درست بولور، لکن واجبنی ترك ایچون تیوشلی جزاسی بولور. نمازنی قایتاروب اوقوده تیوشلی بولماز.

نمازنك سنت ومستحب عمللرندن بررسی ترك اینلسه بر نرسه قیلنماز، مگر قصدا ترك ایچون تیوشلی جزاسی کورلور.

سجدهٔ سهو روشی

نماز اوقوچی (مصلی) یالغز (منفرد) بولسه آخرغی اوطورشده تشهدنی گنه اوقورده هر ایکی طرفغه سلام بیرور، سلامدن صوك دعا قیلماینچه ینه تسبیحلری برله ایکی مرتبه سجده قیلور. بوندن صوك قعده‌ده ینه تشهد، صلوات هم دعانی اوقوب سلام بیرگاچ تیوشلی روشنچه نمازنی بترور.

اگر نماز اوقوچی امام بولسه، مقتدیلر نماز تمام بولدی دیوب بلوب طوروب کیتماسونلر ایچون، تشهددن صوکره سلامنی بر یا قفه‌غنه بیرور. شولای بر طرفقه‌غنه سلام بیرگاندن صوك ینه ایکی سجده قیلوب تشهد، صلوات، دعا اوقوب نمازنی تمام ایتهر.

امام سجدهٔ سهو قیلسه مقتدیلرگه‌ده واجب بولور، آراده مسبوقلر بولسه آنلرغه‌ده واجب بولور.

مقتدینك یاڭلشووی ایله هیچ كمگه سجدهٔ سهو واجب بولماز.

فرضا بر مقتدی قعده‌ده تشهد اوقونی اونوتسه بونك ایچون هیچ بر كمگه سجده واجب توگلدر.

اوشبو عمللر یاڭلشلق ایله ترك قیلنغانده سجدهٔ سهو واجب بولور

اوّلگی ایكی ركعتده سورهٔ فاتحه یا ایسه ضم سوره ترك ایتلسه، قعدهٔ اولی قالسه، قعده‌ده تشهد اوقو اونوتلسه، جهریه نمازده یاشرون، خفیه نمازده قچقروب اوقولسه، وتر نمازنده قنوت دعاسی ترك ایتلسه، تشهد ترك ایتلوب آنك اورنینه خطاء قرائت قیلنسه سهو سجده‌سی واجب بولادر.

نمازده یاڭلشلق ایله اوشبو اشلرنك بررسی قیلنسه سجده واجب بولور

افتتاح تكبیری ایله نمازغه كرشكاندن صوڭ ینه بر تكبیر ایتسه، اوّلگی ایكی ركعتده سورهٔ فاتحه‌نی تكرار اوقوسه، قعدهٔ اولی‌ده تشهدنی تكرار اوقوسه، یا ایسه صلوات اوقوسه، یا ایسه اوچنچی ركعتكه طورماینچه بر ركن (اوچ مرتبه سبحان الله) دیورلك مقداری تیك طورسه سجدهٔ سهو واجب بولور. ركوعنی بردن آرتق، یا ایسه سجده‌نی ایكیدن آرتق قیلسه، یا ایسه قعدهٔ اولی‌نی اونوتوب اوچنچی ركعتكه طورغانده تزلری طوغریلانغانچه ایسینه كیلوب قایتوب اوطورسه، یا ایسه قعدهٔ آخیره‌نی قعدهٔ اولی دیوب بلوب سلام بیرماینچه‌گنه طوروب كیتسه، بشنچی ركعتنی سجده‌سین قیلغانچه یاڭاشقانی خاطرینه كیلوب قایتوب اوطورسه، یا ایسه بشنچی ركعتنی قیلغاچ خاطرینه كیلوب ینه بر ركعت قوشوب آلتی ركعت‌دن تمام ایتسه، یا ایسه بر كشی

قعدهٔ آخیره گه هیچده اوطورماینچه طوروب کیتوب بیشنچی رکعتده سجده‌سینی قیلغانچه قایتوب اوطورسه، قعدهٔ اولی‌نی قعدهٔ آخیره دیوب بلوب سلام بیرگان کشی سلامدن صوکره دنیا اشی قیلمازدن اوّل خاطرینه کیلوب طوروب قالغان رکعتلرینی اوقوسه بس اوشبو طوغریلرده تیوشلی روشنچه سجدهٔ سهو قیلمق واجب بولور. اگر سجدهٔ سهوده اونوتلسه نماز اول وقتده‌ده درست بولوب قایتارو تیوشلی بولماز. اوشانداق بر نمازده سجدهٔ سهونی واجب ایته طورغان بر نیچه اشلر قیلنسه‌ده همان بر مرتبه‌گنه سجدهٔ سهو واجب بولور.

لاحقه

نمازده رکعت حسابنده یاکلشقان آدم ایچون اوشبو حکملردر:

اگر اول کشینگ اوّلگی یاکلشووی بولسه نمازین بوزوب یاکادن قایتاروب اوقور. اوّل مرتبه یاکلشووی بولماسه تحری قیلور یعنی کوکلی ایله اویلاب کوکلی قایسی طرفقه اوطورسه شونگ ایله سجدهٔ سهو قیلوب، نمازین تمام ایته‌ر، اگر کوکلی بر طرفقه‌ده اوطورماسه آز طرفی اخذ قیلنوب سجدهٔ سهو ایله نماز تمام ایتلور.

بر کشی دورت رکعت اوقوغاچ ایکی رکعت کنه اوقودم دیوب اویلاب قعدهٔ اولی فرضی ایله طوروب کیتسه مونگ حکمی اوشبودر: اگر بشنچی رکعتنی تمام ایتکانچی خاطرینه کیلسه قایتوب اوطوروب سجدهٔ سهو ایله نمازینی تمام قیلور، بشنچی رکعتنگ سجده‌سین قیلغاچ خاطرینه کیلسه اول وقتده ینه بر رکعت قوشوب آلتی رکعت قیلوب سجدهٔ سهو ایله نمازی تمام ایتلور. دورت رکعتی فرضدن، قوشولغان ایکی رکعتی نفلدن بولور.

دورت رکعت اوقوغاچده اوطورماینچه بشنچی رکعتکه طوروب کیتکان کشی سجده‌دن الك یاکلشقانینی بلسه اوشانداق قایتوب اوطوروب سجدهٔ

سهو ایله تمام ایتهر. قایتوب اوطورغاچ تشهدنی اوقوب سلام بیرور، زیرا بوکشی تشهد اوقوماینچه طورغان ایدی. اگر بو کشی بشنچی رکعتنی تمام قیلغاچ یا گلشقانین خاطرینه آلسه ینه آلتی ایتوب نمازینی تمام قیلور، لکن نمازی نفل بولوب آورلور، فرض نمازنی قایناروب اوقو تیوش بولور.

ایکی رکعتنی دورت رکعت دیوب اویلاب قعدهٔ اولی‌ده سلام بیرگان کشی سلامدن صوگره نماز بوزولورلق بر اش قیلماز بورون یا گلشقانین خاطرینه آلسه قیامغه طوروب قالغان رکعتلرینی اوقوب سجدهٔ سهو ایله تمام ایتهر. اگر سلام صوگنده نماز بوزولورلق بر اش قیلغان بولسه اول وقت بتونلای قایتاروب اوقو فرض بولور.

سجدهٔ تلاوت

قرآن کریمده بولغان سجده آیتی اوقولسه یا ایسه اوقولغانی ایشتولسه تلاوت سجده‌سی قیلو واجب بولادر.

قرآنده اون دورت سوره‌ده برر آیت سجده باردر، اول سوره‌لر:

(اعراف، رعد، نحل، اسراء، مریم، حج، فرقان، نمل، سجده، ص، حم سجده، النجم، انشقت، علق) سوره‌لریدر.

شول آیتلرده سجود مصدرندن بولغان لفظغه اوّلندن یاکه آخرندن برر سوز قوشلوب ایتولسه سجده قیلو واجب بولور.

بر اورنده بر آیت نیچه کره اوقولسه‌ده بر سجده یتار، قات قات سجده واجب بولماز. اگر تسورلی آیت اوقولسه اول وقت هر آیت صایون بر سجده واجب بولور، برمجلسده بولسه‌ده. اوشانداق بر آیت تورلی اورنده اوقولسه اوقوچیغه‌ده ایشنکوچیگه‌ده اوقولغانی صایون بر سجده لازم بولور. اوقوغاننی ایشنکوچیلرگه سجده قیلو آغر بولوردای بولسه سجده آیتینی یاشرون اوقو

مستحب بولور. قرآن اوقوغانده یالغز سجده آیتینی قالدروب کیتو مکروه‌در.

سجده قیلو روشی

طهارتلی وپاك کیوملی بولغان حالده قبله‌غه فارشی باصوب (نویت اَنْ اَسْجُدَ سَجْدَةَ التِّلَاوَةِ مُتَوَجِّهًا اِلَی الْکَعْبَةِ خَالِصًا لِلّٰهِ تَعَالٰی)

دیوب نیت قیلغاچ (اَللّٰهُ اَکْبَرُ) دیوب طوغری سجده‌گه بارلور. سجده قیلو برگنه مرتبه. سجده‌ده نیندای تسبیح ایتولسه‌ده یاریدر. سجده قیلغاندن صوك آیاق اوستینه طوروب ینه قعده قیلونه‌در، قعده‌ده دعا قیلغاچ تمام بولور.

تلاوت سجده‌سی قیلغاچ اوقی طورغان دعا:

سَجَدْتُ لِلرَّحْمٰنِ وَاٰمَنْتُ بِالرَّحْمٰنِ فَاغْفِرْلِی ذُنُوبِی یَا رَحْمٰنُ سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا غُفْرَانَکَ رَبَّنَا وَاِلَیْکَ الْمَصِیرُ ❀

نماز ایچنده سجده آیتی اوقولغاچده رکوع قیلنسه تلاوت سجده‌سی اوستدن توشه‌ر، اگر سجده آیتندن صوك ینه اوقومق لازم بولسه اول وقت سجده آیتی اوقولغاچده بر سجده قیلنور، صوکره قالغان آیتلر اوقولوب رکوع وسجودلر قیلنور. نمازده امام تلاوت سجده‌سی قیلسه مقتدیلرگه‌ده واجب بولور.

عید نمازلری

هر یلنی ایکیشار رکعت ایکی عید نمازی اوقو جمعه فرض بولغان کشیلرگه واجبدر.

عید نمازی ایچونده جمعه شرطلری کیراك بولادر. لکن عید نمازنده خطبه شرط توگلدر، نماز تمامنده سنت بولادر. شوندن قالغان بش تورلی اش عیدنك شرطلرندن‌در. بو ایکی عیدنك برسی (عید فطر) دیوب آتالادر، رمضان شریف

بتكاچ شوّال آيى‌نڭ برنچى كوننده اوقولادر؛ عذر بولغانده ايكنچى كونگه كيچكترلسه‌ده درست، اما اوچنچى كوننده درست توگل.

ايكنچى (عيد قربان) ديوب ايتوله‌در؛ ذوالحجه آيى‌نڭ اوننچى كوننده اوقولور. عذر بولغانده اوچ كونگه قدر كيچكترو درست بولادر.

عيد نمازلرينڭ وقتى قوياش چغوب اوچ آرشين قدر كوتارلكاچ اولى وقتى كرگانچه‌در.

عيد نمازلرينڭ باشقه نمازلرغه قاراغانده آيرماسى: هر ايكى ركعتده‌ده افتتاح تكبيرندن باشقه اوچار مرتبه تكبير ايله قولاق قاغولادر. اوّلگى ركعتده ثنا صوڭنده، ايكنچى ركعتده ركوعدن الك ضم سوره صوڭنده‌در.

اوقو رُوشى

عيد فطرده: (نيت قيلدم ايكى ركعت عيد فطر نمازينى اوقومقغه خالصا لله تعالى). عيد قربانده: (نيت قيلدم ايكى ركعت عيد قربان نمازينى اوقومقغه خالصا لله تعالى) ديوب نيت ايله (الله اكبر) ديوب قولاق قاغوب كرشكاچ قوللرنى باغلاب ثنا دعاسى اوقولور؛ بوندن صوڭ ينه اوچ مرتبه تكبير ايله بتون جماعت قولاق قاغارلر، تكبيرلر آراسنده قوللر باغلانماينچه صالندروب طورولادر. اوچنچى تكبيردن صوڭ امام قچقروب قرائت قيلور، مقتديلر طڭلاب طورورلر. ايكنچى ركعتده ضم سوره صوڭنده اوّلگى ركعتده‌گى كبى اوچ مرتبه قولاق قاغارلر؛ دورتنچى تكبير ايله ركوعغه باروب ركوع سجود قعود هم سلام‌لر ايله باشقه نمازلر كبى تمام قيلورلر. بوندن صوڭ امام خطبه اوقور، عيد فطرده فطره صدقه‌سى‌نڭ حكمتلرينى، عيد قربانده قربان‌نڭ حكمتلرينى خطبه‌ده بيان قيلمق سنت اولور.

عید کونلرنده سنت بولغان عمللر

اهالیٔ اسلام آراسنده عید کونلری ایك الوغ بیرام کونلر بولدیغندن بو کونلرنی الوغلاب شاد ومسرور بولمق، رحیم وشفقتلی بولمق، ایزگو اشلر قیلمق، دوست ایش، قرداش روغ آراسنده بولغان صداقتنی اظهار قیلمق، بیك ضرور بولماغان اشلرنی بو مبارك کون حرمتینه ترك قیلوب قایغوسز روشده بولمق، بو کونلرنی ده: شادلقسز، مشقتده، یا ایسه آچ بولغان آدملرنكده بزنك کبی آنا آنا بالالری بولدیغلرینی اویلاب قولدن کیلگان قدرلی آنلرغه اعانه قیلوغه طرشمق، اوزکنك حالکنی کوروب چن اخلاص ایله قناعت وشکرانه‌ده بولمق، ریاسز صدقه‌لر بیرمك، ایك قدرلی کیوملرنی کیمك، عید نمازندن الك غسل قیلمق، عید نمازینه جایاو بارمق، بارغانده بریول ایله، قایتقانده ایکنچی یول ایله قایتمق، عید فطرغه بارغانده یاشرون اما عید قربان نمازینه بارغانده قچقروب یولده تکبیر ایتمك، عید فطرده عید نمازینه قدرلی، عید قربانده عید نمازندن صوك طاتلی نرسه ایله افطار قیلمق کبی اشلرنك هر قایوسی سنتدر.

تنبیه: هر ایکی عید کونلرنده عید نمازندن باشقه دخی واجب عمللر باردرکه؛ آنلر: عید فطرده فطره صدقه‌سی بیرمك، عید قربانده قربان چالمق، دخی عید قربانده تشریق کونلرنده هر فرض نماز صوکنده تکبیر تشریق ایتمك‌در. بس شونلرنی آبروب آیروب بلمك لازم.

فطره صدقه‌سی

شریعتده بای بولغان کشیلرنك یعنی آنلرنك زکات آلولری درست بولماغان آدملرنك هر یلنی روزه عیدنده کشی باشندن بر فطره صدقه‌سی بیرولری واجب بولادر. فطره صدقه‌سی‌نك افضل وقتی عید کونی عید

نمازینه قدرلیدر. عیددن الك بیرلسه‌ده درست بولور، اوشانداق عیدکونندن صوکغه قالسه‌ده واجب اوستدن توشماس همان بیرو تیوش بولور.

حاجت اصلیه‌سندن هم بورچندن آرتق کموش نصابی قدرلی، یعنی قرق صوم چاماسی مالی بولغان کشی شریعتده بای دیوب آتالادر. مالغه مالك بولولرینه یل ایلانماگان بولسه‌ده فطره صدقه‌سی واجب بولادر.

فطره صدقه‌سی ده زکات بیرولهٔ طورغان اورونلرنك برسینه‌بیرولهٔ‌در. تورلی یرگه بولماینچه، بر یرگه‌گنه، بر قدر فطره‌نی بیره‌چك بولغانده آیروب آیروب بیرمك افضلدر.

فطره‌نك مقداری

بر فطره‌نك مقداری: آرپا ایله یوزومدن بر صاغ، بغدای ایله خرما جیمشندن یارطی صاغ بولادر، یاکه شونلردن برسینك قیمتی قدرلی آقچه بیرلسه‌ده درستدر.

بر صاغ سیگز قداق، یارطی صاغ دورت قداق چاماسنده بولادر. دورت قداق بغدایناك قیمتین بر فطره ایچون بیره‌چك بولغانده دورت قداق بغدای نیچه تین طورغانینی بلورگه کیراك؛ مثلا: بغدایناك پودی (٨٥) تین بولغانده بر فطره صدقه‌سی سیگزتین تیوشلی، اگر بغدایناك پودی بر صوم بولسه اول یلنی فطره اون تین بولادر، باشقه‌لری شونارغه قیاس قیلنسون!

فطره صدقه‌سی هرکمنك اوزی ایچون هم صبی بولغان بالالری ایچون تیوشلی بولادر. اما خاتونی، بالغ بولغان بالالری ایچون فطره بیرمك ایرنك اوستنده واجب توگلدر؛ اگر مالاری بولسه آنلرنك اوزلرینه واجب بولادر. اگر فقیر بولسه‌لر اول وقت هیچ کمگه واجب بولماز، اما ایر آنلر ایچوندہ بیرسه بیك زور ثوابلی بولور.

تکبیر تشریق

قربان عیدنده عیددن اوّلگی کون (عرفه کونی)، عید نمازی اوقولا طورغان کون (نحر کونی)، نحر کونندن صوکره اوچ کون تشریق کونلری دیوب ایتوله‌در.

مثلا: عید جمعه کون بولسه پنجشنبه عرفه کونی، جمعه نحر کونی، شنبه، یکشنبه، دوشنبه تشریق کونلری بولادر، بارسی بش کوندر.

نماز اوقوچی کیراك ایر وکیراك خاتون، کیراك مسافر، کیراك مقیم بولسون، کیراك یالغز اوقوسون وکیراك جماعت برله اوقوسون عرفه کونینك ایرته نمازندن، بشنچی کون‌نك ایکندی نمازینه قدرلی یکرمی اوچ نمازنك آخرنده سلام بیرگاچ‌ده تکبیر تشریق اینمك واجب بولادر. ایرلر قچفروب، خاتونلر یاشرون ایتورلر.

تکبیر تشریق:

اَللّٰهُ اَکْبَرُ اللّٰهُ اَکْبَرُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ اَکْبَرُ اللّٰهُ اَکْبَرُ وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ ❀

قربان

فطره صدقه‌سی واجب بولغان کشیلرگه هر یلنی، قربان چالونه طورغان کونلرنك برسنده، اوزی ایچون قربان چالمق‌ده واجب‌در.

قربان چالونه طورغان کونلر: نحر کونندن عید نمازندن صوك باشلاب اون ایکنچی ذی الحجه‌نك اخشام وقتینه قدرلی بولغان مدتدر.

اوشبو مدت ایچنده قربان بوغازلی آلماغان کشی، اگر قربانلغی آلنماغان بولسه قربانلقنك قیمتینی صدقه قیلو واجب بولادر؛ اگر قربانلغی آلنغان بولسه اول وقت قربانلقنك اوزینی صدقه قیلو تیوشدر.

مسافر کشیگه، دولتی بولسه‌ده قربان چالو واجب بولماز، مقیم بولو شرطدر. قربان‌نڭ ایتینی یا ایسه تیریسینی صاتو درست توگلدر. بای کشیلر تیریسینی هم قربان ایتینڭ اوچدن برسینی صدقه قیلو مستحب هم زور ثوابلی بر عملدر. محتاج کمسه هیچ برنرسه‌سینی صدقه قیلماینچه اوزفائده‌سینه گنه طوتسه‌ده درست بولور. تیریسندن کوون اشلاتسه، یا ایسه کتاب قرآن کبی فائده‌لی نرسه‌لرگه آلماشدرسه‌ده درستدر، اما صاتوب آنچه‌سینی باشقه اورونلرغه طوتو درست بولماز.

قربانغه لایق حیوانلر

قوی، کجه، صارق، دوه، صغر قربانغه لایق حیوانلردر. اما آت، هم قاز، اوردك، کورکه کبی قوشلر قربانغه یارافلی حیوانلر توگلدر.

صوقر حیوانلرنی، آقصاق، تشسز هم قولاقسز حیوانلرنی قربانغه چالو درست توگلدر.

اوشانداق جیلیگی کیبه‌رلك درجه یابق حیوان، موگزی، یا ایسه قویروغی توبدن اوك اوزلگان حیوانلر قربانغه درست توگلدر.

قربانلقنڭ یاشی

کجه، صارق، قویغه بر یاش، صغرغه ایکی یاش، دوه‌گه بش یاش طولغان بولو شرطدر. شوندن کیم بولغانده درست توگلدر.

مگر قوی برله صارق بیك زور هم سیمز بولوب بر یاش طولغان صارق هم قویلردن آیرماسز بولسه‌لر آلتی آیلغی‌ده درست بولور. اما کجه‌گه مطلقا بر یاش طولغان بولو شرطدر.

قوی، صارق، کجه، بُرکشی ایچونگنه قربان قیلنورلر. صغر هم دوه یدیشار کشی ایچون قربان قیلنسه‌لرده درست بولور. برکشی بر اوزینه گنه [illegible] قیلسه‌ده درست هم الوغ ثوابلی بولور.

قربانغه دائر بر قدر مسائل

برنچی مسئله: بر کمسه قربانلق آلغاچ اول قربانلق بالالاسه، بالاسی ترك حالنچه صدقه قیلنور، یاایسه انکاسی برله بوغازلانوب ایتی صدقه قیلنور.

یا ایسه بالالاغان حیوان قالوب آنك یرینه ایکنچی حیوان بوغازلانسه‌ده درست بولور.

ایکنچی مسئله: قربانلق اولسه، یا ایسه یوغالسه قربان‌نك صاحبینه قارالور، اگر بای آدم بولسه ایکنچینی آلوب بوغازلامق واجب بولور، اگر ایکنچینی آلورلق بای بولماسه شول حالنچه قالور.

اوچنچی مسئله: برکشی قربانلق آلسه، اول قربانلغی عیب‌لنسه، اگر بای آدم بولسه ایکنچینی بوغازلاوی واجب بولور، اگر ایکنچینی آلورلق بای بولماسه شول کافیدر.

عشر

عشر اوندن بردیگان سوز، عشر بیرو اوندن برسین بیرو دیگان سوز بولادر. یاغمور برله یا ایسه یلغه برله صوغارلغان آشلقلرنك اوندن برسینی صدقه قیلو واجب عملدر. آرش، بغدای، صولی، بورچاق کبی اورلق‌لردن هم یمشلردن، اوشانداق یاغمور برله اوسکان چه‌چه‌کلردن حاصل بولغانلغی ایچون، بالدن عشر بیرولور. عشرنی ده زکات بیرو یاراغان اورنلرنك برسینه بیرو شرطدر.

اما عشرده زکات‌ده‌غی کبی مال ایاسینك عاقل، بالغ بولمقی هم نصاب شرط توگلدر. مال ایاسی صبی، یا ایسه دیوانه بولسه‌ده یاخود نصاب قدرلی مالی بولماسه‌ده بار قدرینك اوندن برسین بیرو مطلقا واجب‌در.

عشر ایچون مالنك اوزی بیرلماینچه قیمتی گنه بیرلسه‌ده درست‌در.

ینه واجب عمللر

کلام شریفنی تجوید قاعده‌سینه تطبیق ایله درستلاب اوقو واجب عمللردندر؛ یاخشیلاب اوقوماغان کشی واجبنی ترك قیلغان بولوب بیك زور گناهلی بولور هم اول کمسه‌گه قرآن لعنت قیلور.

قرآن، تجوید برله اوقولماغانده کوب ضررلر بار؛ بوبله اوقولدقده بیك کوب نمازلرنك نمازدن کیتماو احتمالی بار، عرب کلمه‌لرینك کوبیسی حرفینی مخرجندن چقارماو برله‌ده معناسی اوزگاره‌در، ایمدی قرآننك معناسی اوزگارورلك یا کلش اوقواسه اول نماز البته نمازدن حساب ایتلماز. مثلا بر کمسه (وذللنا) برینه (وضللنا)، (فترضی) برینه (فترظا)، (ولا الضآلین) برینه (ولا الظالین)، یا ایسه (ولا الذالبن) اوقوسه، (قریش) برینه (کریش)، (فلاتقهر) برینه (فلاتکهر) دیوب اوقوسه، یا ایسه (بظلام للعبید) برینه (بذلام للعبید) دیوب اوقوسه، (مغضوب) برینه (مغظوب) اوقوسه نمازی فاسد بولادر.

الله تعالی‌نك اسمینی (عزوجل)، (تبارك وتعالی)، (جناب رب العالمین) (جناب حق) کبی سوزلر ایله تعظیم ایتوب ذکر قیلمق.

قیلاچاق بر اشنی سویلاگانده (ان شاء الله) دیوب سویلامك.

گناه اشنی قیلماسه‌لر بارچه مسلمان قرنداشلر برله هیچ بر وقتده اوپکالاشماینچه طاتو طورمق.

شاگردلر استاذلرینی، خاتونلر ایرلرینی الوغلامق.

ایکی خاتونی بولغان کشی هر ایکیسینی تیگزلك برله طوتمق.

بر اشنی قیلورمن دیوب، یا ایسه باشقه‌چه وعده قیلغانده وعده‌نی برینه یتکرمك.

برکشی باورایچون برمسئله صوراسه، قولدن کیلگان قدرلی درستلاب جواب بیرمك، بله طوروب جواب بیرماگان کشی بیك الوغ گناهلی بولور.

آتا آنالر بالالرینه تربیه، ادب، علم اوگراتمك.

حاکم بولغان کشی هر طوغریده درست حکم قیلمق.

ظاهرنده بوزغلق کورلمگان هربرمؤمن ومسلمان آدملر حقنده حسن ظن قیلمق. بس شول اشلر هر قایوسی واجب عمللردندر.

باب رابع سنتلر بیاننده

بوندہ قدرلی بیان قیلنغان سنتلر: نماز، روزه، طهارت، تیمم، غسل، عید هم قربان کبی عمللرنك سنتلری ایدی.

بوندن صوگره بیان قیلونه‌چقلری سنت مؤکده بولغان عمللر، سنت غیرمؤکده بولغان عمللر، سنت علی الکفایه بولغان عمللر، آشاو ایچوده بولغان سنتلر، کیوم کیوده تیوشلی سنتلر، هر کم اوزین اوزی سنت بولغان روشچه تربیه قیلو طریقی هم بونلردن باشقه سنت عمللردر.

سنت: پیغمبرمز محمد صلی الله علیه وسلم دایمچیلق قیلغان اشدرکه، عمرنده بر مرتبه، یاایسه ایکی مرتبه ترك قیلغان بولور. بونك حکمی: برکمسه قیلسه بیك الوغ ثوابلی هم پیغمبرمزنك شفاعتینه لایق بولور. برکمسه ترك قیلسه قیامتده شلته‌گه مستحق بولوب، پیغمبرمزنك شفاعتندن محروم بولو احتمالی‌ده بار.

سنت اوچ تورلی بولادر برسی: سنت مؤکده‌درکه، اول اشنك سنت بولووی قطعی بولوب برکره بولسه‌ده ترك قیلنماز؛ ترك قیلنسه شفاعتدن محروم بولوغه سبب بولور.

ایکنچی‌سی: سنت غیر مؤکده درکه، بعض وقت ترك قیلنسه‌ده گناه بولماز اما هر وقت ترك قیلنده‌قده بوده شفاعتدن محروم بولوغه سبب‌در.

اوچنچی: سنت علی الکفایه‌درکه، جماعتدن برسی قیلسه باشقه‌لرنك اوستندن توشه‌ر.

سنت مؤکده بولغان عمللر

نمازنی جماعت برله اوقو، ایرته نمازنده فرضدن اوّل ایکی رکعت سنت اوقو، اولی‌ده فرضدن اوّل دورت رکعت، فرضدن صوك ایکی رکعت سنت نماز اوقو، آخشام ویستوده فرضدن صوکره ایکی رکعت سنت نمازلر اوقو، جمعه‌ده فرضدن اوّل دورت رکعت، فرضدن صوکره هم دورت رکعت سنت اوقو، رمضان آینده هر کونتی یستو نمازندن صوك یکرمی رکعت تراویح نمازی اوقو سنت مؤکده بولغان عمللردندر.

تراویح نمازی بیانندہ

تراویح نمازی یستودن صوك اوقولور؛ وتردن اوّل‌ده، صوکره‌ده درست‌در. تراویح نمازی مجموعی یکرمی رکعت‌در، اون سلام ایله اوقولور. دورت رکعتکه بر سلام ایله بارسی بش نمازغنه قیلوب اوقولسه‌ده درست بولادر. رکوع وسجوده بولغان تسبیحلر هم تشهد تامنده بولغان صلوات‌ده ترك قیلنماز، قسقه‌چه‌غنه بولسه‌ده اوقو تیوشدر. تراویح نمازنده امام قچقروب قرائت ایتمر مقتدیلر طکلاب طوررلر، تراویح نمازی ایرلرگه‌ده هم خاتونلرغه‌ده سنت‌در. تراویح نمازینك هر دورت رکعتی بر ترویحه اسمنده بولادر؛ بر ترویحه اوقولغاچ ینه دورت رکعت اوقور قدرلی طوقتاب یال ایتوب طورو سنتدر. بوننده هم بوش اوطورماینچه ذکر وتسبیحده بولو مستحب‌در. شونك ایچوننده هر ترویحه آراسنده قچقروب تسبیح ایتولوب باشقه‌لرنك طکلاب طورولری مستحب عملنی ادا قیلو بولادر.

ترویحه آراسنده قچقروب ایتوله طورغان تسبیح شولدر:

سُبْحَانَ ذِی الْمُلْكِ وَالْمَلَكُوتِ ۞ سُبْحَانَ ذِی الْعِزَّةِ وَالْعَظَمَةِ وَالْقُدْرَةِ وَالْكِبْرِيَاءِ وَالْجَبَرُوتِ ۞ سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْحَيِّ الَّذِی لَا يَمُوتُ ۞ سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ ۞ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ نَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ ۞ نَسْئَلُكَ الْجَنَّةَ وَنَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ ۞

ممکن بولغانده بتون رمضان بوینه تراویح نمازنده ضم سوره اورنینه بتون قرآن ختم اینلسه بیك الوغ ثوابلی هم سنت عملدندر.

مسجدکه کرگانده جماعت تراویح نمازینی اوقی باشلاغان بواسه‌لر تیزدن باروب امامغه ایارماینچه اوّل یستونك فرضینی اوقوب صوکره تراویح‌غه کرشو تبوش بولادر، تراویح‌نك فالغان رکعتلری صوکره اوقولور.

تراویح‌ده بشنچی ترویحه تمامنده تسبیح اینکاندن صوك شول دعا اوقولوب یوز سیپالور:

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَعَلٰی اٰلِ مُحَمَّدٍ وَسَلِّمْ ۞ اَللّٰهُمَّ زَيِّنَّا بِزِينَةِ الْاِيمَانِ ۞ وَشَرِّفْنَا بِشَرَافَةِ الْهِدَايَةِ وَالْعِرْفَانِ ۞ وَاَكْرِمْنَا بِصِيَامِ شَهْرِ رَمَضَانَ ۞ وَارْزُقْنَا الْجَنَّةَ وَالْغُفْرَانَ ۞ وَتَقَبَّلْ مِنَّا تَرَاوِيحَنَا يَا سُبْحَانُ ۞ وَاسْتَجِبْ دُعَائَنَا يَا حَنَّانُ ۞ بِفَضْلِكَ وُجُودِكَ يَا مَنَّانُ بِرَحْمَتِكَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ ۞

سنة غير مؤكده عمللر

ايكندى نمازندن اوّل دورت ركعت نماز اوقومق، يستودن اوّل دورت ركعت سنت اوقومق، قرآن اوقور آلدندن بسمله ايتمك، هر بر ياخشى اشنى بسمله ايله باشلامق، جمعه كونلرنده، ايكى عيد كونلرنده، عرفه كونلرنده غسل قيلمق، قبرلرنى زيارت قيلمق كبى اشلر بارچه‌سى سنة غير مؤكده عمللردندر.

سنة على الكفاية عمللر

هر فرض نمازايچون اذان اوقومق، اوشانداق هر فرض نمازنى اوقور آلدندن قامت اوقومق، مسلمان آدمگه اوچراغانده قچقروب سلام بيرمك (اما يالغزغنه بولغانده سلام بيرو سنت كفايه‌گنه توگلدر بيرماينچه كيتو تيوش توگل)، اعتكاف قيلمق. اوشبو اشلر سنت كفايه‌درکه جماعتدن برسى قيلسه قالغانلر شلته‌گه مستحق بولمازلر.

اعتكاف بيانندە

رمضان شريفنك آخرغى اون كونى ايچنده ايك آزى بر كون، ايرلرنك مسجدكه كروب عبادت، ذكر وتسبيح، توبه وتضرع ده بولمقلريدر، اعتكافكه كرگان كشينك دنيا اشى ايچون، يا ايسه باشقه‌چه بر بر عذرسز چغوب بورووى درست توگلدر. آشاولرى، ايچولرى هم يوقلاولرى مسجده بولور. مسجده وقتنده دنيا سوزلرى هم فائده‌سز بولغان يوق سوزلر، حكايه‌لر سويلاب اوطورو مكروه بولادر. هر وقت ذكر وتسبيح هم قرآن اوقو كبى ياخشى اشلر برله‌گنه وقتنى اوزدرو تيوشلى بولادر.

اشاو ايچوده بولغان سنتلر

آشارغه باشلاغانچى هم آشاغاندن صوگره قوللرنى يومق، آشاغانده هم ايچكانده آياق اوستنده بولمازسزلق، آشار آلدندن (بسمله)، آشاب